

SALAAD BAA I DHAAFTAY

Tusmada Buugga

Tusmada Buugga.....	IV
SALAAD BAA I DHAAFTAY	1
MAALIN UUN!!.....	5
SALAADAHA KA HOR.....	10
ADIGU WAXA AAD TAHAY FIKRADAHAAGA	22
leeleelka iyo liibaanta!	25
Maylkii afarta daqiiqo	26
Humaagga Salaadaha	27
Weedho!	28
Maankaaga Kaasho.....	30
Salaadaha ka hor	33
ASTAANTA MUCJISADA AH	34
Xakamaynta Nafta (Self Discipline).....	35
Hala tashan Maankaaga	37
Bar-tixraaca (Reference Point)	39
Milaygu waa uu socdaa!	40
MA BAAHANTAHAY?!.....	42
Adiga Miyaa! Maya.....	47
Ilaahay (swt) waa Falsame!	51
DAWADA HAWLMAALMEEDKA.....	55

Dhiirigeliyaha hawlmaalmeedka (Caadada)	57
Abaalmarinta!.....	58
Salaadaha iyo hawlmaalmeedka (Caadada).....	60
Hogashadu (Khusuucdu) waa hilinka xasilloonida.....	63
Waxyabaha keena Hogashada.....	66
Faqal	69
NOQO JARMAADE.....	71
Waaberiga Mucjisada ah!	74
Salaadda Mucjisada ah!.....	76
Qorshayaal ma leedahay?	78
Waaberiga!.....	80
Loollanka Gogosha!.....	84
Barqadaan ku dhaartaye	87
HALKAA GURI BAA AH!	91
Ilaa aan ka jeelaanayo.....	93
Jacaylka Ilaahay	96
KALA HORUMARINTEEDA	97
Maaree Maalinkaaga!	98
Astaynta liibaanta!.....	99
DOQONIIMOYIN AAN SOO FALAY.....	102
Adeegso Gefafkaaga!	103
TAMAR MA LIHID	107
Weysada.....	107

Tegista Masjidka.....	110
Rukuucda iyo Sujuudda	111
Wakhtiyada Salaadaha!.....	114
Caadooyinka yaryar.....	116
KU FARA ADAYG KORKEEDA.....	119
Napoleon Hill!.....	121
Samaynta Qof!.....	123
ISAGA SIDAA AYAAN KU BARTAY!.....	126
Ilaahay Ayaa ugu weyn!.....	127
Abuuraha uunka oo idil	128
Sheekada Adduunyada	132
Maxaa la innoo Jirrabaya?	134
Isaga ayaa i Bogsiinaya	137
Isagu waa siduu doono yeele!	144
Jacaylka Ilaahay (swt).....	144
Sirta!	148
GUNAANADKA MUCAASHAQA	151

(1)

SALAAD BAA I DHAAFTAY!

Sanado badan ayaan la socday xalaadda odaygan duqa ah ee ay da'diisu sigayso siddeetamaadka. Waxyar ka hor eedaanka salaadaha, marka aan fiiriyo jidka waxa ii muuqan jiray isaga oo ku tukubaya ushiisa, haya dhabbaha taga masjidka, isla markaana ay ka muuqdaan foolkiisa dhoollacddayn iyo deganaani.

Maskaxdayda waxa ku soo dhici jiray kumanaan weydiimood oo ay ku dheehan yihiin yaxyax iyo xishood. laakiin, si degdeg ah waxa hirdan adag ula gelijray kooxo kale oo marmarsiyayaal xeeldheer ah. Weydiimihii iga dhex guuxayay iyo yaxyaxii i hayayba hore ayay ka holleelijireen. Marar kale ayaan sheedaalin jiray jidka, waxa aan isha ku dhufan jiray isla odaygii oo u socda gurigiisa, jaarkana sii wada bariidinaya. Aniga oo yaabban ayaan fiirinjiray saacaddayda. Waxa aan xusuustaa marmarsiye ka mid ah kuwii ugu cuslaa ee ku soo laalaaban jiray maskaxdayda waxyar ka hor wakhtiyada salaadaha in uu ahaa: "*waad mashquulsan tahay ee tuko markaad hesho fursad!*"

Waxa aan is weydiiyay: "*daqiiqadahan kooban ee la tukanayo, gacanta ma ku haysaa hawlo muhiim ah, kuwaas oo haddii aad hakiso shaqadaada wax yeelaya?!*" Waxa aan dhawrijiray duufaanno iskugu jira marmarsiyayaal iyo warcelinno lagu qanci karo oo igaga filnaada weydiintan, laakiin, ma helijirin. Duufaannadani waxa ay i soo buuqanjireen waxyar ka hor salaadaha, kadibna waa aan waayi jiray meel ay mareen, waxa aanay igaga sii tegijireen aamusnaan dheer iyo guux-gudeed. *Dhab ahaantii, salaad baa i dhaaftay!*

Wakhti badan ayaan ku toosay shanqadha usha addoonkan wanaagsan ee ay buuxisay foolkiisa farxaddu isaga oo sii haya jidka taga masjidka; si uu u eedaamo salaadda subax! Waxa aan ka warqabay masjidku in uu leeyahay tukiye iyo eedaame dhexdeggan, kuwaas oo hawshooda u qabsada si maalinle ah, laakiin, salaadda subax addoonkan wanaagsan ayaa eedaama oo faraha looga qaaday.

Sanado door ah ayay maqalkayga ku soo dhacaysay shanqadha usha odaygan duqa ah, kaas oo aanay ka hakin salaadaha qabaw iyo roobtoona. Wakhti badan ayaa tegay, xalaado door ahna waa ay is dabamareen; walina ushii waa ay i toosinaysaa! Ammin kasta oo ay ushani iga kiciso hurdada, waxa aan kala hortagaa mawjado marmarsiyayaal maangal ah, hordadaydana waa aan iska sii wataa aniga oo u hoggaansamaya naftayda.

Naftaydu waxa ay igu qancisay odaygani waa uu dhafraa ilaa laga gaadhayo salaadda subax, kadibna hore ayuu ka seexdaa, sidoo kale, waxa uu haystaa shaqo oo u gaar ah, taas oo aan cidna kula xisaabtamin; sidaa darteed, waxa u fududaatay sanado badan in uu dhawro salaadaha. Aniga miyaa; waxbarashada guud, jaamacadda iyo shaqadu waxa ay ahaayeen xujoooyinkii ugu xoogganaa ee aan kaga meeraysan jiray salaadaha, xilli kasta oo ay naftaydu i hiiftana, waxa aan ugu laabqaboojin jiray “*maalin uun ayaan samayn doonaa*”

Waxa gaadhay maalinkii aan odaygan wax ka weydiin lahaa shaqadiisa iyo noloshiisa maalinlaha ah. Waxa ii soo baxay in aanu soo jeedin habbeenkii, iyo sidoo kale in uu seexdo wakhti dambe; waayo, waa uu shaqeeyaa habbeenkii. Yada oo ay xaaladdu sidaa tahay, saacado koobanna uu seexdo, haddana subax kasta waxa uu soo kacaa, kadibna eedaamaa. Wakhtigan aniga iyo naftaydu ma aannu murmin; waayo, ma haysato wax ay ku marmarsooto. Subixii xigay, ammintii aan ku hammiyay in aan soo tukado ayay naftu igu tidhi:

“kani waa dheeraad Alle (swt) siiyo cidda uu calmado, adigana maalin maalmaha ka mid ah ayaa uu ku soo hanuunindoona”
Hurdydii ayaan iska sii watay, salaaddiina waa ay i dhaafay!

Ammiñ dheer ayaan arkayay shaqaale hoosaadkan oo ay ka muuqdaan foolkiisa dhoollacaddayn iyo farxad is huwani, xilli kasta oo aad jalleecdo waxa aad dareemaysaa raali ahaansho, aragtidiisuna gudahayga waxa ay u dirtaa dhambaallo tamar togan ah. Isla wakhtiga uu maqlo eedaanka salaadaha ayuu irridaha u laabaa goobtiisa shaqo, tillaabo degganna waxa uu u qaadaa dhanka masaajidka.

Killiyadii koobnaa ee aan tegay masjidka, ishaydu waxa ay qabatay isaga oo weysaysanaya, isku beegaya tiir, inta aan salaadda loo kicinna tukanaya rakcado dhawr ah oo aan salaad caadiya ahayn. Waxa uu gelijiray xaalad gaar ah oo laga dheehan karayay xidhiidhka xooggan iyo jacaylka daran ee ka dhexeeya isaga iyo Rabbigii. Waxa uu tukanayay salaad ka duwan ta ay tukadaan filkii, dhiniciisana waxa iga soo gaadheyay guux hoose oo igu riixayay faduulin iyo muhasho. Salaaddiisa ayuu ku mashquulsanaa, waxa aanad moodday in aanu cidna arkayn, sidoo kale, waxa uu ahaa qof deggan, xasilloon oo hoganaya. Rakcad keliya ayuu tukanayay inta ay filkii tukanayeen afar rakcadood, waxa aanu dheeraynayay rukuucda, taagnida, sujuudda iyo fadhiga u dhexeeya labada sujuudood. Naftayda ayaan weydiiyay:
“ninkani muxuu akhriyaa horta? Ma waxa uu garanayaa ducooyin aanay kasayn dadka kale?!?”

Addoonkan salaaddiisa ayaan u bogay. Waxa aan jeclaystay salaadiisa oo kale in aan tukado maalin uun, laakiin, ma awoodayo; waayo, sida aan aammisanahay maaha hawl fudud oo si sahal ah loo fulin karo, mana garanayo sababta aan si degdeg ah ugu karaar jabayo ee aan halkaygii hore uga miisayo! **Salaado badan baa i dhaafay!**

Muddo dheer ayaan dabagal ku waday xaaladaha kuwa ilaaliya salaadaha, intii aan waday cilmibaadhistaanna naftayda waxa ka dhex guuxayay weydiimo i wareeriyay oo ay ka mid yihiin: dadka qaar maxay u ilaaliyaan salaadaha, halka kuwo kale aanay awoodin in ay tukadaan xataa salaad keliya? Waa maxay sirta ku duugan arrintani? Ma arrin aynaan shaqo ku lahayn oo uu Ilaahay (swt) ugu deeqo cidda uu calmado, una u diido cidda uu dayriyaa? Arrinku haddii uu sidaa yahay, salaaduhu maxaa ay u noqdeen waxa ugu horreeya ee la innaga xisaabinayo? Salaaduhu haddii ay yihiin shaqo Ilaahay u gaar ah, maxay uga dhalanayaan abaalmarinta iyo ciqaabtu? Weydiimahan iyo kuwo kale oo badan ayaa ka guuxayay gudahayga; sidaa darteed, waxa lama huraan noqotay in aan u raadiyo warcelinno ku habboon. Waxa aan isweydiyyay; saw suuragal maaha in aad dhimato tiyoo ay ku qoran yihiin kitaabkaaga camallada rakcado yar oo aad silic tukatay?

Waxa aan go'aansaday in aan waraysto oo xogo ka helo nolosha kuwa xulka ah ee ilaaliya salaadah. Sidoo kale, waxa aan baadhay oo akhriyay sooyaalka iyo dhaqannada guud ahaan guulaystayaasha dunida. Waxa ii soo baxay isku-eekaansho xooggan oo ka dhixeyya labadan qolo ee isbeddelka u horseeday noloshooda iyo waaqacaba, sidoo kalena ifka ka tegay raedad togan oo la taaban karo.

Akhriste, cutubkan, waxa aan kuu qorayaa aniga oo hoosta kaga jira maktabaddayda, kuna raaxaysanaya cabista koob qaxwe ah, kadib markii aan soo tukaday salaadda subax. Dhaqanka (jarmaadku), raad aad u weyn oo aan mahadiyay ayuu ku yeeshay guud ahaan noloshayda.

MAALIN UUN!!

Waxa aan jeclaa in aan ka mid noqdo kuwa tukada. Waxa kale oo aan ogsoonaan haddii aan tukado in ay noloshayda ka buuxsamidoonaan liibaan, badhaadhe, barwaaqo iyo xasillooni, isla aragtidanna waxa ila qaba dad badan oo aan tukan. Qof ayaa iiga warramay waxa keliya ee ay noloshiisu la dhutinaysaa in uu yahay salaad la'aanta. Mid kale ayaa ii sheegay waxa aan dareensanahay haddii aan tukanayo in ay ii hagaagi lahaayeen waxyaabo badan oo ka mid ah noloshaydu, laakiin, ma tukanayo. Waa arrin la yaab leh! Waxa aannu dhaadannahay hilinka liibaanta iyo guusha, walina waxa aannu ku sii dhegannahy jidka mugdiga iyo mooganaanta!! Maxaanu u takan la'nahay annaga oo maanka ku hayna salaaddu in ay tahay isha keliya ee laga helo deganaanta iyo raaxada?! Waa yaabe maxaa sababay salaad la'aantayada?!

Waxa aan raadiiyay sababaha igu kallifay salaad la'aanta, aniga oo kor istaagaya kuwa ugu mudan. Halka ay wax iska seegan yihiin waa aniga oo ku dhexnool duni yar oo aan samaysta, uguna magac daray "**maalin uun.**" Sidoo kale, badi ma tukadayaashu, isla dunidan ayay ku dhex nool yihiin. Inta aynu ku dhexjirno dunida "**maalin uun**", waxa aynu sugnaa amar ka imanaya samada, kaas oo innoo horseedaya horumar nololeed. Waxa aynu aamminsannahay xaaladdeennu in ay isbeddelidoonto **maalin uun**, sidoo kalena aynu ka mid noqon doonno kuwa tukada. Mar kasta oo ay i hiifto naftaydu, waxa aan ku sasabaa: "**maalin uun ayaan tukan doonaa salaadda subax.**" Waxa imandoona maalin aan shanta salaadoodba

ku tukado masjidka. Ramadaanta soo socota ayaan bilaabidoonaa salaadaha. Maalin uun ayay hagaagi noloshaydu. Maalin uun!

Afka rasmiga ah ee lagaga hadlo dunida "*maalin uun*", waa marmarsiyayaal aannu ku xalaashanno salaad la'aanta, waxaana ka mid ah: shaqadaydu iima samaxayso salaadda subax. Saacado badan ayaan shaqeeyaa, sidaa aawadeed waa aan daalaa. Haddii ay i dhaafsto salaad keliyii, waxa aan dareemaa quus iyo qalbi jab, mana tukado kuwa kale. Salaadda kuma dhix khushuuco, iyo boqolaal qiil oo kale, kuwaas oo iga dheeraynaya salaadaha ayaan ku maaweeliyaa naftdaydan baas. Wuxuu jira marmarsiyayaal kale oo aan u raadiyo sababta ay dadka qaar u ilaaliyaan salaadaha, naftayduna waxa ay iigu sheekaysaa: "*dadkan, si gaar ah ayaa loo abuuray, Eebana, wuxuu siiyay awoodo dheeri ah, anigana maalin maalmaha ka mid ah ayuu i siindoonaan awoodahan oo kale, sidooda oo kalena waa aan noqon insha Allaah*"

Sida badan, waxa aan ahaa qof iska takoora kooxda tukata, kaas oo aamminsan in ay yaga u fudud yihiin salaaduhu, sidoo kalena ay tukadaan yaga oo aan bixin haba yaraato e' wax dadaal ah. Aniga miyaa, si aan u tukado salaadaha, waxa la iiga baahan yahay wax-iska-caabin xooggan iyo dadaal dheeri ah. Hadh iyo habeenba waxa aan naawilijiray maalinka uu xaalkaygu hagaagayo ee aan ka mid noqonayo kooxdan barkaysan ee ilaalis salaadaha. laakiin, maalinkii wali ma iman, waanan sugayaa!

Wakhti dheer ayaan dhix jibaaxayay dunida "*maalin uun*", ugu dambayntiina waxa aan is weydiiyay: "salaaddu, waa waxa ugu horreeya ee la innaga xisaabinayo maalinka qiyaamaha. Ilaalinteedu haddii ay tahay -waa sida aan u malaynayee- amar xagga Alle (swt) ka ahaaday oo uu siiyo cidda uu calmado, una diido cidda uu caydhiyo; maxaa ay uga dhalanayaan abaalmarinta iyo ciqaabtu?! Meeday

cadaaladdii iyo sinnaantii Ilaahay? Dadka tukadaa haddii ay helaan taagero Rabbaaniya, annagu maxaanu u faramadhannahay?!"

Ugu dambayntii waxa aan garwaaqsaday maalinka "***maalin uun***", in aanu waligii imanayn, haddii aan sugo inta ay hagaagayso noloshaydu ee aan ilaalinayo salaadaha, dhab ahaantii, geerida ayaa i haleelaysa aniga oo wali halkii taagan, da'dayduna waxa ay idlaanaysaa aniga oo aan tukan wax aan ka ahayn rakacado kooban. Muuqaalkan, ayaa si joogto ah ii argagax gelin jiray, xusuustaydana mar kasta ku soo laalaaban jiray.

Waxa aan ogaday, haddii aan doonayo in aan ku biiro kuwa ilaaliya salaadaha, ugu horrayn waxa waajib igu ah ka xoroobidda dunida "***maalin uun***". Sidoo kale waa in aanan sugin maalin aan waligii imanayn, halkii aan ka dhawri lahaana, waa in aan anigu ku abuurto gacmahayga maalinkan. Waxa aan ku baraarugay arrinku in uu aad u culus yahay bilawga hore, isla markaana bilawga halganka iyo horumarku ay yihiin in maskaxaha laga xoreeyo fikradda "***maalin uun***." Sidoo kale, waa in aynu rumaynaa guushu in ay ku jirto gacmeheenna. Wakhtiga aynu ku dhex jirno riyada "***maalin uun***", waxa aynu haynaa hilinnada hoogga, halaagga iyo habowga. Waxa aynu dhex jibaaxaynaa badweynta marmarsiyayaasha aan dhammaadka lahayn. Maanka ku hay, dani innooguma jirto tubtan sillan ee wada qodxaha ah, taas oo aynu wali sii hayno.

Ka bixista dunida "***maalin uun***", waa bilawga qaadista jidka ilaalinta salaadaha iyo ku raaxaysiga nolol qurxoon oo ay ka buuxaan farxad, rejo iyo xasilloonii joogto ahi. Halkii aynu kaga mashquuli lahayn abuuridda qiilal; si aynaan u tukan salaadaha, waxa habboon in aynu wakhti ku bixinno sidii aynu u samaysan lahayn arrimo innagu kaalmaynaya ilaalinta salaadaha, qodobkaasina waa ujeedada loo qoray dhiganahan.

Dad badan ayaa rumaysan dan la'aanta iyo meel iska yuururka in laga helo raaxo iyo raynrayn; sidaa darteed, ayay salaad la'aanta uga doorbidaan salaadda, yaga oo maanka ku haya salaad la'aantu in ay u soo keenayso raaxo, ilaa ay gaadheen heer ay la qabatimeen iska fadhiga. Dhabtu waxa ay tahay, dadaalka nafeed ee lagu bixiyo salaad la'aanta ayaa u dhigma, ama sigaya in uu ka bato kan lagu bixiyo gudashada salaadaha. Gudashada salaadahu, waxa ay soo hoos gashaa waxyaabaha nafta u soo jiida liibaanta iyo badhaadhaha, halka salaad la'aantu ay qof ku keento cidhiidhi iyo isyasid. Nafta oo aynu ku taageerno ku dhexjirka dunida "*maalin uun*", taas oo inna kala irdhaysay innaga iyo salaadaha, ka dhaxli mayno wax aan ka hayn dib-u-dhac iyo khasaare nololeed oo wada jira.

Wali ma aragtay duqsi ku dhex xanniban qol mugdi ah? Waa suuragal in aad aragtay duqsi khaatiga ka taagan ku dhex negaashaha qolkan madaw, kaas oo sidoo kalena leh awooddisa xooggani ku dhiirigelinayso in uu u baxo iftiinka. Nasiib xumo, hadba daaqad ayuu isku qaadayaa isaga oo la dhacaya baalashiisa muraayadda, marba marka ka dambeeyana waxa uu sii laba jibbaarayaad dadaalkiisa, waxaana dhici karta in uu sidaa ku sii socdo saacado badan, isaga oo aan wali gaadhin wax guul ah. Waxa kale oo suuraogal ah noloshiisa oo dhan in uu ku dhammaysto xaaladdan. Ugu dambaynta, awood u yeelan maayo in uu u baxo iftiinka; waayo, waxa uu hayaa jid khaldan. Haa, dhab ahaantii waa uu dhibsanayaa xaaladda uu ku jiro, sidoo kale waxa uu haystaa awood ku riixaysa in uu u baxo iftiinka, balse, waxa uu hayaa jid khaldan, innaguna hilinkan oo kale ayaynu haynaa. Duqsigan, waxa la mid ah aniga iyo adiga. Awoodi mayno ilaalinta salaadaha inta aynu hayno dhabbaha "*maalin uun*", sidoo kalena aynu samaysanayno marmarsiyayaal aan dhammaad lahayn. Waxa waajib innagu ah in aynu jeexanno oo raacno jidad kale; si aynu ugu

baxno iftiinka iyo ilayska. Ma jiraan marmarsiyayaal dheeri ah. Boqolaal jeer oo kale ayaad samaysay falal kaaga adkaa gudashada salaadaha, waxa aanad dareemaysay daal maskaxeed iyo mid jidheed oo daran.

Odaygan duqa ah ee sinka saaray da'da siddeetamaadku, ma haysto awoodo gaar ah, iska dhaaf in uu haysto e', waxa uu ku jiraa xaalad jidheed iyo mid maskaxeed oo boqolaal jeer ka hooseeya kuweenna, haddana kama tagto salaadda subax. Ninkan, sanadaha badan ilaalinayay salaadda subax, waxa uu seexda saacado ka yar kuwa aynu seexanno, haddana ma dhaafsto salaaddu; sidaa aawadeed, ma jiraan marmarsiyayaal dheeri ah.

Bilawga guushu, waa garwaaqsiga in aad ilaalin karto salaadaha, si kasta oo ay kuugu adag yihiin duruufuhu iyo sidoo kale in aad aamminto kuwa salaadaha ilaaliyaa in ayna haysan awoodo dheeri ah. Dhiganahan, waxa aad ku barandoontaa kooxo iskugu jira xirfado iyo siro aan soo ururiyay ammintii aan sheeko wadaagga la ahaa dadka ilaaliya salaadaha. Ilaahey (swt) waxa aan ka tuugayaa in uu kugu daro kooxdan barakaysan; waayo, salaadda oo lala noolaadaa waa xaalad gaar ah, taas oo guud ahaan ka duwan nolosha caadiga ah ee aynu la qabsannay. Sidoo kale, ilaalinta salaadaha, waxa laga dhaxlaa dareenno kale oo aan lagu tilmaami karin qalin iyo qawltoona.

SALAADDA KA HOR

Wakhti dheer ayaan ku fooganaa ogaanshaha bilawga walax kasta oo jirta. Ma fahmi jirin walax gaar ah ilaa aan wax ka barto barbilawgeedii iyo sooyaalkeedii hore oo kooban. Aad ayay u fududdahay in aad fahanto sida ay u duusho diyaaradda casriga ah, laakiin, waxa adag in aad fahanto qaabkee ayay u shaqayn jirtay diyaaraddii ugu horraysay? Waxa jirta odhaah tidhaahda: "*wax kastaa mar ayuu bilaabmay*", aniguna aad ayaan u jecelahay odhaahdan. Mawduucan iyo salaadda xidhiidh jaadkee ah ayaa ka dhexeeya?!

Xilligii aynu dhallaanka ahayn, waxa dhaqan ahayd in ay dadka waaweyni inna faraan salaadaha. Amarkooga ayaynu duuduub ku qaadan jirnay, masjidkana waa aynu tegijirnay; si aynu u soo tukanno. Waxa aynu ogaanjirnay in ay salaaddu culus tahay, farahana waa aynu ka qaadijirnay. Waxa aynu maqlijirnay wadaad ka hadlaya mudnaanta salaadda iyo balaayada ku habsanaysa qofka ka taga. Masaajidka ayaynu aadijirnay; si aynu u soo salaadno; waaba salaaddii oo haddana culus, kadibna ma aynaan tukanjirin. Waxa aynu ismoodsiinjirnay qofka inna faraya salaaddu in uu innaga dareen duwan yahay. Waxa aynu iska dhaadhicinjirnay qofka dhawra salaaduhu in uu ku hubaysan yahay hibo ilaahiya oo isaga u gaar ah. Muddo dheer ayaynu sugaynay hibadan ilaahiga ah. Maalinba maalin ayuu innoo dhiibay innaga oo aan wali tukan; sababtuna waxa ay tahay, wali ma aynaan maarayn asalka mushkiladda jirta oo ah; salaaddu maxay ugu muuqataa mid culus? Sidoo kale, wali waxa aynu ammisannahay qofka ilaaliya salaaduhu, in uu haysto awood, ama hibo u gaar ah. Tusaale; waagii uu yaraa ayuu la qabsaday salaadaha,

ama waxa uu ka dhashay oo ku soo dhex barbaaray qoys salaad dhawr ah.

Qodobkan aynu kor ku soo xusnay, cilmunafsigu waxa uu u yaqaannaa *istakoorid*, ama *gooni daaq*, waana in aad u diido naftaadu in ay guulaysato, ama ay xaqijiso arrin uun, adiga oo ku marmarsoonaya cidda guulaysatay, ama hirgelisay arrinkani in ay haysatay awood, ama hibo gaar ah oo aanad adigu haysan. Waa aynu *istakoornaa* marka aynu aragno dad ilaalinaya salaadaha; waayo, waxa aynu aamminsannahay salaaduhu in ay innagu culus yihiin oo aynaan tukan karin xataa salaad keliya, halka ay uga fudud yihiin kuwa dhawra. Sababtu waxa ay tahay, wali ma aynaan maarayn asalka mushkiladda oo ah; salaaddu maxaa ay ugu muuqataa mid culus?! Weydiintan warcelinteedu waxa ay si cad u muuqanaysaa marka aynu fahanno wakhtigii la waajibiyay salaadaha. Ogaanshaha bilawga walxuhu waxa uu fudaydiyaa fahankooda. Salaadaha, waxa la waajibiyay habeenkii la dheelmiyay suubanaha (NNKH) oo ku beegan sanadkii 12aad ee nebinimada. Arrintani, maxaa ay ka dhigan tahay?

Nebi Muxammad (NNKH) waxa uu ahaa mid xertiisa (saxaabadiisa¹) uga sheekeeya Ilaahay (swt) iyo weynidiisa, sidoo kalena u akhriya Qur'aanka kariimka ah muddo lagu qiyaaso laba iyo sano oo ka horeeyay waajibintii salaadaha. Ilaahay (swt) waa falsame xog-ogaal ah, waajibinta salaadaha ee wakhtiganna xikmad xeeldheer ayuu ka lahaa. Ugu horrayn waxa waajib ahayd in ay saxaabodu bartaan Ilaahay (swt), tilmaamihiisa, naxariistiisa iyo awooddiisa; si uu jacaylkiisu u biyodhigo qalbiyadooda. Salaadaha, ayaa lagu

¹ *Saxaababi*: waa qof kasta oo la kulmay suubanaha (NNKH), rumeyay, kadibna islaamnimo ku dhintay.

waajibiyay, kadibna qalbiyadooda ayay ku weynaadeen oo waxa ay u boholyoobeen la xidhiidhka Allaha deeqsiga ah ee naxariistiisu badan tahay. Waajibinta salaaduhu, sidaa ayay ku ahayd qalbiyadooda. Qiimaha faraha (Ilaahay) oo la garto ayaa fudaydisa fulinta amarradiisa, Markii ay saxaabodu barteen Eebana, waa ay jeclaadeen.

Muuqaal ahaan, salaaddu waxa ay u eekayd mid lagu waajibiyay, balse runtu waxa ay tahay; waa hibo iyo hadiyad cid wax jeceli siiyay jacaylkeeda; si uu u xoogaysto xidhiidhka iyo faqa ka dhexeeya labadoodu. Sidaa darteed; saxaabada (rc) waxa ka mid ahaa; duul habeen oo dhan taagnaa; si ay u tukadaan, Ilaahayna ula xidhiidhaan. Waxa kale oo ku jiray koox barqada (duxada¹) tukada 12 rakcadood oo sunne ah. Nebi Muxammad (NNKH) habeen oo dhan ayuu taagnaaa, ilaa ay qarqarxeen gomadihiisu, arrinkanina layaab malaha; waayo, waxa badan inta laba is jecel ay wada qaataan saacado badan, yaga oo aan kala daalin. Waajibintii salaaddu, muslimiintii hore waxa ay uga dhiignayd goob ay ku nafisaan oo ku nastaan; waayo, amarkani waa uu ka duwan yahay amarrada kale, waana amar ka yimid mid wax jecel oo ah Ilaahay (swt)

Si aad u ilaalso salaadaha, xirfadda ugu horraysa ee loo baahan yahay in aad ogaataa waa barashada Ilaahay (swt), qodobkanna, waxa aan u gaar yeelay cutubka ugu dambeeyaa dhiganahan oo aan u bixiyay “*sidaa ayaan ku bartay isaga*”; si uu u noqdo irrid laga galoo barashada

¹ **Salaadda Duxada:** salaaddan oo sidoo kale loo garan ogyahay salaadda kuwa toobad keenka badan (Salaatu Altawaabiin), waxa ay ka mid tahay salaadaha sunnaha ah ee fadliga dheeraadka ahi ku soo arooray, waxaana la tukadaa marka ay qorraxdu soo baxdo waran in leeg ilaa laga gaadhayo barqada. Ugu yaraan waa laba rakcadood, sida ugu fadliga badanna waa afar rakcadood.

Allaha naxariista badan. Haddii aad barato Ilaahay (swt), waa aad jeclaan, haddii aad jeclaatana hubaal amarradiisa ayaad fulin.

Eebbe weyne, waa naxariis badane, tudhe, tawbad aqbale, naxariis ballaadhane iyo ilaaliye. Haddii aad aamminto xidhiidhka adiga iyo isaga (Ilaahay) idinka dhexeeyaa in uu ku kooban yahay faris iyo reebis, waa aamminaad khaldan ee isku noqo. Sidoo kale haddii aad rumaysan tahay jacaylka Ilaahay (swt) iyo naxariistiisu in ay ku kooban yihiin nebiyada, shuhadada iyo dadka wanaagsan¹, iimaankaagu waa uu dhaawacan yahay ee dib-isku-dhay. Ilaahay (swt) waa uu dhowyahay. Goortii uu tilmaamayay addoomihiisa ku xadgudbay nafohoodana, waa uu isku tiiriay ee ma dayrin. Alle (swt) waxa uu leeyahay:

﴿قُلْ يَعْبُدُونَ الَّذِينَ أَسْرَفُوا عَلَىٰ أَنفُسِهِمْ لَا تَقْنَطُوا مِنْ رَحْمَةِ اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ يَغْفِرُ الظُّنُوبَ جَمِيعًا إِنَّهُ هُوَ الْغَفُورُ الرَّحِيمُ﴾

“Waxa aad dhahdaa: addoomahayga ku xadgudbay nafohoodooow, haka quusanina naxariista Ilaahay; waayo, Alle dambiyada oo dhan waa uu dhaafayaa, waana dambi dhaafe naxariis badan”²

Sidaa aawadeed, waxa mudan in aad si dhab ah u barato Ilaahay (swt). Waa in aad barato Allaha maqalka badan ee maqlaya baryadaada meel kasta oo aad ku sugaran tahay, Allaha mahadnaqa badan ee wax yar oo aad bixiso kuugu beddelaya waxa badan, Allaha ma baahdaha ah ee aad u baahan tahay, xaggiisana u cararto goorta ay kugu adkaadaana arrimuhu. Allaha badbaadiyaha ah ee falalkiisa

¹ Nebiyada, shuhadada, dadka wanaagsan iyo runsheegayaashu, waa afarta kooxood ee aynu weydiisanno Ilaahay maalinkii ugu yaraan todoba iyo tobant jeer. U fiirso macnaha aayadda 7aad ee suuradda faataxada.

² Suuradda Sumar: 53

oo dhami ka badqabaan sharka dhamayska tiran. Haddii aad baran lahayd Allaha badbaadiyaha ah, waa aad ku kalsoonaan lahayd, qalbigaagana waxa buuxin lahayd xasillooni. Haddii aad u timaaddo adiga oo ka cabanaya cidhiidhi, isaga ayaa kaa dulqaadaya. Haddii aad u timaaddo adiga oo ka cabanaya xanuun, isaga ayaa ku bogsiinaya. Haddii aad u timaaddo adiga oo ka cabanaya qalafsanaan iyo qalbi adayg, isaga ayaa kuu tudhid badan. Isaga ayaa ka awood badan cidda kasta oo kuugu baanaysa awood, isaga ayaana dullaynaya cidd kasta oo ku liidayasa.

Waagii beryaba isku day in aad dhegaysato qof kaaga sheekaya Ilaahay (swt). Arrinkani, ma adka oo 15-30 daqiqi oo joogto ah ayaad maalin kasta qalbigaaga kaga buuxin kartaa jacaylka iyo barashada Ilaahay (swt). Dhegayso sheekh aad jeceshahay hannaanka uu wax u wacdiyo, ama qaari cod macaan oo aad ka hesho codkiisa. Ka faa'iidayso wakhtiyada aad aadayso ama ka soo laabanayso shaqadaada, wakhtiyada aad wadato gaadhigaaga, xilliyada aad cid sugayso ama ka hor inta aanad seexan. Dhegayso waano kooban, sheekooyinka nebiyada, saxaabada, taabiciinta¹, iyo kuwa hadda taagan ee ka hadlaya dadka wanaagsan. Qur'aanka kariimka ah ku dhegayso cod cuudoon. Sidaa ku soco in muddo ah, waxa isbeddelidoonta noloshaada oo dhane, sidoo kalena waxa hubaal ah in uu qalbigaagu qoyidoono. Waxa aad barandoontaa jacaylka Ilaahay (swt), kadibna, waxa kobcidoona jacaylka aad u hayso isaga, kaas oo kugu boorindoona gudashada salaadaha.

Eebbe weyne, waxa uu leeyahay:

﴿وَذِكْرُ فِيَّ الْذِكْرِي تَنَفُّعُ الْمُؤْمِنِينَ﴾

¹ **Taabict:** waa qof kasta oo la kulmay saxaabadii Nebiga (NNKH) isaga oo muslin ah, kuna dhinta islaamnimo.

**“Waani, waanadu waxa ay wax u taraysaa kuwa mu’miniinta
ahe¹”**

Sidaa darteed, waxba kuu qarin maayo ee ma tukatid salaadaha; waayo, wax badan kama taqaanid Ilaahay (swt). Aan ku xusuusiyo qayb ka mid ah culimada aan ugu jecelahay dhegaysigooda, dookhaagana adiga ayaa xor u ah. Culimada aan jecelahay waxa ka mid ah: sheekh Muxammad Raatub Alnaabulusi², Dr Cabdulmuxsin Alaxmed³, sheekh Alxabiib Cali Aljufayri⁴, sheekh Muxammad

¹ Suuradda Daariyaat: 55

² *Muxammad Raatub Alnaabulusi (29 Febarweri, 1936kii)*: waa daaci u dhashay wadanka Suuriya oo nool. Wawa uu leeyahay casharro iyo muxaadirooyin uu kaga hadlay mucjisooinka cilmuga ah ee ku soo arooray Qur'aanka iyo tafsiirkiisa. Wawa uu ku caan baxay taxanaha la magac baxay “magacyada Ilaahay ee wanwanaagsan” iyo duruus uu kaga hadlay tilmaamihii suubanaha. Wawa uu leeyahay dhiganayaal dhawr ah, sidoo kale waxa uu ka qaybgalay shirar caalami ah oo lagaga hadlayay diinta islaamka iyo koryeelkeeda. Waa sheekh Alle yaqaan ah oo ay ku saamaynayaan erezadiisu. Waa aftahan Alle siiyay aqoon ballaadhan iyo akhlaaq wanaagsan.

³ *Cabdulmuxsin Alaxmed*: waa aqoonyahan iyo daaci u dhashay wadanka Suciudi Carabiya oo bare ka ahaan jiray jaamacadda Muxammad binu Sacuud. Drku waxa uu ku takhasusay shareecada Islaamka iyo dawaynta xanuunada nafsiga ah. Hadda (2021ka), waxa uu ka mid yahay culimada ciiddaa iyo camaarkaa ka badan ee ay xabsiyada ka buuxiyeen boqortooyada ka arrimiya wadankiisu.

⁴ *Alxabiib Cali Aljufayri (1971kii)*: magaciisu waa Cali Saynu Alcaabidiin Aljufarii. Waa daaci iyo aqoonyahan ku dhashay wadanka Suciudi Carabiya, balse gadaal ka qaataay dhalashada Yemen kaas oo sida badan hadalladiisu bulshada ka dhex dhaliyaan buuq iyo sawaxan ballaadhan.

Mutawalli Alshacraawi¹, sheekh Cumar Cabdulkaafi², Dr Cali Abu Alxasan³, Dr Muxammad Sacuud Alrashiidi⁴, sheekh Mabruuk Saad

¹ *Sheekh Shacraawi (1911kii-1998kii)*: waxa uu ahaan jiray aqoonyahan buuni ku ah diinta Islaamka iyo wasiirkii diinta iyo awqaafta ee Masar. Sheekh Shacraawi, waxa lagu tiriya culimada fasirtay Qur'aanka kariimka ah wakhtigan casriga ah kuwooda ugu tunka weyn. Sheekh Shacraawi, waxa uu leeyahay dhiganayaal aad u badan oo uu ugu mudan yahay kitaabkiisa tafsiirka Qur'aanka kariimka ah. Sidoo kale sheekhu waxa uu ahaa halabuur curiya suugaanta. Culimada badhkooda ayaa ugu yeedhi jiray "hormuudka ducaadda"

² *Sheekh Cumar Cabdulkaafi (1951kii)*: waa daaci islaami ah oo hadda nool, una dhashay wadanka Masar. Sheekhu waxa uu ka baxay kuliyadda beeraha, sidoo kalana waxa uu dadaal badan ku bixiyay mucjisoo yinka cilmuga ah ee ku jira Qur'aanka kariimka ah, iyo sidoo kale xadiisyada ku soo arooray aakhiero. Sheekhu, waxa uu leeyahay casharro badan iyo dhiganayaal dhawr ah. Waa aftahan iyo aqoonyahan hadalka deeqsiin og dadka dhegaysanaya, ama daawanayaba.

³ *Dr Cali Abu Alxasan (1974kii)*: waa daaci u dhashay wadanka Suciudi Carabiya oo ku caan baxay barnaamijyadiisa laga baahiyu muuq baahiyayaasha, kuwaas oo koobsanaya hannaanka qorshaynta cibaadada iyo casharrada dhisaya ruuxda qofka.

⁴ *Dr Muxammad Sacuud Alrashiidi*: waa aqoonyahan u dhashay wadanka Kuwayd, waana asaasaha kanaalka Youtubeka ee lagu magacaabo "baro Islaamka", kaas oo yoolkiisu yahay in lagu baraarujiyo dadka arrimohooga adduun iyo kuwooga aakhiraba.

Alkhayr¹, Dr mustafe Maxamuud², Mustafe Xusni³, sheekh Nabiil Alciwadi⁴, sheekh Saalax Almaqaamisi⁵, Mushaari Kharaas⁶ iyo

¹ *Sheekh Mabruuk Saad Alkhayr (1961kii)*: waa aqoonyahan u dhashay wadanka Aljeeriya, waxa aanu xubin ka yahay kolaha sare ee islaamka ee wadankiisa. Sheekhu, waa qoraa leh dhiganayaal badan, sidoo kalana waxa uu xilal door ah ka qabtay wadankiisa.

² *Dr Mustafe Maxamuud (1921kii-2009kii)*: waxa uu ahaa faylasuuf, dhakhtar iyo qoraa u dhashay Masar. Wuxuu qoray 89 dhigane oo iskugu jira: Saynis, Diin, Falsafad, Cilmubulsho iyo Siyaasadba. Intaa waxa u sii dheer oo uu wax ka qoray sheeko-faneedda, masrixiyadda iyo socdaalladii uu galay. Drka, waxa lagu xusuustaa barnaamijkiisii caanka ahaa ee uu ugu wanqalay (Aqoonta iyo Limaanka), kaas oo ka koobnaa 400 oo xalqadood. Dr Mustafe Maxamuud, muddo soddon sano ah ayuu ku jiray xaalad jaho wareer ah, ugu dambayntiina waxa uu qoray buuggiisa "Hayaankaygii rumaynta" ee uu turjumay saaxiibkay Aadan Khadar Cali (Aadan-sahan).

³ *Mustafe Xusni*: waa aqoonyahan da' yar oo u dhashay dalka Masar. Mustafe, waxa uu leeyahay barnaamijyo ay ka mid yihiin: waa ay ku Dhakreen, Maanka tuujiya iyo Insaan cusub. Sidoo kale waxa uu leeyahay dhiganayaal ay ka mid yihiin: Noloshii ilbidhiqsiga, Kaydii la wayay iyo Dugsiga jacaylka.

⁴ *Sheekh Nabiil Cawadi (1970kii)*: waa khadiib, daaci iyo wariye u dhashay wadanka Kuwayd. Wuxuu caan ku yahay hannaankiisa iimaaniga ah ee uu u soo gudbiyo sheekooyinka. Kanaalka Alwadan ee Kuwayd ayuu ka sii dayn jiray barnaamij lagu magacaabi jiray "Sawaaya", balse markii lagala noqday dhalashada wadankiisa ayaa la hakiyay barnaamijkiisina. Sheekh Nabiil, waa codkar uu Eebbe ku galladay aftahamò, shakhsiyanna saamayn xooggan ayuu igu leeyahay oo waxa aan aad u dhegaystaa muxaadirooyinkiisa iyo duruus gaar oo uu kaga hadlo siiradii suubanaha (NNKH)

⁵ *Sheekh Saalax Almaqaamiisi (1963kii)*: waa sheekh iyo daaci islaami ah oo u dhashay wadanka Suciudi Carabiya. Wuxuu ahaa imaamkii iyo khadiibkii hore ee masjidk Alqubaa. Sheekhu, waxa uu caan ku yahay muxaadirooyinkiisa qalbi taabadka ah ee uu jeediyo.

⁶ *Daaciga Mushaari Alkharaas (1985kii)*: waa daaci da' yar oo u dhashay wadanka Kuwayd. Sidoo kale waa imaam iyo khadiib ka tirsan wasaaradda diinta iyo awqaafta ee wadankiisa.

Muxammad Mukhtaar Alshanqiidi¹. Qaariga Fahad Alkandari², waxa uu duubay barnaamij lagu magacaabo "*Qur'aanka ayaan ku soo hanuunay*", kaas oo uu ku soo ururiyay sheekoooyinka dad dhawaan soo islaamay. Sheekooyinkani, waxa ay ku dareensiinayaan galladda iimaanka, qalbigaaaga ayay xoojinayaan, waxa aanad arkaysaa dad badan oo haysta badi dhaldhalaalka adduunyada, laakiin, nasiib xumo aan helin baadidii ka raadinayeen. Laakiin, markii ay barteen

¹ *Muxammad Mukhtaar Alshanqiidi (1919kii-2019kii)*: waxa uu ahaa aqoonyahan, faqiih, usuuli, mufasir iyo Afyaqaan u dhashay wadanka Morataaniya. Sidoo kale waxa uu ahaa barihi tafsiirka Qur'aanka kariimka ah ee jaamacadda Islaamiga ah ee ku taalla magaalada Madiina.

Fiiro gaar ah: Ka Somaali ahaan, waxa jira seddex sheekh oo aynu aad u dhegaysanno, nolosheennana saamayn xooggan ku leh, kuwaas oo innaga baraajayn kara culimada carabta ah ee aan kor ku soo taxay. Seddexdan sheekh waxa ay kala yihii: *Sheekh Mustafe X. Ismaaciil Haruun, Sheekh Alqaari Cabdirashiid Cali Suufi iyo Sheekh Xuseen Cali (Jabuutaawi)*. *Sheekh Mustafe*, waa aqoonyahan Ilaahay iskugu daray aqoonta labadeeda laamood iyo aftahamo heer sarraysa, waxa aanu caan ku yahay in uu la hadlo *caqliga*.

Sheekh Cabdirashiid Cali Suufi, waa hibo iyo hadiyad Ilaahay inna siiyay oo aynu dheernahay ummadaha kale. Waa qaari cod cuudoon oo ugu raaxeyay dhegeheenna Qur'aanka kariimka ah. Sidoo kale waa daaci ku caan baxay in uu la hadlo caadifadda qofka, isaga oo ku jeedinaya galladaha badan ee Ilaahay siiyay.

Sheekh Xuseen Cali, waa daaci iyo Alle yaqaan weyn oo Rabbi siiyay aftahamo iyo xusuus cajiib. Isna waxa uu caan ku yahay hannaanka ah in dadka lagu waaniyo sheekooyinkii dadkii hore wanwanaagsanaa, galladaha Ilaahay innoogu deeqay iyo maalinta adag ee dambaysa (*Qiyaamaha*)

² *Fahad Alkandari (1982kii)*: waa sheekh ka mid culimada ku caan baxday akhrinta Qur'aanka kariimka ah, sidoo kalana waa imaam tukiya masaajidda dalka Kuwayd. Sheekhu, waxa uu leeyahay barnaamijyo ay ka mid yihii: la socdaalihii Qur'aanka, Qur'aanka ayaan ku hanuunay, Socda iyo Tusaale.

Ilaahay (swt) ayay u noolaadeen sidii oo ay dunida oo dhami gacantooda ku jirto.

Kuwani waa qayb ka mid ah culimada duubtay Qur'aanka kariimka ah: qaari Axmed Alnafiisi¹, qaari Cumar Shilbi², qaari Wadiic Alyamani³, qaari Mashaari Alcafaasi⁴, qaari Muxammad Sidiiq Almanshaawi⁵, qaari Cabdirashiid Cali Alsuufi, qaari Naasir Alqudaami⁶, qaari Xaatim Fariid⁷ iyo qaari Idriis Abukar⁸.

¹ *Axmed Alnafiis*: waa qaari da'yar oo aad u cod macaan, una dhashay dalka Kuwayd. Sheekh Axmed, waxa uu ka qalinjabiyay Jaamacadda Islaamiga ah ee madiina, waxa aanu ku takhasusayay fiqhiga isbarbardhingga iyo usuulu fiqiga.

² *Qaari Cumar Alshabli*: wax xog ah ka ma helin.

³ *Qaari Wadiic Alyamani*: wax xog ah ka ma helin.

⁴ *Qaari Mashaari Alcafaasi*: waa qaari u dashay wadanka Kuwayd, waxaanu dhashay sanakii 1976kii. Sheekhu, waxa uu ku takhasusay Qiraa'oo yinka tobanka ah iyo tafsiirka Qur'aanka kariimka ah. Sheekh Cafaasi, Somaalida dhexdeeda waa ka caan, sida aan filayana badankeennu waa aynu dhegaysannay codkiisa macaan ee uu ku akhriyo Qur'aanka kariimka ah iyo nashiidooyinka Islaamiga ah.

⁵ *Qaari Muxammad Sidiiq Almanshaawi (1920kii-1969kii)*: waa qaari u dhashay Masar. Waxa lagu tiriya hormuudkii iyo holdoorkii calanka u siday akhrinta Qur'aanka kariimka ah badhtamihii qarnigii 20aad. Sheekhu, waxa uu ka mid ahaa haddaanu ugu horraynba culimadii ugu caansanayd caalamka islaamka. Sheekhu, waxa uu la gaar ahaa codkiisii cuudoonaa iyo hab akhrintiisii tayada sarraysay.

⁶ *Qaari Naasir Alqaxdaami*: waa qaari da'yar oo u dhashay Suciudi Carabiya, sidoo kale waa imaam iyo khadiib masjid.

⁷ *Qaari Xaatim Fariid*: xog rasmi ah ka ma helin.

⁸ *Qaari Idriis Abokor*: waa qaari u dhashay wadanka Yemen.

Waxa kale oo aad dhegaysataa doodaha ay galeen sheekh Axmed Diidaat¹ iyo ardaygiisa sheekh Sakir Nayk²; waayo, waa laba aqoonyahan oo ku takhasusay isbarbardhigga diimaha. Waxa kale oo jira qasiidooyin diin ah oo aad la yaabi doonto dhegaysigooda, waxaana ka mid ah: Adic amranaa/Saami Aldurrah, Aqibu/Mashaari Raashid, laysa Alqariibu/Mashaari Raashid iyo nashiidooyinka uu qaado laxamiistaha Mustafe Caadif³

Haddii aad ka mid tahay bahda akhriska iyo qoraalka, waxa aad akhridaa dhiganayaasha yaryar ee ay ku qoran yihiin waanoooyinka quruxda badan, sida; dhiganaha “*Wehelka mu’miinta*”, kaas oo koobsanaya sheekooyin la yaab leh oo ka hadlaya saxaabada, taabiciinta iyo dadkii waagsanaa ee hore.

Maalin kasta xuska iyo xusuusta Ilaahey (swt) u sameeyso shan daqiiqo oo gaar ah, adiga oo soo xaadirinaya qalbigaaga, dhammaan hawlahaaaga kalena faraha ka soo qaadaya. Si deggan oo xasilooni ku dheehan tahay u xus Ilaahey (swt) Dhuux waxa aad ku hadlayso, hana

¹ *Sheekh Axmed Diidaat* (1918kii-2005ti): waxa uu ahaa daaci, waaniye, muxaadireeye iyo doodyahan Islaam ah. Sheekhu, waxa uu ku caan baxay doodihii iyo qoraaladdiisii ku saabsanaa isbarbardhigga diimaha, si gaar ahna diinta islaamka iyo ta kiristaanka. Sheekhu, muddo dheer ayuu u taagnaa difaaca iyo daryeelka diinta islaamka, doodo badan oo uu galayna waa uu ku guulaystay.

² *Sheekh Saakir Nayk*: waa daaci, muxaadireeye iyo waaniye muslin ah oo u dhashay wadanka Hindiya. Si kale haddaynu u sheegnana waa ardayga sheekhii weynaa ee Axmed Diidaat.

³ **Fiiro gaar ah:** Suugaanta Somaalida waxa ka buuxa qasiidooyin, heeso iyo gabayo ay muush ka yihiin wacdiyo iyo waanoooyin maanka iyo maskaxdaba ruxaya, waxaana ka mid ah: badi Suugaanta Abwaan Abshir Bacadle (AHUN), gabayga wacdi ee uu tiriay Abwaan Jaamac Kidiye, labada maanso ee Sirta nolosha iyo Daba huwan ee Abwaan Maxamed Ibraahin Warsame “Hadraawi” iyo seddexda maanso ee kala ah: Wardi, Wacdi iyo Codsi ee uu tiriay Abwaan Salaan Carrabey.

degdegin amminta aad ku gudajirto xuskiisa. Noqo ruux degan oo shaqada uu gacanta ku hayo qurxinaya; waayo, sirta camalku waa tayada ee maah tiradiisa.

“Eebbe weyne xaggiisa, camallada waxa loogu kalgacayl badan yahay ka joogtada ah haba yaraado e”

Mar kasta oo aad ilaalso camalladan fudud ee aan u baahnayn wakhti dheer iyo dadaal badantoona, waa ammin walba oo ay xoogaysato ruuxdaadu, kuguna kaalmayso la dagaalannka waswaaska shaydaanka. Sida ay cuntadu u tahay quudka jidhka, ayay xuska iyo xusuusta Ilaaheyna ruuxda ugu yihiin wax ay quudato. Waxa aad samayn kartaa in aad soo iibsato boodhyar oo aad ku qorato aayaddan:

﴿ وَذِكْرُ فِيَنَ الْذِكْرِي تَنَفُّعُ الْمُؤْمِنِينَ ﴾

“Waani, waanadu waxa ay wax u taraysaa mu’miniinta e”

Boodhyarahan, waxa aad dhexdhigtaa qolkaaga, gaadhigaaga, xafiiskaaga, ama ku duldheji mobaylkaaga iyo kombuyuutarkaaga, waxa uu kuu noqonayaa shay mar kasta u xusuusinaya Ilaahey (swt). Maalmo kooban kadib, waxa aad dareemi isbeddel mug iyo miisaan leh oo ku yimid noloshaada oo dhan. Talooyinkani, waa qayb ka mid ah kuwa ay adeegsadaan dadka ilaaliyay salaadaha, kuwaas oo ay qalbiyadoodu ka dhex lushaan masaajidda.

¹ Xadiiskan, waxa soo wada saaray labada imam ee Bukhaari iyo Muslin.

² Suuradda Al-daariyaat: 55

ADIGU WAXA AAD TAHAY FIKRADAHAAGA

Diid ama doon; wada sheekaysiga ka dhix guuxaya maankaagu, waa qaabeeeyaha noloshaada, adiguna waxa aad tahay fikrado isku tegay. Dhammaan hawlahaa aad u qabato sida maalinlaha ah, keliya waa adiga oo fulinaya fikradaha ku xoogga badan maskaxdaada. Haddaba, haddii aad danaynayo wanaajinta dhan kasta oo mid ah noloshaada, waxa lama dhaafaan ah; suubinta fikradaha aad ka qabtid joho walba oo ka mid ah noloshaada. Waxa jira xeer-nafeed odhanaya: *“wax kasta oo aad aammisan tahay oo ah; in aad ku guulaysanayso, ama ku guuldarraysanayso arrin uun, laba gooraba waa aad saxan tahay”*

Waxba ku guulaysan maysid inta aad nooshahay, haddii aanad ugu horrayntaba aamminsanayn guusha lafteeda. Feedhyahankii ***Muxammad Cali Kalaay***¹ oo la weydiiyay sirta ka dambaysay guulihiiisii joogtada ahaa ee uu gaadhi jiray ayaa yidhi: *“badanaa waxa aan ku celcelin jiray weedha ah: (aniga ayaa ugu weyn)”*, taas oo markii uu soo islaamay uu u beddelay *“Alle ayaa ugu weyn”*. Dhab ahaantii, waxa uu noqday feedhyahankii ugu weynaa ee soo maray

¹ ***Muxammad Cali Kalaay (1942-2016kii)***: waxa uu ahaa feedhyahan u dhashay Markaynka, magaciisa asalkiina waa Cassius Marcellus Clay Jr. Kadib markii uu qaataay diinta Islaamka ayuu u beddelay magaciisa Muxammad Cali Kalaay. Muxammad, waxa uu ku guulaysta feedhka culus ee caalamka seddex jeer oo kala ahoo: 1964kii, 1974kii iyo 1978kii. Sanadkii 1999kii, waxa loo aqoonsaday feedhayankii qarniga. Muxammad, sanadkii 2016kii ayuu geeriyyooday kadib sanado badan oo uu la ildarnaa xanuun daran.

sooyaalka insaanka, weedhanina waxa ay ku caawisay gudashada waajibaadka saaran iyo samaynta jimicsiyada maalinlaha ah. Muxammad, weedhan waxa uu adeegsan jiray ciyaar walba iyo xilli kasta oo ay ku adagyihiin xaalanduhu. Weedhani, haddii aanay ku xoogganayn maankiisa, ma uu guulaysteen, mana hirgeliyeen yoolashiisii nololeed.

Ha fudaysan fikradaha ku kaydsan maankaaga; waayo, dhammaan shaqooyinka sharafta lihi waa midho ka dhasha isla fikradaha. Sidoo kale, badi dambiyada iyo dagaallada halakeeyay dunida, waxa sal u ah fikrado. Xusuusnow, hubka keliya ee uu adeegsado Ibliis waa waswaaska oo ah; in saamayn taban lagu yeesho fikradahaaga; sidaa darteed, waxa madaxaaga saaran ka ilaalnta maankaaga aragtiyaha taban ee wax duminya, meeshoodana aad ku buuxiso fikradaha togan ee wax dhisaya. Garaadkaagu, waa sida carrada oo kale, taas oo yeelaysa in lagu beero dhir walba oo jirta, wax walba oo aad ku beeratana waa aad ka goosan. Garaadkaagu, waa uu soo dhawaynayaa fikrad kasta oo aad ku beerto, isaga oo aan kaala doodayn, waxna aan kaa weydiinayn fikraddani in ay sax tahay iyo in kale, in ay wax dhisayso iyo in ay wax dhaawacayso. Muddo kadib, fikradahani waxa ay isku beddelayaan qaabeeyaha dhaqankaaga iyo akhlaaqdaada oo dhan.

Dib-u-xusuuso mar aad dareentay quus, qalbi jab, cidhiidhi iyo murugo uu kugu keenay hadal aad ka maqashay qof uun. Mar kale dib-u-xusuuso ammin aad dareentay gallad iyo liibaan, kuwaas oo uu kugu sababay eray uu kugu yidhi qof ka mid ah; saaxiibadaa, qoyskaaga, ama aanad kasayn cidda uu yahay. Eray keliya oo uu qof kugu yidhi ayaa noloshaada oo dhan ku yeelanaya saamayn xooggan; sidaa darteed, suubanuhu (NNKH) waxa uu leeyahay: “*Weedha*

wanaagsani waa sadaqo¹"; waayo, weedha sami saamayn xeeldheer ayay ku yeelataa dareenka qofka maqlaya. Sidaa waxa la mid ah, hadalka aad ugu sheekaynayso naftaada, kaas oo u muuqda fikrado mutuxan. Haba aad u muuqatid qof aamusan oo aan muujinayn wax dareen ah, laakiin, guuxa gudahaaga ka daaraní waxa uu kaaga tegayaa raad la taaban karo. Waa wax dhici kara sheekada aad la wadaagayso naftaadu in ay kaa dhigto qof dareemaya liibaan ama murugo, rajo ama quus iyo gallad ama guuldarro. Waxa ugu weyn ee ay tahay in aad fashaa waa; in aad runta qadhaadh u sheegto naftaada, uguna sheekayso hadallo togan oo toosan, kuwaas oo horumar iyo horusocod u horseedaya.

Warbixinaha ku saabsan salaadaha ee aad la wadaagto naftaada iyo humaagyada ku jira maskaxdaadu, si xooggan ayay kaaga saacidayaan ilaalinta iyo ka tegista salaadaha. Waxa suuragal ah, maskaxdaada in ay ka buuxaan aragtiyo liita oo aad ka haysato salaadaha sida; in ay tahay shaqo culus oo kaa tan badan, taas oo mudan in aad faraha ka qaado, in aanad ku dhex khushuucin salaadaha iyo kuwa ilaaliyaa in ay haystaan awoodo aan adiga gacanta kuugu jirin. Inta aad naftaada ugu sheekaynayso waxaa iyo waxyaaba kale oo kasii liita, macquul maaha in aad ilaaliso salaadaha. humaagyadani, ma beddelayaan dhabnimada salaadaha runta ah. Mar kasta oo aad naftaada xusuusiso Illahay (swt), sidoo kalena ay kuu korodho aqoontiisu -sidii aynu ku soo xusnay cutubkii hore- waa ammin walba oo ay ka baxaan maskaxdaada humaagyada sillan ee aad ka haysato salaaduhu.

¹ Xadiiskan, waxa ka soo warinaya suubanaha saxaabiga weyn ee Cabdiraxmaan binu Sakhar Aldawsi (Abu Hurayra), waana xadiis saxiiix ah oo ay soo wada wariyeen labada imaam ee Bukhaari iyo Muslin (AHUN)

leeleelka iyo liibaanta!

Culimada ku takhasusay cilmunafsi, waxa ay sheegaan hawl kasta oo aynu u qabanno si maalinle ah, sababta ugu weyn ee ka dambaysaa waa laba mid uun: in aynu ka dheeraanno lurka iyo leeleelka ka dhalanaya qabasho la'aanteeda iyo in aynu ka helno liibaan iyo ladnaan marka aynu samayno. Leeleelka iyo ladnaantu, waa labada awoodood ee dhiirigeliya doonista insaanka. Tusaale; dadka badhkii ayaa waagii beryaba isku dirqiya in ay tagaan shaqooyinka ay gacanta ku hayaan yaga oo aan u hayn wax niyo ah. Waxa keliya ee ku khasbaya waa in ay oo ka dheeraadaan dhibaatooyinka ka dhalasha shaqo la'aanta oo ay ka mid yihiin: shaqo ka caydhin , tahli la'aanta bixinta kharashaadka billaha ah iyo arrimo kale oo badan. Dhanka kale, haddii aynu jalleecno, waxa jira kooxo jarmaadku dhaqan u yahay, shaqooyinka ay gacanta ku hayaanna u qabta hannaan nidaamsan xataa maalmaha ay ku jiraan fasaxa -waa arrin ay dadka badankoodu necebyihine- laakiin, kooxdan, kallahaha arooryaad ayay ka helaan raaxo iyo raynrayn aanay jirin wax la garab dhigo ama lala simaa.

Waxa cajiib ah, arrimaha sababa dareennada ku aaddan waxyaabaha innagu keena leeleelka, ama innoo soo jiida liibaantu, in ay yihiin isla fikradaha innaga dhex-guuxaya. Waxa dhici karta in aad xusuusato wakhti wakhtiyada ka mid ah oo anaad samayn arrin ay khasab kugu ahayd samaynteedu, iyo sidii ay fikradahaagu kuugu muujiyeen in uu culus yahay oo aanad sinaba u fali karin. Laakiin, isla markii aad gudagashay ayaad hilmaamtay guud ahaan wixii aad hore u dareemaysay, waxa kale oo aad ogaatayna in aanu arrinku sidaa u sii cuslayn. Haa, halkan waxa imanaysa farsamada uu adeegsado shaydaanku oo ah; waswaaska. Waxa uu ku tusayaa humaag ah salaaddu waa shaqo culus oo xanuun badan, isla

markaana si joogto ah u soo laalabata, ugu dambayntana humaaggan xun ayaa dhex degaya maskaxdaada.

Maylkii afarta daqiiqo

Sheekada Maylkii afarta daqiiqo, waxa loo tixgeliyaa in ay tahay xujada ugu xooggan ee caddaynaysa hannaanka ugu fudud ee aad u beddeli karayso aragtiyaha u muuqda kuwo aan dhici karin, laakiin, si fudud loo hirgelin karo haddii si dhab ah loo waajaho. Muddo lagu qiyaaso kumanaan sano, dadku waxa ay rumaysnaayeen in ay tahay wax aan dhacayn in hal Mayl lagu jari karo ammin ka yar afar daqiiqo. Sanadkii 1954kii *Roger Bannister*¹, ayaa waxba kama jiraan ka dhigay aragtidan wakhtiga dheer la rumaysnaa, kadib markii uu hal Mayl ku jaray wakhti ka yar afar daqiiqo!

Roger Bannister waxa uu leeyahay: “*sababta ugu weyn ee igu hagtay guushan mar la aragga ah, keliya maaha tababarkii adkaa ee aan soo qaatay. Laajiin, sida badan hortayda ayaan keenijiray aniga oo jabiyyay rikoodhkan; naftaydana waxa aan ugu sheekaynjiray in aan guulaysan karo, ilaa uu hammigani noqday doonistayda shakhsiga ah ee aan sinaba u gelayn gorgortanka.*” Intaa waxa sii dheer, isla rikoodhkii sanad gudihii waxa oo jabiyeey todoba iyo soddn orodyahan oo kale, tijaabadanina waxa ay u noqotay xuddun isbdedel oo xooggan, taas oo wax weyn ka beddeshay fikradihii ay hore u qabeen. Guulaystayaashu, ma ay haysan awodo-abuureed oo

¹ *Roger Bannister (1929kii)*: waa orodyahan, dhakhtar iyo aqoonyahan u dhashay wadanka Ingiriiska. Waxa uu caan ku yahay in uu yahay orodyahankii ugu horreeyay ee jabiyyay aragti ay dadku aamminsanaayeen kumanaan sano oo ah; halkii Mayl in aan lagu jari karin wakhti ka yar afar daqiiqo.

mucjiso ah, laakiin, keliya waxa ay beddeleen aragtiyihii ay hore u qabeen iyo doonistoodii shakhsiga ahayd.

Humaagga Salaadaha

Beddel fikradahaaga ku aaddan salaadaha. Ka faa'iidayso xusuus ka mid ah xusuusahaagii qurxoona ee salaadaha, kadibna ka dhigo xeelad aad ku beddesho humaagga xun ee ku jira maskaxdaada. Dib-u-xusuuso maalin aad tukatay salaad khushuuc leh oo xasilloon, masjidkuna uu ahaa mid deggan oo bilaa buuq ah. Dib-u-xusuuso dareennadii qalbi taabadka ahaa ee buuxiyay maankaaga ammintii aad tukanaysay salaadda taraawiixda. Dib-u-xusuuso qof ka mid ah tukadayaasha oo aad jeclaatay salaaddiisa, sidoo kalena aad muhatay in aad tukato yada oo kale. Ammin walba ku dadaal humaaggaa qurxoon ee salaaduhu in uu ku jiro maskaxdaada iyo maankaaga. Mar kasta oo uu shaydaanku salaadda kuugu sawiro shaqo adag oo u baahan in faraha laga qaado, kula halgan naftaada in aad ka saarto maskaxdaada humaagyada sillan, isla markaana ku beddel fikrado kale oo togan; waayo, awood uma lihid hal mar in aad ka wada fakarto laba arrimood oo aan shaqo iyo shuqultoona isku lahayn.

Xilli kasta oo aad naftaada iyo maskaxdaada ka dhaadhiciso salaaddu in ay tahay goobta laga helo deganaashaha, liibaanta iyo xasilloonida -wali yaanad tukanba e-waxa dhab ah in ay si run ah u soo dhawaynayaan humaaggan, sidoo kalena aad ka guulaysanayso waswaaska shaydaanka.

Macnahan iyo muuqalkan qurxoon ee salaadaha ayuu suubanuhu (NNKH) innagu baraarujinayey markii uu lahaa: ***'Bilaaloow, noogu raaxee salaadda.'*** Nebigu (NNKH) waxa uu in badan isku hawlay sidii uu humaaggan qurxoon ee salaadaha, kaas oo aynu ka helayno

raaxo iyo deganaasho-nafeed uu mar kasta ugu dhex-negaan lahaa maskaxeheenna. Qodobkani waa mid ka mid ah kuwa ugu waaweyn ee innagu boorinaya joogtaynta iyo ilaalinta salaadaha inta xusulkeen xabaal ka sareeyo

Weedho!

Badanaa waxa aan jecelahay in aan xusuusiyo naftayda weedhan; “*kuwa tukada mooyaane*”, taas oo ah macnaha aayadda ku jirta suuradda Almacaarij. Ilahay (swt) waxa uu leeyahay:

﴿إِنَّ الْإِنْسَنَ خُلِقَ هَلُوْعًا، إِذَا مَسَّهُ الشَّرُّ جَزُوعًا، وَإِذَا مَسَّهُ الْخَيْرُ مَنْوِعًا، إِلَّا
الْمُصَلِّينَ، الَّذِينَ هُمْ عَلَىٰ صَلَاتِهِمْ دَائِمُونَ﴾

“*Insaanka, waa la abuuray isaga oo ah; sina kuma roone. Haddii uu taabto dhib waa mid argagax badan. Haddii uu wanaag taabtana waa mid diidmo badane ah. Kuwa tukada mooyaane, kuwaas oo joogteeya salaadohooda'*”

Ammin walba oo aan dareemo murugo, waxa aan idhaahdaa: “*kuwa tukada mooyaane*.” Tiiraanyo iyo murugatoona waxba i yeeli maayaan mar haddii aan tukanayo. Milay walba oo ay laabtaydu cidhiidhyoonto, waxa aan idhaahdaa: “*kuwa tukada mooyaane*.” Waxa aan ku degayaa in uu Ilahay (swt) ballaadhinayo laabtayda, maadaama oo aan tukanayo. Goor kasta oo aan dareemo daal iyo darkumo, waxa aan idhaahdaa: “*kuwa tukada mooyaane*”; maxaa yeelay, salaaddu waa awood. Xilli walba oo uu Ilahay (swt) iigu deeqo gallado, waxa aan idhaahdaa: “*kuwa tukada mooyaane*.” Waxa aan is-xusuusiyaa nimco oo dhami in ay ka ahaatay xagga

¹ Suuradda Almacaarij: 19-23

Ilaahay (swt). Amminta kasta oo aan xidhanayo salaadaha, maskaxdayda waxa aan ku soo xaadiriya macnaha salaadaha ee uu ku sidkan yahay dheellitirnaanta, deganaanta iyo xasilloonidu. Sir ayaan kuu sheegayaa ee iga guddoon. Kadib muddo dheer oo aan ku celcelinayay, naftaydana ku dirqiyay weedhan; "*kuwa tukada mooyaane*", hadda ayaan goosanayaa midhii aan beerayay wakhtiga dheer, maankayguna waxa uu noqday mid ii yeedhiya aniga oo aan bixin haba yaraato e' wax dadaal ah. Mar kasta oo ay naftaydan baasi igu dhiirigeliso ka tegidda salaadaha, marmarsiyana ka dhigato daal iyo wahsi ayaad dareemaysaa ee iska naso, waxa aan dib-u-xusuusiyaa weedhii ahayd: "*salaaddu waa raaxo.*" Haddii aan ka tago salaadaha, waxa dhab ah in uu dareenkaygu ka sii hoosmarayo halka uu hadda taagan yahay, sidoo kale waa uu kasii saramarayaa heerka uu maanta joogo haddii aan ku booriyo naftayda tukatashada salaadaha iyo in ay iska riddo waajibaadka saaran.

Macnaha iyo macaanka ay xambaarsan yihiin salaaduhu, waa raaxo iyo rayrayn ay dareento naftaydu, kadibna ku naalooto. Waxa kale oo aan hubaa, noloshaada mar uun inaad tijaabisay xaaladdan oo kale. Adiga iyo naftaadu waxa aad soo wada gasheen loollan adag oo aad isku hayseen ma tukataa mise waa aad iska deysaa? Ugu dambayntii faraha ayaad ka qaaday salaadihii, dareenkaagiina waa uu sii xumaaday; halka haddii aad tukan lahayd aad ka dareemi lahayd farxad iyo firficooni dheeri ah isla wakhtiga aad ka faraxalato gudashada waajibka ku saaran. Adeegso dhammaan weedhaha togan ee dhisaya kartidaada, ka dhigo gaashaan adag oo aad kala hortagto, kagana guulaysato waswaaska ay kugu habayaan naftaada iyo shaydaanku. Adigu, waxa aad ku jirtaa dagaal adag oo ay ku xidhan tahay liibaantaada adduun iyo taada aakhiraba. Waxa lagama maarmaan ah, in aad kula dagaalanto naftaada iyo shaydaanka, isla

hubka ay kuu adeegsanayaan adiga. Salaado badan oo kaa tegay, waxa sabab u ahaa fikradaha khayaaliga ah ee ku kaydsan maskaxdaada, kuwaas oo uu ku beeray oday Iblis. Fikradahan liita ayuu ku soo xusuusiyaa hadh iyo habeenba; waayo, waa hubka keliya ee uu kugu jabin karo. Xataa wakhtiyada la katiinadeeyo sida, bisha ramadaan oo kale, fulinta hawshan waxa uga sii wakiil ah naftaada, taas oo aan helayn waxa aan ka ahayn isla fikradahan kaa buuxa. Naftaadu fikradahan ayay kuu yeedhinaysaa yada oo kuu sheekaynaysa. Hadda ka bilow in aad maskaxdaada ku beerto fikrado iyo weedho togan oo kugu saacidaya ilaalinta salaadaha. Runtii, waxa aad diyaar u noqon in aad halgan adag la gasho naftaadan ku waswaasisa wakhtiyada salaadaha la tukanayo.

Warka aan kuu sheegayaan maaha sheeko baralay iyo khuraafaad aan jirin, ee waa war sugar oo lagu diraaseeyo cilmunafsiga, waxaana lagu magacaabo naf-la-hadal (self talk). Aqoonyahannada ku takhasusay cilmunafsigu, waxa ay adeegsadaan xeelad loogu yeedho ku celcelinta togan (Affirmations), taas oo lagu dabiibo xanuunada kala ah; goonidaaqa, kalsoonidarrada iyo isku buuqa, sida ka muuqata sooyaalka guulaystayaasha caalamkana, isla xeeladda ayay adeegsadaan. Guulaystayaasha caalamku, naf-la-hadalka, waxa ay ka dhigtaan xeelad iyo farsamo ku kaalmaynaysa hirgelinta himiloo yinkooda iyo xoojinta kalsoonidooda-nafeed.

Maankaaga Kaasho

Waligaa xusuusnow, wax kasta oo aad aamminsan tahay oo ah; in aad ku guulaysanayso, ama ku guuldarraysanayso arrin uun, laba gooraba sax ayaad tahay. Kuwa ilaaliya salaaduhu, waxa ay suubiyaan shaqooyin aad u fudud oo ah, waana in ay si joogto ah ugu qanciyaan maskaxohooda in ay tahli karaan gudashada salaadaha si kasta oo ay

ugu adag yihiin duruufaha iyo wakhtigu. Gaaradku, waa sida muruqyada jidhka oo kale. Muruqyadu sida ay ugu koraan, uguna xoogaystaan layliga iyo ku celcelinta joogtada ah, ayuu garaadkuna ugu kobcaa fikradaha ama aragtiyaha gaar ah ee lagu celceliyo, waanu aaminaa sidii oo ay yihiin run biyo kama dhibcaan ah. Tusaale; waxa aad seexatay wakhti dambe, maskaxdaadana waxa ku soo dhacay boqolaal qil oo kuu diiday u kicidda salaadda subax. Dhanka kale, haddii aad seexato isla wakhtigan, lagaana doonayo in aad hore u kacdo oo aaddo gegada diyaaradaha, ama aad ka qaybgasho waraysi lagugu siinayo shaqo cusub, waxa kugu soo qulqulaya boqolaal sababood oo kugu dhiirigelinaya in aad hore u toosto. Amminta aad seextay iyo wakhtiga aad kacday waa isku mid, laakiin, waxa kala duwan fikradaha oo marna kuu hiilinaya, marna kaa hiilinaya. Wali ma is weydiisay sababta? Sababtu waxa ay tahay, garaadkaaga ayaa kuu raadinaya qil kasta oo maangal ah, kaas oo kugu garab gelaya fikradaha aad ku dhix beertay. Sidaa ayuu u shaqeeyaa garaadku, xataa fikraddu haddii ay tahay mid khaldan ama aan ahayn maangal iyo wax lagu qanci karo. Ka hor inta aanad seexan, haddii aad u sheegto garaadkaaga in aanad u kici karayn salaadda subax; waayo, aad ayaad u daallan tahay (aragti khaldan), waxa uu kugu taageeridoonaa sabab kasta oo xoojinaysa fikraddan. Dhanka kale, garaadkaaga haddii aad u sheegto in ay waajib kugu tahay berri in aad jarmaaddo; waayo, diyaarad ayaad raacaysaa ama waxa aad gelaysaa waraysi shaqo, waxa uu kugu boorinaya dhammaan sababaha iyo aragtiyaha maangalka ah ee kugu caawinaya aragtidan. Sidoo kale, garaadku, waxa uu kugu dhiirigelinaya in aad hore u toosto oo is maamusho adigu.

Maadaama oo uu garaadku sidaa yahay, innagu maxaa aynu u adeegsan weynay; si uu innooga kaalmeeyo salaadaha, halkii aynu ugu

adeegsan lahayn ee ka dhigan lahayn shay aynu ku abuuranno qilal iyo marmarsiyayaal aynu kaga warwareegno salaadaha?! Loollankan joogtada ah ee u dhexeeya nafta iyo ka tegista salaaduhu, waxa uu dhaliyaa xaalad nafsiya oo ah; isyasid iyo isliiidid. Waxa uu dhaliyaa dareen sheegay in uu jiro wax kaa maqan, kaas oo kaa dhigaya maalinka dhammaadkiisa mid dareemaya waxba la'aan; waayo, waxa aad dagaal kula jirtaa abuurtaada. Dhanka kale, badi kuwa aan tukan, midkood maalinka uu ku tukado jamaca salaadda subax ama uu wada tukado shanta salaadoodba, waxa uu dareemaa liibaan, ladnaan iyo farxad dhamaystiran. Haddaba, salaaduhu waa meesha laga helo badhaadhaha, farxadda iyo deganaanta ee aynu sidaa ka dhaadhicinno garaadkeenna. Fadlan, sawiro humaaggan aynu kor ku soo xusnay, haba tukan e'. Waxa aad arkidoontaa naftaada oo u guclaynaysa sababaha kugu kaalmaynaya salaadaha, halkii ay ka baadidooni lahayd marmarsiyayaal kugu taageeraya ka tegista salaadaha.

“Maanta g’anso in aad ka baxayso dunida (maalin uun)”

Maalinkan aad xilli kasta quudarraynayso in uu wanaajinayo ama doorinayo noloshaada, ka dibna aad ka mid noqonayso kuwa tukada, dhab ahaantii, waa waligii ma imanayn ee waxba ha sugin. Adiga waxa waajib kugu ah in aad maalinkaa ku samaysato gacmahaaga, bilawga guushuna, waa in aad ka baxdo dunidan wada marmarsiyaha ah. Halkii aad ka raadin lahayd sababaha kugu caawinaya salaad la'aanta, fadlan baro hababka ugu sahlan ee kugu kaalmaynaya ilaalinta salaadaha.

Salaadaha ka hor

Ugu horrayn waa in aad barataa Ilaahay (swt); waayo, haddii aad isaga barato waa aad jeelaan, haddii aad jeelaatana, amarkiisa ayaad hore ka fulinaysaa. Xidhiidhka idinka dhexeeya adiga iyo Ilaahay, keliya kuma koobna farid iyo reebis ee intaa waa uu ka gudaballaadhan yahay. Ilaahay (swt) waa naxariis badane, kalgacal badan, dambidhaaf badan, mahadnaq badan, deeq badan, sidoo kalena towbad aqbal badan. Sidii aynu hore u soo sheegnay, mar kale dhaqan ka dhigo maalin kasta in aad dhegaysato ruux ku xusuusiya Ilaahay (swt). Rabbi weyne, waxa uu inna leeyahay:

﴿وَذَكِّرْ فِيَّ أَلَّا تُكَفِّرْ تَنَفُّعُ الْمُؤْمِنِينَ﴾

“Waani, waanadu waxa ay wax u taraysaa mu’miintee¹”

Wax kasta oo aad aamminsan tahay oo ah; in aad ku guulaysanayso arrin ama aanad ku guulaysanayn, laba gooraba sax ayaad tahay. Waxyaabaha aad ugu sheekaynayso naftaada ee ku saabsan salaaduhu, waa minid laba af leh ee iska jir oo dhanka togan u adeegso. In aad beddesho aragtiyaha iyo fikradaha aad ka aaminsan tahay salaaduhu, waxa ay kugu saacidayaan in aad ilaalso. Ka faa’idayso xusuusahaagii quruxoonaa ee salaadaha, kana dhigo shay aad ku beddesho fikradaha taban ee ka buuxa maskaxdaada. Halkii aad ka baadidooni lahayd sababaha iyo waxyaabaha kugu dhiirigelinaya salaad la’aanta, fadlan raadi jihadka kugu caawinaya gudashada salaadaha iyo waajibaadka ku saaran.

¹ Suuradda Aldaariyaat: 55

ASTAANTA MUCJISADA AH

(Astaanta Mucjisada ah), sidaa ayay ugu yeedhaan aqoonyahanka ku takhasusay cilmunafsigu. Cilmibaadhis lagu sameeyay guud ahaan dadka ku guulaystay dhinacyada kala duwan ee noloshooda, kuwaas oo ifka kaga tegay raadad togan oo la taaban karo, ayaa lagu ogaaday in ay jirto astaan ka wada dhaxaysa oo ay wadaagaan. Summadda ay wadaagaan, maaha maskax badnaan, maanfurnaan, ama waxbarasho xul ah oo ay heleen. Maaha awood iyo fulin, ama hanti ay ku heleen si dhibyar oo bilaa dhidid ah, taas oo ku garabsiisay guusha ay hanteen. Taa liddigeeda, badankoodu ma ay helin wax ka mid ah astaamahan, waxaana ka mid ah: duul maskax ahaan liitay, kuwo ku guularraystay waxbarashadii aasaasiga ahayd, kooxo ku bilaabay noloshooda dibjirnimo iyo darbijiif, iyo dar kale oo aan heli jirin nolol maalmeedkooda.

Astaantan ay ka siman yihiin ayaa u furtay irridaha guusha, waxa ayna ka dhigtay kuwo hirgeliyay guulo nololeed oo wax-ku-ool ah. Kuwa ilaaliya salaaduhu, waxa ay wadaagaan astaan guud oo muhiim u ah horumarka noloshooda. Duulkani, ma haystaan awoodo iyo duruufo u gaar ah, balse keliya waxa ay horumariyeen astaantan mucjisada ah, ilaa ay ka dhigteen caado. Waxa aynu iska dhaadhicinnay in ay kooxdani haysato awoodo iyo duruufo u gaar ah, ama ay xagga sare uga timaaddo kaalmo Rabbaani ah, taas oo u sahlaysa gudashada salaadaha. Astaantani, waa gundhigga guul kasta oo uu gaadho insaanku, wax kasta oo aad ka korodhsandoonto dhiganahanina waa hal bacaad lagu lisay yada la'aanteed.

Xakamaynta Nafta (Self Discipline)

Xakamaynta naftu, waa astaanta mucjisada ah ee aynu kor ku soo xusnay. Maaraynta nafta ayaa asal u ah ilaalinta salaadaha. Wuxuu suuragal in aad filaysay in aan kuu yeedhinayo xal falaanful (sixir) ah, ama dhabbe fudud oo ay mareen kuwii ku guulaystay nolosha, ama ilaaliyay salaaduhu. Laakiin, xakamaynta nafta la'aanteed, guuli wali kaa dheer ee ogsoonow. Xakamaynta nafta ayaa ku kaalmaysay guulaystayaasha in ay hirgeliyaan yoolashooda nololeed ee ugu waaweyn, sidoo kale kuwa tukada waxa ay ku garab siisay in ayna ka tegin salaadaha, si kasta oo ay ugu adag yihiin duruufuhu. Xakamaynta naftu, waxa ay kaa dhigaysaa shakhsi jaad gooni ah, nolosha ayay kuu kala hormaynaysaa, sidoo kalena waxa ay kuu soo jillaabaysaa liibaanta; maxaa yeelay, waxa ay waafaqsan tahay abuurtaada.

Xakamaynta naftu; waa in aad ku qabato shaqada ku sugaysa wakhtigii aad u astaysay jeclow, ama ha jeclaane. Xakamaynta naftu; waa in aanad ku kala xulan xalalka ku horyaalla sida ay ku kala fudud yihiin, balse, waa in aad wada qabataa haba kugu adkaadaane. In aad qabato waxa aad jeceshahay ee sahlan, macaan iyo farxad ayuu kuu soo jiidayaa goorta aad gacanta ku hayso, laakiin, gunta iyo gunaanadka waxa aad dareemi quus iyo qalbi jab is huwan; waayo, waxa aad ka tagtay hawlihii mudnaa in la qabto. Dhanka kale, qabashada arrimaha muhiimka ah, waxa dhici karta bilawga hor ee aad gacanta ku hayso in aad ka dhaxasho daal iyo dhibaato hor leh, laakiin, dhammaadka maalinkaaga waxa aad dareemi raali ahaansho iyo xasillooni; waayo, maalinkaagu waxa uu ahaa mid kuu leh dheef iyo qiimo dheeri ah. Sababtu waxa ay tahay, qiimaha xakamaynta nafta iyo joogtaynta ayaa in badan ka jaban qiimaha murugada. Hadalkayga si aad u dhuuxdo, salaadda cishe kadib, is-hortaag

masjidka, dabadeedna qof soo tukaday weydii dareenkiisa, ama ka warso dareenkiisa qof dejistay yoolal adag, kuwaas oo uu maanta ku guulaystay hirgelintooda! Waagii beryaba waxa ku horyaalla boqolaal qorshe oo kala mudan, kuwaas oo ay waajib kugu tahay qabashadoodu, maalin kastana doorashada aad samayso ayaa madaynaysa shakhsiyaddaada. Lama soo helayo maalin ka mid ah noloshaada oo aan lahayn qiimo iyo qaayo. Mar kasta oo aad doorato in aad qabato arrimaha muhiimka kuu ah, si kasta oo ay kuugu adag yihiin duruufuhu, waa ammin walba oo ay xoogaysato shakhsiyaddaadu, sidoo kalena aad xakamayso doonista naftaada, ilaa ay maaraynta nafta iyo joogtayntu kuu noqdaan caado iyo qayb ka mid ah noloshaada oo aanad sinaba uga maqnaan. Xilli kasta oo aad ilduufto arrimaha muhiimka u ah noloshaada, aanad doorato waxyaabaha fudud ee raaxada leh, waa ammin walba oo ay tamardarrayso shakhsiyaddaadu; u hoggaansanka doonista naftaaduna uu ay qayb ka noqdo noloshaada. Waxa aan kuugu bushaaraynayaa in aanad awoodi karin kobcinta xakamaynta naftaada ilaa ay kuu noqoto caado sahlan oo aad u samayso si fudud. Waa suuragal in aad aragtay qof ka kaxaynaya baaskiil, kaas oo u muuqda mid aan ku bixinayn dadaal dheeri ah. Si heersare ah ayuu u wada, dadka aan kaxayn aqoon baskiilkuna, xirfaddan waxa ay u haystaan mid sahlan oo si fudud lagu baran karo. Laakiin, kuwani kama warqabaan in qofkani uu bilawgii hore soo guuldarraystay tobanaan goor. Laakiin, in badan oo badan ayuu isku deyay, waanu soo dhabar adaygay, ilaa uu ka awooday in uu u keexeyeo baskiilkii si iska caadi ah oo aanu ku bixinayn dadaal dheeri ah. Sidan waxa la mid ah kuwa ayna salaaddu uga tegin si fudud. Waxa ay u muuqdaan duul aan dadaal badan gelin nafohooda; si ay u ilaaaliyaan salaadaha, laakiin, waxa innaga qarsoon in ay dagaal ba'an la soo galeen

nafohooda, sidoo kalena ay la soo halgameen, ilaa ay u huggaansantay, dhaqanka xakamaynta naftuna uu u noqday qayb ka mid ah shakhsiyaddooda.

Maalin kasta oo ka mid ah noloshaada, hannaankan oo kale ayaad u korin kartaa xakamaynta naftaada. Waa in aad gaashaanka u daruurtaa marmarsiyayaasha oo dhan, waxa ay doonaan ha noqdaane. Sidoo kale waa in aad qabataa hawlaha kuu yaalla, si kasta oo aad ugu dhibtoonayso, naftuna u nacayso. Ha murugoon. Waligaa dareemi maysid quus, qalbijab iyo daaltoona, laakiin, taa liddigeeda waagii beryaba waxa aad ku naaloon liibaan iyo ladnaan. Joogtayntu waxa ay kuu noqon summad iyo sawrac lagugu soo sooco, dhammaadka maalinkaagana waxa aad dareemi raali ahaansho, raynrayn iyo xasilloon aan xad lahayn.

Hala tashan Maankaaga

Waligaa hala tashan maankaaga. Guulaystayaashu, waxa ay fuliyaan arrimaha mudnaanta iyo muunadda u leh noloshooda, yaga oo aan haba yaraato e' wax talo ah waydiin maankooga, waana isla sida ay falaan kuwa ilaaliya salaaduhu. Ha is weydiin; ma hadda ayaan tukadaa mise marka aan dhammeeyo shaqada aan gacanta ku hayo? Ma cuntadaan sugaa, mise salaadda ayaan aadaa? Haddii aan weysaysan lahaa, kabaha bixintoodo ayaan dhibsanayaa. Shan daqiqo oo dheeri ah ayaan seexanayaa; si aan u aado salaadda aniga oo aad u firfircooni. Talo ha weydiin maankaaga; waayo, la tashigiisu, awood badan ayuu u baahan yahay, waana sabab ka mid ah kuwa ugu weyn ee keena wahsiga. Aqoonyahannada ku takhasusay cilmunafsigu waxa ay leeyihiin: "*habka iyo hannaanka ugu habboon ee lagaga adkaan karo wahsiga iyo dib-u-dhiggu waa in aad farto*

maankaaga in uu aamuso, shaqada ku hortaallana aad hore ka gudagasho”

Marka aad maqasho eedaanka salaadda, garaadkaaga far in uu aamuso, hore ka weysayso, ka dibna toos u tag masjidka. Wuxa wanaagsan in aanad qofna la sheekaysan ilaa aad ka soo baxayso salaadaha; si ayna naftaada iyo shaydaanku u helin fursad ay dib kaaga dhigaan salaadda taagan. Wax walba oo aad gacanta ku hayso iyo goob kasta oo aad ku sugar tahay ha kala tashan maankaaga gudashada salaadaha. Wakhti badan hagu bixin fikirka iyo maantuujinta. Wakhti kasta oo aad kula dadaasho naftaada in ay si toos ah ugu kacdo salaadaha, waa ay xoogaysanaysaa, muddo kadibna arrinkani dhaqan ayuu kuu noqonayaa, waana astaamaha ugu mudan ee ay wadaagaan salaad dhawrka iyo guulaystayaashu. Nin ka mid ahaa dadkii wanaagsanaa ayaa la sheegaa in uu ka shaqayn jiray beer. Amminta uu maqlo eedaanka salaadaha isaga oo kor u haya faashkiisa, ma uu soo celin jirin ee gadaal ayuu ka tuuri jiray, isaga oo ka baqaya in uu ku waswaasiyo shaydaanku dib-u-dhigga salaadda taagan. Waa shaqo aad u fudud, laakiin, waxa ay u dhigantaa garaadka oo lagu laylinayo in aan lagala tashan arrinka salaadaha. Wiil uu dhalay sheekh ka mid ah culimada Alle yaqaanka ah ee uu qalbigoodu ka lusho masjidka ayaa iiga warramay dhacdad. Wuxa dhacaysay duufaan daran, roobab xoogganna waa ay da’ayeen. Waalidkay ayaan ka codsaday in uu ku tukado guriga; si ayna u gaadhin dhibaato. Aabbahay ayaa iigu warceliyay: “*Ilaahay ayaan ku dhaartay ee samadu haddii ay soo da’ado dhagaxaan, dayn maayo ku tukashada masjidka.*” Dhacdadan waxa aynu ka dheehanaynaa shakhsiyaddan weyn ee Ilaahay ku xidhan, taas oo aan salaadaha gelinayn dood iyo murantoona.

Bar-tixraaca (Reference Point)

Markii aan ka waraystay odaygii da'da ahaa, sirta ka dambaysa awoodda uu ku muquuniyay naftiisa; ayuu daaha iiga fayday arrin cajiib ah oo ka mid ah siraha nafta, taas oo aan ka helay yada oo ku qoran buugaagta culimada, waxaana lagu magacaabaa bar-tixraaca.

Bar-tixraacu; waa dhacdo ama fal aad mar hore ku guulaystay hirgelintiisa yada oo ay kugu xeernaayeen duruufo adagi. Isla wakhtigan aynu joogno marka ay/uu ku soo marto/maro dhacdadii ama falkii, waxa suuragal ah in aad gadaal ugu laabato dhacadadii, ama falkii hore, si uu kuugu noqdo bar-tixraac ku riixa oo ku dhiirigeliya. Macnaha haddii aynu soo dhawayno; habeen uu dhacayay dheel darani, ayuu duqani ka soo laabtay shaqadiisa, waxa aanu dareemayay daal badan. Isaga oo aan seexan hurdo ku filan ayaa la eedaamay salaaddii subax, jiifka ma sii macaansan ee hore ayuu ka kacay. Waa uu weysaytay oo is cadriyay, kadibna hore ayuu ka aaday masjidka. Qabowga daran, hurdo yaraanta iyo daalku, waxa ay ahaayeen duruufo adag oo ku kallifayay duqa in uu ka seexdo salaadda subax, laakiin, waa uu ka guulaystay naftiisa. Amminta kale ay soo maraan duruufahan oo kale, si fudud ayuu ugu laabanayaahabbeenkii halista badnaa, naftiisana waxa uu xusuusinaya in uu habbeenkaa gutay waajibkii saarnaa, yada oo ay jireen xaalado adagi. Naftiisu, ma helayso farsamo iyo xeelad ay kaga adkaato, waanay jabaysaa. Adigu, marka aad guulaysato, samayso bar-tixraac aad gadaal ugu laabato marka ay kaa hor yimaaddaan xaaladaha adag ee sillani. U degdeg in aad ka tillaabsato duruufaha adag ee kula soo gudboonaanaya; si aad uga dhigato bar-tixraacaaga. Sidaa darteed, ayuu suubanuhu (NNKH) innoo faray inta karaankeena ah in aynu ilaalinno salaadaha sunnaha ah. Sidee ayay suurogal u tahay qof tukada salaado sunne ah oo ku soo laban laabamaya kuwa waajibka

ah in uu ka tago ama uu fudaydsado salaadaha waajibka ah?! Wuxuu
aad moodaa suubanuhu in uu inna barayay qaabka ugu sahlan ee
aynu u samaysanayno gaashaan adag oo aynu ku muquuninno
nafeheenna.

Milaygu waa uu socdaa!

Beri beryaha ka mid ah ayuu boqor ka codsaday wasiirkiisii in uu
ku xardho fargalkiisa weedh haddii uu akhriyo isaga oo murugaysan
uu farxayo, haddii uu akhriyo isaga oo faraxsanna uu dhexdhexaad
noqonayo. Wasiirkii, fargalkii boqorka waxa uu ku xardhay weedhan:
“Wakhtigani waa uu tegayaa!”

Xilli kasta oo aad u kacayso salaadda subax, sidoo kalena aad
dareento wahsi iyo hurdo xad dhaaf ah, xusuusnow oo maanka ku
hay weedhan quruxoon; dhab ahaantii, dareenkani waa uu iska
tegayaa. Sii naftaada daqiqado kooban; si ay u kacdo oo u
weysaysato. Hadda, adigu waxa aad ku jirtaa marxaladda dhisidda
caadooyinka cusub, wax kasta oo aad dareemaysaana waq uu tegayaa
ee samir yeelo waligaa. Wakhtigan aad dagaalka adag kula jirto
naftaada; si ay ugu kacdo salaaduhu, waa uu tegayaa. Amminta aad
dareemayso in aanad awoodin ku dhex-khushuuca salaaduhu, waa uu
tegayaa. Marka aad tagto masjidka; si aad jamaca ugu soo tukato, isla
markaana aad ka weydo goob aad kaga tukato, kadibna ay dantu kugu
khasabto in aad ku tukato kulka daran ee qorrapda ama dhibica
xooggan ee hooraya; wakhtigaasi waa uu tegayaa! Maalinka ay kugu
badan tahay shaqadu, baahi badan aad u qabto nasasho, isla markii
aad soo gaadhay gurigaaaga ee damacday nasashana lagu dhuftay
eedaankii salaadda, bax oo soo tuko; waayo, wakhtigani waa uu
tegayaa!

Keliya muuji dhabar adayg iyo dulqaad, wakhtiganina ma sii jirayo, laakiin, inta aanu tegin ayuu kaa sii dhigayaa shakhsii kale. Ha u malayn halganka aad kula jirto naftaada; si ay u tukato in lagaa doonayo noloshaada oo dhan. Dadaalkani, waa qiiimaha aad ku hananayso xalaad ku siindoonta deganaasho-gudeed oo kaa dhigaya sidii qof hantiyay dunida oo idil, waxa aanad helidoontaa hanti-gudeed oo aanu jirin wax loo dhigaa. Waxa aad dareemidoontaa in aad haysato dammaanad dahsoon, taas oo ka dhigan in aad aammin ka tahay xanuunka, gabawga iyo baahidaba. Waa xaalad ay si rasmi ah kaaga tegayso cabsidu; waayo, waxa aad xidhiidh toos ah la leedahay Ilaahay, haddii uu Alle kula jirana maxaa kale ee kaa maqan?!

MA BAAHANTAHAY?!

Ilbidhiqsiyada ugu qaalsan dunidu, waa kuwa u dhexeyya eedaanka iyo u kicidda salaadaha. Ma jiro wax aad weydiisato Ilaahay, haddii uu jirana waa lagu siinayaa, ama waxa laguu sheegayaa xikmadda ka dambaysa in laguu diiday. Waxa aan la yaabanahay sida dad badan ay u mooggan yihiin ama ay uga tagaan daqiiqadahan kooban ee la aqbalayo baryada!

Ma baahantahay?! Yaa innaga mid ah ee aan baahnay?! Horistaag Allaha boqorka ah ee isagu wax kasta haya, baahidaadana u bandhigo. Baahidaada ka raadso Ilaaha hodanka ah ee iska leh kaydadka cirka iyo dhulalka. Waxa aan aamminsanhay -Ilaahay ayaa og xaqiida e'- murtida ka dambaysa caqabadaha iyo turunturooyinka maalinlaha ah, in ay tahay cusboonaysiinta iimaanka. Erey bixinta cusboonaysiinta iimaanku, waa suuragal in ay ku bataday maqalkeenna innaga oo aan fahansanayn macneheeda si xeeldheer. Midkeen haddii la weydiyo; si dhab ah ma u rumaysantahay Alle (swt)? Gaashaanka ayuu u daruuraya weydiintaada, waanu la yaabaya sababta aad u weydiisay. Sida runta ah qofkani, Ilaahay waa uu rumaysan yahay, salaadaha waa uu tukadaa, waanu jecel yahay Ilaahiisa. Dhanka kale, isla qofkani haddii uu kuu yimaaddo isaga oo kaaga cabanaya xaaladdiisa oo liidata, dhibaato nololeed oo soo foodsaartay, mushkilad cidhiidhi gelisay laabtiisa, ama deyn ka tan badatay, kadibna aad kula taliso in uu baahidiisa u bandhigto Ilaahay; taladaada waa uu qaadanayaa, laakiin waxa aad moodaa in aanu siinayn mudnaanta koobaad, kuna odhanayo:

“Haa, dhab ahaantii, waa aan weydiisandoonaa Ilaahay, laakiin, ka warran haddii aan sameeyo sidaa iyo sidaa? Maxaa yeelay, waxa uu danaynayaa sabab maadiya oo uu ku maareeyo mushkiladda haysata” Mar kale haddii aad kula taliso in uu baahidiisa weydiisto Ilaahay; waxa uu ku leeyahay: *“arrinkaasi waa is dhigasho. Ilaahay miyaanu inna farin qaadashada sababaha?!”* Isaga oo ka duulaya xeerka qaadashada sababaha ayaad arkaysaa isaga oo hebel weydiisanaya in uu wiilkiisa siiyo shaqo. Mid kale ayaad arkaysaa isaga oo taagan irridda qof mas’uul ah; si uu ugu fududeeyo codsigiisa. Haweenay kale, ayaa saaxiibadeed uga cabanaysa nolosheeda oo liidata. Waxa la yaab leh, kuwani halkii ay Ilaahay (swt) wax ka weydiisan lahaayeen ayay kaga mashquulayaan addoomo yaga la mid ah oo aan waxba gacanta ugu jirin. Halkii ay baahiyohooda uga bandhigan lahaayeen Ilaahay (swt) ayaad arkaysaa yaga oo xarfaan ku ah hababka dawarsiga iyo isku dullaynta filkood. Dhinaca kale, goorta ay u sujuudaan Ilaaha kawnkan oo idil iska leh, Allaha wax walba awooda, Allaha iska leh kaydadka cirka iyo dhulalka, waxa aad arkaysaa yaga oo aan si fiican u baryayn, hadalkoodana aan u dhugmo lahayn. Sababta ma garanaysaa?! Waxa dhaqan u ah in ay wax weydiistaan oo baryaan kuwo yagiiba baahan oo faramadhan. Laba qaawani isma qaadato e, waxa ay wax weydiistaan baahanayaal, haba noqdeen madax iyo boqorro e’; waayo, hanti kasta oo ay haystaan kuwani, baahanayaasha waxba uma qaban karaan, xilli ay noqotana waa kuwii dunidan ka socdaala ee gala qabri yar, yaga oo aan lahayn xoog iyo xeelad ay wax ku qabsadaan. Waxa aynu khalad fahannay xeerka qaadashada sababaha, ilaa aynu hilmaamnay cid la talo saarto ka ugu mudan, uguna qiimaha badan oo ah; Ilaahay!

Waa sababehee kuwa badbaadiyay nebi Yuunus (cs) goortii uu galay calooshii nibiriga ku dhexjiray badda madaw ee uu daboolay

mugdigii habeenku?! Haddii aynu kaashan lahayn boqorkii ugu awoodda iyo itaalka roonaa dunida, ma uu kareen in uu soo badbaadiyo Yuunus. Waa Sababehee kuwii badbaadiyay nebi Ibraahin (cs) markii lagu dhextuuray dabka isaga oo silsiladaysan?! Waa Sababehee kuwa badbaadiyay nebi Muuse (CS) ammintii ay dabasocdeen Fircoon iyo ciidankiisu, badduna ay ka horraysay?! Waa sababehee kuwa ka dhigay nebi Yuusuf (cs) kayd hayihii Masar, kadib markii uu ahaa maxbuus aan isha saarin iftiinka qorraxda?! Yaa awoodi kara in uu sugo qalbiga hooyo wiilkeedii ku tuuraysa badda, yada oo ka baqanaysa in birta laga aslo?! Yaa badbaadin kara dhalinyaro ay ku heshiyeen tolkood in ay qudha ka jaraan?! Wuxuu aad ku doodi kartaa; kuwani waa mucjisooyin¹ gaar u ah nebiyada iyo karaamooyin² la siiyo dadka wanaagsan, aniguna shaqo iyo shuqultoona kuma lihi, wakhtigii mucjisooyinkuna waa uu galbaday!

Waxa aan ku leeyahay; adiga iyo mucjisooyinka maxaa idin kala teeday ee idin kala hortaagan?! Rabbiga aad caabuddo ee aad rumaysan tahay miyaanu ahayn ka sameeyay mucjisooyinkan?! Miyaanu isaga ahayn ka badbaadiyay kuwan, adigana ku badbaadin kara?! Ilaaha kuwan ka aqbalay ducooyinkoodu, miyaanu ka falcelin karin baahidaada?! Ilaaha qalbiyada kuwan sugay, miyaan sugi karin kaagana?! Faraha ka qaad makhluuqan baahan, kadibna u carar xagga Rabbiga ma baahdaha ah ee awoodda u leh in uu ku badbaadiyo, baryadaada aqbalo, sidoo kalena sugo qalbigaaga mucjiso la'aanteed. Nebi Muuse (cs) aaya yidhi:

¹ *Mucjiso*: waa arrin ku cusub caadada, lagu ladhay carin, sidoo kalana ka badqaba mucaarado. (Fakhrudiin Alraasi)

² *Karaamo*: waa arrin ku cusub caadada oo uu Ilaahay ku socodsiiyo gacanta wali ka mid ah awliyadiisa, isaga oo ku xoojinaya.

﴿ قَالَ كَلَّا إِنَّ مَعَ رَبِّي سَيَهْدِينَ ﴾

“Waxa uu yidhi: maya, Rabbigay ayaa ila jira oo i hagidoona”

Ammintii ay Muuse tolkii arkeen ciidankii Fircoon oo ku raad jooga iyo baddii oo hortooda ah, ayay yidhaahdeen: *“Muusoow, Iana qabay”* Nebi Muuse kuma fikirin sababo badan iyo xalal maangal ah, laakiin, ugu horraynba waxa uu ku fikiray Ilaaahay (swt) oo ah; cidda ugu habboon ee wax badabaadin karta. Si dhab ah ayuu ugu kalsoonaaday Ilaaahay (swt), tolkiina waxa uu ugu warceliyay *maya* “**كَلَّا**” oo ah erey faa’iidaynaya diidmo, canaan iyo ku gacan saydh. Kadib kalsoonidan dhabta ah iyo rumayntan aan xadka lahayn ee uu muujiyay Muuse, ayuu Ilaaahay ku hagay sababo uu qaatay, haba u muuqdaan kuwa aan xaaladdan oo kale waxba ka qabanayne.

Ilaahay (swt) waxa uu faray Muuse in uu ku dhufto badda ushiisa, isaga oo awooda in uu badda laba u kala dhanbalo usha la’anteed. Ilaaahay, waxa uu inna baraya sababaha ay tahay in aynu qaadanno, kuwaas oo aynu samayn karno, naf ahaanna aynu u awoodno qabashadooda. Nebi Muuse (cs), Ilaaahay ma farin in uu dib ugu laabto Fircoon, ama uu la furo wada hadal; maxaa yeelay, qodobbadan dambe maaha sababihii badbaadada ee la qaadanayay ee waa is biimayn iyo jar iska xoor. Falkan uu sameeyay Muuse, waa macnaha iimaanka aan u dan leeyhay oo ah; in aad qaadato sababaha karaankaaga ah, kadibna si dhab ah aad u rumayso in uu kula jiro Rabbigaaga ku hagidoonaa.

Kalsoonidani, waa tii ka dhigtay nebi Nuux (cs) mid u dulqaata dhibkii iyo dheeldheelkii reer tolkii ay ku hayeen muddada dheer. Ma garanaysaa sababta ay ugu jeesjeesayeen tolkii? Maxaa yeelay;

¹ Suuradda Alshucaraa: 62

Ilaaha weyn ayaa faray Nuux (cs) in uu ku samaysto doon goob lama degaan ah, kadib, waxa ay ku tuhmeen in uu waalan yahay, waanay yaseen, yaga oo leh; waa tee doonta ku dul soconaysa lama degaankani?!

Nuux (cs) kama fikirin sababaha ka dhigaya doonta mid soconaysa, waayo; sababahani waa wax aan dhacayn oo aan maangalna ahayn marka lagu halbeego aragtida insaanka. Laakiin, gacmaha ayuu u taagay Rabbiga wax kasta kara, isaga oo leh: “*Eebboow waa la iga guulaystay ee ii gargaar'*”; waayo, waxa uu ku kalsoon yahay oo garanayaa awoodda iyo kartida Rabbiga uu barayayo. Isla wakhtigii uu gacmaha taagay, baryadiisii waa laga soo warceliyay, Ilaahayna waxa uu leeyahay:

﴿فَفَتَحْنَا لَّهُبَ السَّمَاءَ بِمَوْلَعٍ مُّنْهَجٍ، وَفَجَرْنَا الْأَرْضَ عَيْنَةً فَالْتَّقَى الْمَاءُ عَلَى أَمْرٍ﴾
فَدَ قُدْرَ﴾

*“Irridaha samada ayaanu ka furnay biyo burqanaya, dhulkana, waxa aanu ka dillaacinay ilo biyo ah, ka dibna biyihii ayaa ku kulmay arrin la qadaray korkiisa”*¹

Sababtii uu Ilaahay (swt), ku badbaadiyyay nebi Nuux iyo intii raacday ee rumaysay waxa ay ahayd doontii ay ku samayteen dadaalkooda oo ah; sabab fudud oo ay si dhibyar u qabteen, ugu dambayntiina waa ay ku samatabexeen dhammaantood. Dhan kasta oo ka mid ah; noloshaada, waxa jira sababo sahlan oo aad samayn karto, kuwaas oo ku badbaadinaya marka ay xalaaduhu adkaadaan. Ha is weydiin habka iyo hannaanka ay u hawlgelayaan sababahani, laakiin, adigu dadaal inta karaankaa ah. Nebi Nuux, isma weydiin,

¹ Suuradda Alqamar, aayadda 10.

² Suuradda Alqamar: 11-12

kamana fikirin sida ay u shaqayndoonto doontiisii, laakiin, keliya waxa uu ku dadaalay wixii uu samayn karayay. Ilaahay(swt), ayaa isku keliyeelay habka iyo hannaanka ay u shaqaynayaan sababaha aynu la imanaynaa, xikmadda iyo murtida ku duuganna, waa in aynu si joogto ah u cusboonaysiinaa iimaankeenna, sidoo kalena aynu mar kasta u laabannaa xaggiisa; si aynaan u anban, una hilmaamin Allaha awoodda badan ee isagu ka shaqaysiiya sababaha.

Adiga Miyaa! Maya

Weedhan sare, waxa ku hadlay nebi Ibraahin (cs), waxyar ka hor intaan lagu tuurin dabkii ay tolkii shidayeen muddada dhawrka bilood ah, ilaa ay soo daateen shimbirihi samada duulayay. Xusuusnow! Xaaladdan halista ah, Ibraahin waa uu silsiladaysnaa. Ibraahin (cs), weedha; (*Adiga miyaa! Maya*), waxa uu ugu warceliyay Jibriil (cs) -waxa uu leeyahay lix boqol oo garab, garab kastaana waxa uu qarinayaa jihooinka oo dhan- markii uu weydiiyay: “*Baahi ma qabtaa??*” Ibraahin (cs), oo aan weligii wax weydiisan cid aan Alle ahayn, ayaa ku yidhi: “*Adiga Miyaa! Maya*”

Falkan, waxa sameeya qof kasto oo uu qalbigiisu ku xidhan yahay, kuna kalsoon yahay Allaha awoodda badan. Xaaladdan uu Ibraahin, afka u saarnaa halaagga, aamminaadiisii dhammays ahayd iyo kalsoonidisii aan xad lahayn ayaa ka dhigay in uu diido wax waydiisiga cid aan Alle ahayn,. Ma soo di'in roob; si uu u bakhtiiyo dabkii holcayay, ma ay soo haban laydhi; si ay xiddidada ugu siibto guryihii tolkii, mana dhicin wax ku baraarujiyay in uu badbaadayo. Laakiin, waxa uu si dhab ah ugu kalsoonaa in aanu marnaba dayacayn Allaha falsuubanaha ahi. Dabkii ayaa lagu tuuray, waxa uu ka soo baxay isaga oo badqaba, reer tolkiina waa ay la yaabanaayeen. Aabbihii oo ka mid ahaa gaaladii gubaysay ayaa ku

tiraabay: "*Ibraahinoow, mid wax abuura waxa ugu wanaag badan abuurahaaga!*"

Baro habka iyo hannaanka loogu iisho Ilaahey (swt), adiga oo ku qaba kaslooni buuxda. Ilaahey (swt) innama farin in aynu wax weydiisanno cid aan isaga ahayn innaga oo ku marmarsiyoonaayna xeerka qaadashada sababaha. Ilaahey (swt) waxa uu inna farayaan in aynu fiirinno nafeheenna, samayno wixii taagteenna ah, sidoo kalena aynu qaadanno sababaha aynu samayn karno, innaga oo aan wax weydiisanayn cid aan isaga ahayn. Ilaahey (swt), waxa uu inna leeyahay:

﴿ وَأَعِدُّوا لَهُم مَا أَسْتَطَعْتُم مِّنْ قُوَّةٍ ﴾

"U diyaarsada cadawgiinna, wixii aad kartaan oo awood ah"

Dadaalkani, waa arrin u baahan shaqo iyo naf-hur qofeed. Ilaahey (swt) innama farin in aynu u kaashannno diyaargarawgeenna cid kale. Innama amrin in aynu wax weydiisanno duul kale ama aynu ka dalbanno in ay innaga difaacaan dhibaatada cadawgeenna. In aynu garab iyo gaashaan weydiisanno cadawgeenna ama cid kale, maaha sabab qaadasho ee waa isdhigasho cad. Waxba ha weydiisan cid aan Ilaahey ahayn, kaalmana haka codsan isaga qayrkii. Dhuux macnaha Qur'aanka kariimka ah, laga bilaabo suuradda Faataxada ilaa suuradda Naas, ka soo heli maysid aayadda keliya oo ku faraysa in aad wax weydiisato cid aan isaga ahayn.

Dhaqan ka dhigo baahiyahaaga oo dhan in aad u bandhigato Ilaahey (swt). Dadka haddii aad wax weydiisanayso, weydiintaadu ha noqoto shayaanad garanayn ama talo iyo tilmaan ay dani kuugu jirto. Maankaaga ka saar ka aad wax weydiisanaysaa in aanu waxba kuu

¹ Suuradda Alanfaal: 60

qaban karin, xil kasta iyo xoola walba oo uu haysto. Arrinkaagu waxa uu gacanta ugu jiraa Allaha awoodda badan. Waagii beryaba baahi ayaad qabtaa, arrin kugu taagan ayaa u baahan furdamin, laabtaada ayaa dareemaysa cidhiidhi, qorshe aad dejisatay ayaa u baahan hirgelin, gallada uu Ilahay ku siiyay ayaad ka mahad celinaysaa, shay ayaad ka baqaysaa ama u baqaysaa. Baahiyaha insaanku ma dhammaadaan ee ka dhigo salaadahaaga fursad aad ku buuqanayso boqorka iska leh cirarka iyo dhulalka. Suurayso, waxa aad hortaagan tahay Allaha wax kasta awooda. Macnaha hadalkani ma kuu dhacay, mise wali warkaa ma haysid?!

Ilaahay (swt) wax kasta waa uu awoodaa ee isaga weydiiso wax kasta oo aad u baahan tahay. Salaad kasta oo aad tukanayso isaga u bandhigo baahiyahaaga maalinlaha ah ee aad la daalaadhacayso. Ku dadaal in aad ku sugnaato masjidka inta u dhaxaysa eedaanka iyo salaadda. tuko dhawr rakcadood, baahidaadana isaga weydiiso. Allaha naxariista ballaadhan, weydiiso liibaanta iyo ladnaanta aad tebayso. Arrin kasta oo uu welwel kaa hayo isaga weydiiso in uu kugu guuleeyo; waayo, waa uu karaa. Arrin kasta oo uu dhammaystirkiisu kugu hayo murugo, isaga weydiiso in uu ku waafajiyo sida kuu roon. Isaga weydiiso in uu kaa gudo gashinka (deynta) lagugu leeyahay. Isaga weydiiso in uu kuu barakeeyo quudkaaga. Isaga weydiiso in uu korkaaga ku badiyo galladihiisa. Isaga weydiiso jacaylkiisa; si uu kuu jeclaado. Allaha weyne ee iska leh cirarka, dhulalka iyo kaydadka ku duugani, waxba kuu diidi maayo, ku daalin maayo, kuna cidhiidhi gelin maayo ee adigu ha is ciilin. Ilahay (swt), waxa uu inna leeyahay:

﴿مَا يَقْعُلُ اللَّهُ بِعَذَابِكُمْ إِن شَكَرْتُمْ وَأَمْشَمْتُمْ وَكَانَ اللَّهُ شَاكِرًا عَلَيْمًا﴾

*"Ilaahay, waxba ku fali maayo cadaabtiinna, waa se haddii la idinka helo laba shardi: mahadnaq iyo iimaan. Ilaahay, waa mahadnaqe, aqoon badan"*¹

Adigu, haddii aad fahanto xikmadda ka dambaysa dhibaatooyinka iyo caqabadaha nolosha ee maalinlaha ah; qalbigaagu waa uu degayaa, waxaana ku buuxinaysa xasillooni aan xad lahayn. Dhibaatooyinka iyo turaanturrooyinka noloshu, waa kuwa si maalinle ah kaaga dhigaya addoon si dhab ah ugu xidhan Ilaahiisa. Xilliga aad aragto yada oo laguu fulinayo baahiyahaaga gaarka ah, ayaad dareemidoontaa macnaha dhabta ah ee sharafta. Wuxuu aad barandoontaa macnaha iyo macaanka iimaanka runta ah, si gaar ah ayaad ula dhaqmidoontaa Ilaahay, salaadduna waxa ay kuu noqon doontaa sallaan aad u sii marto xidhiidhka Allaha awoodda, maqalka iyo aragga badan. Salaadaha, dadka qaar ugu muuqda shay si joogto ah u soo laalaabta; keliya maaha jid ay ku suubinayaan noloshooda, ku hananayaan yoolashooda, qalbiyadooda ugu soo jiidayaan deganaan, laakiin, waxa ku duugan wax intaaba ka weyn oo u baahan dhugasho.

Wakhtiyada ay madoobaadaan Qorraxda iyo Dayaxu, dhulku uu noqdo omos iyo abaar, sidoo kalena ay dhacaan arrimo ka baxsan awooddeenna; Alle, waxa uu inna faray salaad, xikmadda ka dambaysaana waa sidii ay isku beddeli lahaayeen xaaladahan ka tamarta badan awoodda addoomahan masaakiinta ah. Ilaahay (swt) waxa uu innoo farayaa salaadaha; si uu u soo laabto isku-dheellitirankii kawnku, sidoo kalena waxa uu innoo jideeyay salaadaha Qorraxd iyo Dayax madoobaadka iyo ta roobdoonta. Salaadahan isbeddelka ku samaynaya khalkhalka iyo isku dhexyaaca

¹ Suuradda Alnisaa: 147

ku yimid isku-dheellitirankii kawnku, sidee ayayna u beddelayn xaaladda aad adigu ku jirto?!

Ilaahay (swt) waa Falsame!

Ilaahay (swt) waa falsame (xakiim). Marka aad barido ayuu kuu dooraa talada toosan, waxaana dhici karta arrin adiga kuugu muuqata wanaag in uu kaa horistaago; waayo, isagu waa xog-ogaal iyo falsame ka warqaba wixii ay dantaadu ku jirto. Sidaa darteed, ayay dad badan ugu doodaan in aanu Ilaahay ka aqbalin baryooyinkooda. Sheegashadani ugu dambaynta dadka waxa ay dhaxalsiisaa male xun sida; Ilaahay idinma jecla, baryadiinana ma aqbalayo; maxaa yeelay, dambiyadiina ayaa badan. Arrintani, waxa ay ku keentaa dadka quus, qalbi jab iyo sidoo kale in ay wax weydiistaan Ilaahay qayrkii. Ogsoonow; sababta aanu Ilaahay u aqbalin baryadu waa laba mid uun: cid aan isaga ahayn oo la baryo, iyo awooddiisa oo aan si dhab ah loogu kalsoonaan. Ilaahay (swt) xadiis Qudsi¹ waxa uu ku leeyahay:

أَنَّ أَغْنَى الشُّرَكَاءِ عَنِ التَّبْرِكِ؛ مَنْ عَمِلَ أَشْرَكَ مِعِيْ فِيهِ غَيْرِيْ تَرْكَةً وَشَرْكَةً

“Anigu hodan ayaan ka ahay in ay cidi wax ila wadaagto.

*Qofka camal wadaajiya aniga iyo filkay, kama aqbalayo ee ka uu
igu dhereriyay ayaan uga tegayaa²”*

Ka digtoonow, naftaadu in ay kuugu sheekayso, Allaha maqalka badan kuma maqlayo, baryadaadana dheg jalaq uma siinayo. Adigu,

¹ *Xadiisu Qudsi*: waa xadiiska loo tiiriyo suubanaha (NNKH), isaguna uu u sii tiiriyo Ilaahay (swt)

² *Imaamu Muslin* (206kii-261^{kii}H): magaciisa oo seddeaxan waa Muslin binu Alxajaaj binu Muslin. Waa sheekh ka mid ah culimada ugu mudan ee wakhtigiisa ku bixiyay sunnada suubanaha (NNKH), waana qoraha kitaabka “Saxiisu Muslin” ee lagu sheego in uu yahay kitaaba labaad ee ugu saxsan kutubta lagu ururiyay sunnada Nebiga (NNKH).

waxa aad tuugaysaa Alle awood badan oo falsame ah, ee weydiiso baahiyahaaga, maankana ku hay in uu kuu doorayo sida ay dantaadu ku jirto. Nebigu, waxa uu xusay in Ilaahay (swt) ku qoslo baryada adoonkiisa, yada oo ay dhawdahay xilliga uu ka korqaadayo dhibka haysta. Saxaabada ayaa yidhi: “*oo Ilaahay ma qoslaa?!*” Nebigu, waxa uu ugu warceliyay: “*haa, waa uu qoslaa*” Mar kale ayay ku yidhaahdeen: (*Ilaahay ayanu ku dhaarannay ee wanaag ka waayi mayno Rabbi qoslaya*¹)

Maxaa ku daahiya habeenkii ee kugu dhejiyay furaashka?! Hurdada ka kac oo baahidaada u bandhigo Ilaahay (swt) wakhtiga salaadda subax. Salaadda subax haddii aad heli weydo baahidaadii, mar kale Rabbigaa gacmaha hoos dhigo salaadda duhur. Haddii ay kaa hortimaado dhibaato adag oo aanad xallin karin, wakhtiga salaadda casar u bandhigo Allaha aqoonta badan. Sidaa uun ku wada oo ha quusan marnaba. Dhib kasta oo kaa koryimaadda wakhtiyada u dhexeeya salaadaha, Ilaahay gacmaha u taaga amminta aad tukanayso salaadda soo socota. Haddii uu shaydaanku kugu waswaasiyo waxa aad tahay dambi badane ka gaabiyay xaqii Ilaahay ku lahaa, baryadaadana aqbali maayo -Ilaahay waa uu ka dheer yahay dhaqankaase- cod sare ku akhri aayaddan, adiga oo ku celcelinaya:

﴿أَمْنٌ يُجِيبُ الْمُضْطَرُ إِذَا دَعَاهُ﴾

“*Waa kuma ka ajiiba qofka dhibaataysan, amminta uu baryo isaga*²”

¹ Xadiiskan, muran ayaa ka jira saxnimadiisa, iyo in uu ka sugan yahay rasuulka (NNKH). Culimada islaamka qayb ka mid ah ayaa daciifiyay, halka ay xasan ku tilmaameen markii ay isku biirbiiriyeen duruqdiisa qolyo kale oo ay ka mid yihiin: Ibnu Taymiyah iyo ardaygliisa Ibnu Qayim (AHUN).

² Suuradda Alnamli: 62

Haddii aad gefto oo ay kaa tanbadato quusashadu, fadlan dambi dhaaf weydiiso Allaha naxariista iyo tudhidda badan, adiga oo ku celcelinaya aayaddan:

﴿إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُؤْمِنِينَ وَيُحِبُّ الْمُتَطَهِّرِينَ﴾

“Alle (swt), waxa uu jecel yahay kuwa tawbad keenka badan ee sidoo kalena jecel isdaahirinta”¹

Haka u ogolaan shaydaanka in uu saamayn ku yeesho xidhiidhka idinka dhexeeya adiga iyo Ilaahey (swt). Rabbi weyne, waxa uu leeyahay:

﴿الشَّيْطَنُ يَعْدُ كُلَّ فَقَرَ﴾

“Shaydaanku, waxa uu idiin yaboohayaa caydhnimo²”

Ammin kasta oo uu shaydaanku kugu waswaasiyo, waa aad caydhoobi, Allena kuu dambi dhaafi maayo; weerarkiisa iskaga difaac dhambaallada iskugu jira naxariista, jacaylka iyo danaynta ee kaaga imanaya xagga Ilaahey (swt). Hadda laga bilaabo baahi uma qabtid in aad wax weydiisato makhaluuqaadka . Maalin kasta, waxa aad haysataa shan buuqasho oo rasmi ah, kuwaas oo aad ugu tegayso Allaha iska leh cirarka iyo dhulalka, Allaha wax kasta awooda, Allaha ay gacantiisa ku jiraan kaydadka cirarka iyo dhulalku, Allaha maamula kawnkan, Allaha dirqiya addoomihiisa, sidoo kalena isagu wax kasta ilaaliya. Buuqashadan isaga ayaa kuu fidiyay, waana hodan, adna waa aad baahan tahay isku bihin-bih. Buuqashadani maaha mid ku xidhan wakhti go'an oo lagaa joojinayo haddii ay kula dheeraato oo wakhtigu kula durko, ama ay bataan weydiimahaagu. Ilaahey (swt), waa aqoon badane, adiguna waxa aad tahay jaahil.

¹ Suuradda Albaqara: 222

² Suuradda Albaqara: 268

Buuqashadani, amminta ay soo gabagabawdo, waxa aad helaysaa baahidaadii, Allaha deeqsiga ahna waxa uu kugu maamuusayaa **xasillooni** aanay jirin wax loo dhigaa, taas oo ku illawsiinaysa wixii aad weydiisatay; maxaa yeelay, waxa aad ku faraxsan tahay garashada cidda aad wax weydiisatay.

DAWADA HAWLMAALMEEDKA

Bilawgii sagaashamaadkii qarnigii tegay, qof ayaa ula yimid *Hopkins*¹ oo ahaa madixii waaxda fulinta ee shirkad laga leeyahay Maraykanka taas oo hormuud ku ahayd xayysiiska iyo warbaahinta-fikrad ganacsi oo cusub. Qofkani, waxa uu xusay in uu daaha ka qaadayo wax-soo-saar cusub oo la yaab leh, kaas oo uu ku qanacsan yahay in uu guulaysanayo. Sidaa aawadeed, shirkadda waxa uu uga baahan yahay in ay ka taageerto buunbuuninta iyo xayysiisnta wax-soo-saarkan oo ah; dawada lagu cadaydo ilkaha. Mudane Hopkins, wakhtigaa wuxu hormuud ku ahaa xayysiiska iyo warbaahinta, muddo kooban gudeheedna wax-soosaarro aan hore loo maqal ayuu ka dhigay kuwo caan ah oo lagu iibyo malaayiin dollar, sidoo kalena ay iibsadaan badi qoysaska Maraykanku. Sirta ka dambaysa guusha mudane “Hopkins” waxa lagu sheegaa in uu ka ban-abuuri jiray shaqaalaha dhexdooda baahiyo ku dirqiyaya iibsashada alaabaha uu xayysiinayo. Xeerarka xayysiiska ee mudane Hopkins, waxa ay gundhig u noqdeen aqoonta suuqgaynta, taas oo ay adeegsadeen suuqgeeyayaashii iyo dadyowgii iska lahaa shirkadaha iyo warshadaha, ilaa wakhtigan aynu joognana waa kuwo saamayn leh oo la adeegsado. Yada oo ay jiraan waxaas oo dhami, haddana Hopkins, iibinta dawada ilkaha wakhtigaa waxa uu u arkayay isbiimayn ganacsi; waayo, waxa dhif iyo naadir ahayd in la helo qof iibsanaya dawada ilkaha. Dhanka kale, bulshada Maraykanka, waxa si weyn ugu dhex

¹ *Johns Hookins (1795kii-1873kii)*; waxa uu ahaa aqoonyahan iyo dhaqaalayahan u dhashay wadanka Marakaynka oo ku caan baxay shirkado door oo uu aasaasay, magacilsana uu u bixiyay.

faafay xanuunada ka dhasha ilka xanuunka. Sidaa darteed, ayuu Hopkins dhawr jeer u diiday dalabkii uga yimid qofkan. Laakiin, markii uu arkay ka go'aanta qofkan, ayuu go'aansaday in uu fuliyo dalabkiisa, sidoo kalena u sameeyo xayaysiis uu ku xidhay dammaanad. Shan sano gudohood, mudane Hopkins wax-soosaarkan (Pepsodenta) ee qarsoonaa waxa uu ka dhigay kuwa ugu caansan arlada dusheeda, halkaas oo ay dawadani si xawli ah ugu dhex faaftay Maraykanka. Dawadani, Maraykanka dhexdiisa kuma hakan ee sanadkii 1930kii, waxa lagu iibinayay suuqyada Jayna, Koonfur Afrika, Baraasiil iyo Jarmalka, ugu dambayntiina waxa ay ku sii dhex faaftay badi wadamada caalamka. Toban guuradii ka soo wareegtay xilligii ugu horreeyay ee dawadan loo sameeyay xayaysiiska, khubarada indha-indheeya ra'yiga dad weynuhu waxa ay ogadeen in ay dawadani ka mid noqotay astaamaha lagu soo sooco shacabka Maraykanka, Hopkinsna, waxa uu ku guulaystay in uu ka dhigo dawadan caad aan laga maarmiin.

Hopkins, waxa uu ku baanay sirta ka dambaysa guushiisu in ay tahay; isaga oo daaha ka fayday hannaan cusub oo ku dhiirigelinaya macaamiisha adeegsiga dawadan iyo in ay ka dhigtaan caado (hawlmaalmeed). Sidoo kale, adeegsaduhu dawadan waxa uu ka helayaa abaalmarin degdeg ah; taas oo ku khasbaysa in uu ka dhigto dhaqan joogto ah oo aanu sinaba uga maarmi karin. Xeerkani, waa ka ay adeegsadaan dadka sameeya ciyaaraha giimka, shirkadaha cuntada, suuqyada gada cuntooyinka fudud iyo wakiilada iibinta ee ku kala daadsan daafaha dunidu. *Tani, waa sheeko soo jiidasho leh!*

Waxa aynu is weydiin karnaa; xidhiidh jaadkee ah ayaa ka dhexeeyea daahfurka mudane Hopkins iyo mawduuca salaadaha?!

Si aynu uga warcelinno weydiintan, ug horrayn waxa waajib ah in aynu si faahfaahsan u dhuganno tallaabada uu qaaday Hopkins.

Shaqooyinka uu qabtay mudane Hopkins, keliya maaha **xayaysiis** aad u heersarreeya iyo warbaahinta oo uu adeegsaday, laakiin, waa xeeraqooneed lagu dhugto siraha ku duugan nafta insaanka iyo hababka loola dhaqmo.

Dhiirigeliyaha hawlmaalmeedka (Caadada)

Mudane Hopkins, si uu u iibiyo dawadan ilkaha, waxa uu u baahday dhiirigeliye ku haga bulshada adeegsiga dawadan, kuna faduuliya in ay ka dhigtaan hawlmaalmeed. Muddo dheer ayuu baadhayay buugaagta laga qoray caafimaadka. Mar uu akhriyayay dhigane ka mid ah kuwa laga qoray caafimaadka, ayuu ka dhex helay xog sheegaysa in uu jiro xuub-hoosaad dabiici ah, kaas oo ku dhaadhan ilkaha. Xuubkani, waxa ku dhega hadhaaga cuntada, midabkiisa ayaa noqda huruud, kadibna Bakteeriya ayaa ku dhex samaysanta ilkaha, taas oo ilkaha ku keenta suus iyo in ay dhintaanba. Mudane Hopkins, xuubkan ayuu u adeegsaday dhiirigeliye, ama baraarujiyey qofka ku boorinaya in uu ku cadaydo dawadan. Xayaysiisyadisii waxa ka mid ahaa: “*Carrabkiina marmariya ilkaha, waxa aad dareemidoontaan in uu jiro xuub ku keenaya xanuun iyo suuse.*” Aqoon ahaan, xuubkani ma keeno suus, se hadhaaga cuntada ee kala dhexgala ilkaha ayaa dhaliya. Yada oo ay xaaladdu sidaa tahay, ayuu haddana Hopkins adeegsaday ereyga “**xuub**”; maxaa yeelay, si fudud ayaa loo dareemi karayaa jiritaankiisa.

Sidaa aawadeed, hawlmaalmeed kasta oo aynu gacanta ku hayno, waxa aynu u samayn karnaa dhiirigeliye, ama baraarujiye. Tusaale; gaajadu waa shayga kugu baraarujiina baahida aad u qabto cuntada. Sidoo kale, dadka ku ba'an cuntada, urta oo keliya ayaa ku filan, gaajaba yaanay qabine. Hawlmaalmeed walba oo aynu qabannaa, waxa uu leeyahay dhiirigeliye iyo baraarujiyey, ama labada oo wada

socda. Xataa caadooyinka dhibka leh sida; sigaarka, waxa la sheegaa in maadada Nikotin¹ oo ku yaraata jidhku ay ku dirqido qofka in uu cabbo. Dareenkaasi haddii aanu jirin; sigaaryahanka, dhiirigelin iyo baraarujin waxa ugu filan in uu arko ama fadhiisto goobaha lagu qiijiyo sigaarka.

Abaalmarinta!

Mudane Hopkins, waxa uu si fiican u fahansanaa in ay khasab tahay helidda shay kale oo ku ladhan dhiirigeliyaha. Haddaba; si uu u hirgal barnaamijkiisu, dawada ilkuhuna u noqoto hawlmaalmeed (caado), waxa lama huraan noqotay in ay jirto abaalmarin degdeg ah oo uu helayo adeegsaduhu isla marka uu isticmaalo dawadan, taas oo ku boorinaysa in uu u baahdo marar kale oo badan. Si ka duwan dawooyinka kale ee lagu nadiifiyo ilkaha, (Pepsodenta), waxa ay ka kooban tahay asiidha sitric “Citric Acid” oo lagu daray dhibico saliid-nacnac ah iyo walxo kale oo kimiko ah. Sababta loo adeegsanayo walxahani, waa in ay ka dhigaan dhadhanka dawadan mid leh xusuus, carrabka iyo cirridkana kaga tegaysa dareenno ay ku dheehan yihiin xusuus iyo xantoxanto wada socdaa.

Pepsoden, markii ay qabsatay suuqyada, cilmibaadhayaashu, waxa ay u baratameen sidii ay wax uga ogaan lahaayeen sababta keentay in ay sidan oo dhan u faafsto; ugu dambayntiina waxa ay soo heleen in ay shaqaalaha iyo adeegsadayaashub ku doodaan: “*haddii aannaan adeegsan dawadan, waxa aannu weynaa dareenka wanaagsan ee ku baahsan afkayaga, goorta aannu dareenkan weynana waxa ay ka dhigan tahay in aanu afkayagu nadiif ahayn.*”

¹ *Nicotine*: waa maado kimiko ah oo ku jirta tubaakada, taas oo marka ay ku yaraato jidhka qofka ku dhiirigelisa qrijinta sigaarka.

Aqoon ahaan, walxahani ma laha dheef caafimaad oo la sheegi karo, laaiin, dadka ayay ku qancinayaan in ay dawadani tahay ta ugu qiimaha badan ee afkooda u nadiifinaysa qaabka ugu habboon. Sidaa aawadeed, dhiirigelinta iyo abaalmarinta, waxa lagu tiriya laba tiir oo lama horaan u ah qofka doonaya in uu abyo dhaqan cusub.

Cilmibaadhis kale oo ay sameeyeen aqoonayahanno ka tirsan jaamacadda *New Mexico*, taas oo lagu sameeyay 226 qof oo dhaqan ka dhigtay samaynta jimicsiyada iyo cayaaraha fudud, todobaadkiina jimicsada ugu yaraan seddex maalmood, ayaa badankoodu xusay sababta ay u jimicsadaan in ay tahay; in uu jimicsigu ka dhiga kuwo dareemaya xaalad wanaagsan (abaalmarin). Waxa kale oo ay ogaadeen in filashada soo badashada maadooyinka indrofin (Indrophin) -waa maadooyin kimika ah oo uu soo daayo jidhku- ay ka yareeyaan xanuunada ku dhaca jidhka. Sidoo kale, maadooyinka waxa ay ka helaan dareenno isku dhafan oo ah; dareen togan iyo in ay ka soo raynayaan xaaladdii hore.

Koox kale ayaa tidhi: “*jimicsiga iyo ciyaaraha, waxa aannu ka helnaa dareen waxqabad (abaalmarin)*.” Kuwani, waxa ay dareemeen in ay ka helaan jimicsiga dareenno habaysan oo ay ka buuxaan waxqabadyo iyo guulo is huwani. Labada xaaladoodba, abaalmarinta degdegga ahi, waxa ay sabab ugu noqotay ka qaybgalayaasha in ay jimicsiga iyo cayaaraha ka dhigtaan hawlmaalmeed (caado), aanay sina uga maarmi karin.

Salaadaha iyo hawlmaalmeedka (Caadada)

Salaaduhu, waa halwmaalmeed aynu u qabanno si maalinle ah. Innaga oo aan bixin wax dadaal ah, ayaynu isku daynaa sidii aynu salaadaha uga dhigi lahayn hawlmaalmeed. Innaga oo aan la halgamin caqliyadeenna, ayaynu qorshaysannay in aynu weysaysanno oo u kacno salaadaha isla amminta la eedaamayo. Qoraalkaygani waxa uu daaran yahay tukashada salaadaha ee maaha salaadda laftooda; maxaa yeelay, salaaddu waxa ay u baahan tahay maan iyo maskax xadir ah. Yada oo ay sidaa tahay, haddana salaaduhu waa dhaqan (caado) joogto ah. Mar kale qoraalkaygani, kama hadlayo fahanka sillan ee aynu ka haysanno macnaha salaadda, kaas oo aad innoogu dhexfaafay waayadan dambe, waana fahanka qurracan ee odhanaya: *“salaadihii, waxa ay noqdeen caado, halkii ay ka ahaan lahaayeen cibaado.”*

Caado; waxa aynu ku macnayn macnaha cilmiga ah ee odhanaya: waa hawl adag u baahan in lagu qabto dadaal iyo firfircooni joogto ah. Sidii aynu ku soo xusnay cilmibaadhisyadii hore ee farta ku fiiqayay hannaan-samaysanka caadooyinka; qofka doonaya in uu yagleelo dhaqan cusub oo dheef u leh naftiisa, waxa waajib ku ah in uu helo *“dhiirigeliye”* ku booriya qabashada caadada iyo *“abaalmarin”* u dammaanad qaadaysa sii joogtaynta caadada. Qodobaddii aynu kaga soo hadalnay cutubyadii hore waa dhiirigeliyayaal innagu boorinaya salaadaha. Haddaba, si aynu ugu helno dammaanad ilaalinta salaadaha, sidoo kalena uga mid noqonno kuwa ilaaliya; Ilaahay (swt) waxa uu innoo ballan qaaday abaalmarin aynu si degdeg ah u hananayno mar kasta oo aynu tukanno. Abaalmarintani, waxa ay innagu dhiirigelinaysaa in aynu ku dhex xasilno masjidka, sidoo kalena aynu ku dhex sugno salaadba salaadda ay xigto. Abaalmarintani, nafteenna waxa ay ka dhigaysaa

mid ku hadaaqda: "*Bilaaloow, noogu raaxee salaadaha.*" Abaalmarinta uu innoo yaboohay Rabbi (swt) marka aynu tukanno salaaduhu waa *xasillooni iyo deganaasho*.

Si kale, aynu u dhigno dareenka ay ku ladhan tahay khushuuucdu, kaas oo yimaadda salaadaha kadib, xalaadda gaarka ah ee ay dareento naftu marka ay tukato salaad khushuuc leh, dareennada iskugu jira xasilloonida iyo deganaashaha ee buuxiya qofka tukada; waa kuwa ugu qiimaha iyo qaayaha badan ee aad ku dhex dhadhaminayso dunida korkeega.

Addoonkan baahan ee ku qoraya weedhahani, kuuma soo gudbinayo aragtiyo aqoon ah; si uu kaaga kexeyyo nolosha dhabta ah, mana aha mid ka go'doonsan dunida oo aan waxba kala socon dhaldhalaalka adduunka, laakiin, Rabbiga hodanka ah ayaa ku galladay wax badan oo ka mid ah; xalaasha iyo dhaldhalaalka adduunyada, yada oo ay sidaa tahay, haddana garan maayo dareen u dhigma ka deganaashaha. Dareenkan, waxa aad moodaa in uu yahay dawada iyo quruxda sii bisha adduunyada.

Guuldarro kasta sida ay uga ladhan yihiin murugada iyo tiiraanyadu, ayay qurux walbana sal ugu tahay deganaantu. Ilaahey (swt), waxa uu diiday adduunyadu in ay ahaato goobta laga helo liibaanta iyo ladnaanta; maxaa yeelay, isaga ayaa sidaa u gartay, waana caddaaladdiis. Noolayaashu kama midaysna haynta, quruxda iyo dhaldhalaalka adduunyada, Allaha aqoonta badan ee xog-ogaalka ahna liibaanta waxa uu dhexdhigay deganaashaha. Sidoo kale, Ilaahey (swt) waxa uu inna baray hilinka uu marayo qofka doonaya liibaanta iyo ladnaanta adduunayada iyo aakhirada. Deganaanta iyo xasilloonida, waxa ku hodma qofka caydha ah, haba faramadhnaadee, la'aantoodana, waxa ku hooga hantiilaha, haba haysto dunida oo dhane. Nimco kasta oo kortaalla dunidani,

deganaasho la'aantii waa hoog iyo halaag iyo wax aan la mahadin. Waxa aan la fadhiistay oo sheeko la wadaagay dad u toobad keenay Ilahay (swt), kadib markii ay xaaraan iyo xalaalba ku soo laasteen wax badan oo ka mid ah; dhaldhalaalka adduunka. Waxa aan weydiiyay; waa maxaad u toobad keenteen? Waxa ay iigu warceliyeen: "*u dhawaanshaha Alle, waxa aannu ka helnay macaan aanu jirin wax loo dhigaa. In aad dareento awoodda Allaha wax kasta karaa, waxa ay ku dareensiinaysaa in ay dunida oo dhami gacantaada ku jirto*"

Sheekh Muxammad Raatib Alnaabulusi, waxa uu leeyahay: "*Insaanku, isaga oo dareemaya xasillooni ayuu ku kor seexdaa qoda xda, waaba yadii oo u ah gogol wanaagsan. Wuxuu ku korseexdaa xariirta isaga oo bilaa xasillooni ah, waaba xariirtii oo ku noqotay qodax daran. Insaanku, arrimaha ugu adag ayuu ka hortagaa isaga oo dareemaya xasillooni, waaba arrimihii oo u fudud. Mar kale ayuu arrimaha ugu fudud isku dayaa maarayntooda isaga oo bilaa xasilloni ah, kalamana kulmo wax aan ka ahayn culays iyo cidhiidhi. Arrimaha halista badan ayuu isku biimeeyaa isaga oo weheshanaya xasilloonida, waaba halisihii oo isku beddelay ammaan iyo badbaado. Jidodka ayuu ka gudbaa isaga oo bilaa xasillooni ah, kalamana kulmo wax aan ka ahayn hoog iyo halaag. Ilahay (swt). addoonkiisa waxa uu u barakeeyaa quud ay weheliso xasillooni; kadibna waxa uu u noqdaa risiq wanaagsan oo u horseeda barwaalo ballaadhan, same adduun iyo sahay aakhiro oo isku sidkan. Mar kale addoonkiisa, waxa uu ka hakiyaa risiqa iyo xasilloonida, kadibna waxa uu ka dhaxlaa; murugo iyo cabsi, xiqdi iyo xumaan, gacan adayg iyo xanuun iyo ugu dambayn hanti daadaadin iyo dulmifal. Ilahay (swt), addoonkiisa waxa uu u hibeeeyaa ubad iyo xasillooni. Waaba yaga oo u ah qurux adduun, il uu ka helo farxad iyo raynrayn iyo waliba taran wanaagsan oo uu*

ifkan ku nastro, aakhrina u horseeda badhaadhe iyo badbaado. Mar kale ayuu ka qaadaa xasilloonida, waaba isla ubadkii oo u horkacaya rafaad iyo raaxo la'aan, guuldarro iyo garab la'aan iyo halgan iyo hurdo la'aan joogto ah. Ilaahay (swt), addoonkiisa ayuu u hibeyaa caafimaad iyo xasillooni. Waaba caafimaadkii oo u keenaya gallad Alle iyo guul nololeed. Mar kale ayuu ka qaadaa caafimaadkii iyo xasilloonidii, kadibna waxa ay ku hoggaamiyaan hoog iyo halaag baabi'iya jidhkiisa iyo ruuxdiisa, iyo sidoo kale aakhiero seeg. Ilaahay (swt), addoonkiisa waxa uu siiyaa maal, magac, mansab iyo xasillooni wada socda. Waaba yaga oo u noqonaya meel uu ka helo wanaag, ammaan iyo awood uu ugu shaqaysto adduunkiisa iyo aakhiradiisaba. Maalka, magaca, mansabka iyo xasilloonida ayuu ka qaadaa mar kale, waaba yaga oo sabab ugu noqonaya welwel, kibir, isla weyni, xiqdi iyo xumaan. Qofka intan laga qaadaa, ma qaato go'aan qumman, aakhirana waxa uu u sii xambaartaa kaydad dambiyo ah”

Waxa aynu is weydiin karnaa: xasilloonidu haddii ay tahay wax aan lagu hanan karin maskax badni, aqoon, caafimaad, awood, hanti, mansab, caannimo iyo dhammaan xeeladaha kale; jidkee ayaa loo maraa?!

Hogashadu (Khusuucdu) waa hilinka xasilloonida

Salaadaha oo lagu dhix hogto, waxa laga dhaxlaa xasillooni ku dhiirigelisa qofka in uu u boholyoobo tukashadeed. Khushuucdu, waa dawada lagu hanto xasilloonida, hanashadeeduna salaadaha waxa ay ka dhigtaa cibaado mar kasta soo cusboonaanaysa, taas oo aan ahayn caado soo laalaabata. Dad badani sida ay ugu aamminsan yihiin kuwa ilaaliya salaaduhu in ay leeyihiin awoodo bayolaji oo u

gaar ah iyo hibooyin uga yimaadda xagga sare; ayay duul kalena ugu haystaan khushuuucdu in ay tahay arrin ka timaadda samada oo Ilaahay (swt) siiyo cidda uu cugto. Dad badan ayaa is weydiinaya: aaway khushuuucdii? Amminta aannu tukanayno maxaanu u dareemi laanahay khushuuuc?

Si aad u fahanto halka ay salaaddu ka xidhmi laadahay, ii ogolow aan tilmaamo ka bixiyo xaaladaha ay ku sugan yihii dadka qaar. Tusaale; haddii aan doono in aan kuu tilmaamo xaaladda qof faraxsan, waxa aan ku leeyahay: "*hebel waa uu dhoollacadaynayaa, foolkiisu waa uu ifayaa. Sidoo kale, waa uu xammaasadaysan yahay, haddaad la hadashana hiraraka codkiisu, waxa ay tilmaamayaan farxad*" Mar kale, haddii aan tilmaan ka bixiyo qof qalbi jabsan, waxa aan ku odhanayaa: "*hebel foolkiisa murugo ayaa ka muuqata, madaxana hoos ayuu u dhigayaa. Sidoo kale, haddaad la hadasho hirarka codkiisa waxa laga dheehanayaa murugo iyo astaamo kale oo badan*"

Waxa aad daawatay koox dad ah. Waxa aan kaa codsaday in aad warbixin iga siiso kooga guulaystay, ka guuldarraystay, ka firfrcoon iyo ka rafaadsan. Dhab ahaantii, adiga oo aan la sheekaysan qofna ayaad si fudud u tilmaami kartaa mid walba iyo xalaadda uu ku sugan yahay. Hadalkan, macnihiisu waxa uu yahay; xaaladaha xubnuhu sida badan waxa ay tilmaan ka bixiyaan dareenka gudaha ee qofka. Haddii aad tahay guulayste (dareen-gudeed) xubnahaaga, ayaa laga akhrisanayaa farxadda iyo faantastiyaha ku jira uurkaaga. Sidoo kale, marka aad baqanayso, korkaaga ayaa laga dheehanayaa, waana qodob aanay laba cali ku muransanayn.

Aqoonyahannada ku takhasusay calmufasigu, waxa ay xusaan war liddi ku ah kii aynu hore u soo sheegnay. Hadalka haddaynu si kale u dhigno, adigu haddii aad beddesho xaaladda xubnahaaga muuqda,

waxa ay liddi ku tahay dareenkaaga gudaha. Metelan, waa aad murugaysan tahay, waxa suuragal ah isbeddelka xubnahaaga ka muuqdaa in uu baabi'yo dareenka murugada. Beddelidda hab istaagaaga, hannaan fadhigaaga, tilmaamaha foolkaaga ka muuqdaa iyo hirarka codkaagu, waxa ay saamayn xooggan ku leeyihiin xaaladdaada caadiga ah iyo maskaxdaada. Sidaa aawadeed, ayay waajib ku tahay in badan oo ka mid ah; madaxda caalamka iyo qolyaha haya xilalka muhiimka ah ee keensanaya la hadalka dad weynaha in ay qaataan tababarro ku saabsan habka loo maareeyo luuqadda jidhka; waayo, arrintani waxa ay ka caawinaysaa in ay muujiyaan dareen togan, ku kalsoonaadaan nafahooda iyo sidoo kale in ay jeediyaan khudbado saamayn ku yeesha dhegaystayaasha.

Waxa la soo wariyaa maalin maalmaha ka mid ah, in uu Cumar binu Khaddaab (rc) arkay nin soconaya oo isu yeelaya tuur; sababtuna waxa ay tahay in uu muujiyo adduun nacayb iyo dhawrsoonaan. Dadkii la joogay ayuu weydiiyay: "kan sidan u socdaa muxuu ahaa?" Isqalqalloocinta iyo isbahdilka miyaa cibaado ah?! Ninkii ayuu ku yidhi: "*diintayadii ayaa dishay Alle ku dilye. Si hagaagsan u soco oo sharafta islaamka muuji*"

Mar kale, dadkii goobta joogay inta uu soo jalleecay ayuu ku yidhi:

"Ka warrama duulal xaalkooda?! Adduun nacaybkii ayay u maleeyeen isliiidid, cibaadadiina waxa ay u qaateen isqalqalloocin. Midkood marka uu sheekaynayo, waa uu gaagaabsadaa, goorta uu socdana tuur ayuu isku yeelaa" Cumar binu Khaddaab (rc), waxa uu ka warqabay saamaynta ay xubnaha muuqdaa ku leeyihiin dareenka gudaha; sidaa aawadeed, ayuu ugu lahaa ninkii: "*socodkaaga toosi*", (xaalad muuqata), "*sharafta islaamkana muuji*" (dareen gudeed)

Sidaa darteed, haddii aynu doonno tilmaamidda qof tukanaya oo hoganaya, xaalkiisu sidee ayuu noqonayaa? Saw xasilloonidu buixin mayso? Dhaqdhaqaqyadiisu miyaanay ahaanayn kuwo deggan oo isku dheellitiran? Qur'aanka kariimka ah; miyaanu u akhriyayn hannaan deggan oo ka dheer degdegsiimo? Rukuucda, taagnida iyo sujuudda saw ma dheeraynayo? Miyaynaan arkayn isaga oo wakhti dheer ku qaadanaya fadhiga u dhexeeya labada sujuudood? Hogashadu, waxa ay leedahay astaamo ka muuqda korkeenna marka aynu la nimaadno, intaa kadibna waxa hoggaansamaya dareenka gudaha, salaaddana waxa aynu ka baxaynaa innaga oo dareemayna xasillooni iyo deganaan.

Waxyabaha keena Hogashada

Sababaha keena khushuucda waxa ka mid ah: dhadhaqaqa gacmaha oo la yareeyo laga bilaabo xidhashada salaadda, macnaha ereyga (*Ilaahay, aaya ugu weyn*) oo la dhuuxo marka lagu dhawaaqayo, akhris deggan oo aad la timaaddo inta karaankaaga ah iyo dhuuxista macnaha ayaadaha Qur'aanka ah; waayo, adigu kuma jirtid tartan aad ku soo bandhigayso awooddaada qaybiseed ee Qur'aanka kariimka ah. Bal hadda tijaabi in aad ula hadasho dadka qaabka aad u akhrido faataxada. Dhab ahaantii, qofna waxba kaa fahmi maayo. Ogsoonow, cidda aad la sheekaysanaysaa waa boqorkii boqorrada. Suubanaha (NNKH), waxa laga soo wariyaa in Ilaahay (swt) leeyahay: “*salaadda, laba is leeg ayaan ugu qaybiyay aniga iyo addoonkayga*”

Addoonka: “mahad oo dhan waxa iska leh Eebbaha abuuray caalamka oo dhan”

Ilaahay: “addoonkaygii waa uu i mahadiyay”

Addoonka: "Ilaahay (swt), waa ka naxariista naxariis guud iyo midda gaarka ahba"

Ilaahay: "addoonkaygu, waa uu i ammaanay"

Addoonka: "Ilaahay (swt), waa boqorka maalinka xisaabta"

Ilaahay: "addoonkaygu, waa uu i sharfay"

Addoonka: "adiga uun baanu u caabudaynaa, kuna talo saaranaynaa"

Ilaahay: "kani waa waxa noo dhexeeya aniga iyo addoonkayga, isaguna waxa uu iska leehay wixii uu i weydiisto"

Addoonka: "Allahayoow, nagu hanuuni jidka toosan. Jadka ay mareen kuwa aad u nimcaysay ee aan ahayn Yuhuudda iyo Kiristaanka"

Ilaahay: "kan addoonkayga ayaa iska leh, isaguna waxa uu leeyahay wixii uu i weydiisto"

Ma ogtahay in uu nebi Muxammad (NNKH) salaadihiisa ku furfur an jiray: "*Allahayoow noo kala fogee aniga iyo gefafkayga sida aad u kala durkisay qorrax ka soo baxa iyo qorrax ka dhaca, gefafkaygana iiga nadiifi sida marada cad looga nadiifiyo wasakhda. Allahayoow, gefafkayga igaga maydh biyo, baraf iyo biyo qabaw*"

Mar kasta oo aad si wanaagsan ugu jeediso laabtaada dhanka qiblada, hortaadana fiiriso; waa xilli walba oo ay korodho khushuuucdaadu. Mar walba oo aad akhrinayso ducada rukuucda, muuji xasillooni, ereyadana dhaadheeree adiga oo leh: "*xumaan oo idil waxa dheer Rabbigayga weynida badan*" Seddex jeer oo keliya ayaad akhrinaysaa ducadan ee u akhri hab iyo hannaan degan oo la fahmi karo. Sidoo kale, marka aad ka soo toosto rukuucda, si wanaagsan u istaag adiga oo si degan oo leh: "*Rabbigayoow adigaa iska leh mahad*"

Ma ogtahay in uu Nebi Muxammad (NNKH) kordhin jiray jaadadka wardiyada uu akhriyo rukuucda dhexdeeda, odhanna jiray: “*Ilaahay (swt), waa xumaan ka dheere dahiran, waana Rabbiga malaa’igta iyo ruuxa (Jibriil cs). Allahayoow, waxa kuu khushuuucay araggayga, maqalkayga, maskaxdayda, lafahayga iyo seedahayga*”

Ma ogtahay, in Nebi Muxammad (NNKH), odhan jiray amminta uu ka soo kacayo rukuucda: “*Rabbigayoow, ammaan iyo mahad ayaa kuu sugnaaday. Ammaan badan oo wanaagsan oo la barakeeyay. Wuxaa aad mahadsan tahay mugga cirka, ka dhulka, inta u dhexeysa labadooda iyo mugga intii aad doonto*”

Wakhtiga aad sujuudayso waxa waajib ah; in aad is xakamayso oo noqoto qof deggan oo xasilloon. Bal hadda sawiro adiga oo Ilaahay (swt) ka hufaya xumaan oo dhan, dareenkaagu siduu noqonayaa?. Ereyadan soo socda u akhri hannaan deggan adiga oo jiidjiidaya: “*xumaan oo dhan waxa ka dheer Rabbigayga sarraynta badan*”

Xusuusnow, xilliga uu addoonku ugu dhowyahay Rabbigii, waa marka uu sujuudsan yahay. Ilaahay (swt) ula sheekayso hab iyo hannaan ay ku dheehan yihiin deganaan iyo xasillooni; waayo, waxa aad u dhowdahay boqorka iska leh cirarka iyo dhulalka. Codsigaaga u bandhigo Ilaahay (swt); waayo, waxa aad haysataa fursad mar la arag ah oo mudan in laga faa’idaysto. Sujuudda ha ka toosin adiga oo aan Rabbigaa gacmaha hoos hoorsan, baahiyahaagana u bandhigan. *Ma ogtahay*, Nebigu (NNKH) wakhtiga sujuudda waxa uu badin jiray baryada isaga oo leh: “*Allahayoow, adiga ayaa ka hufan xumaan oo dhan. Allahayoow, ii dambi dhaaf. Allahayoow, adiga ayaan kuu sujuuday, adiga ayaan ku rumeeeyay, adiga ayaan kuu hoggaansamay. Foolkaygu, waxa uu u sujuuday Allaha abuuray, qaabeeeyay ee sidoo kalena jeexay maqalkiisa iyo araggiisa. Wuxa barako batay ka ugu wanaagsan kuwa wax abuura*”

Nebigu (NNKH) waxa uu ahaa mid ku qaata fadhiga u dhexeeya labada sujuudood wakhti la mid ah ka uu sujuudsan yahay. Haddaba, si aad ugu dhex khushuucdo salaadaha, waxa khasab ah; in aad sujuudda uga soo kacdo hannaan deggan oo xasilloon. U ducayso sidii uu u ducaysan jiray Nebigu (NNKH) adiga oo leh: "*Allahayoow, ii dambi dhaaf, i caf, i quudi, i hanuuni, ii kab wixii iga xumaaday, sidoo kalena ii naxariiso ka ugu naxariista badan inta naxariistoow*"

Dhaqdhaqaaqa oo aynu koobno, waxa aynu akhrinayno oo aynu dhuuxno macnihiisa iyo guud ahaan deganaan aynu muujinno wakhtiga salaadaha, ayaa qayb libaax ka qaadanaya helidda khushuucda iyo ku guulaysiga xasilloonida oo ah; dhuuxa iyo dawada salaadaha. Waa waxa iska caadi ah, bilawga hore in aad la kulanto dhibaatooyin; waayo, waxa aad la qabsatay dhaqdhaqaaqa badan iyo boobsiinta akhriska. Laakiin, mar kasta oo aad xakamayso naftaada, kuna khasabto in ay la timaaddo akhris degan; waa xilli walba oo ay amarkaaga qaadato. Salaadaha oo aad ku dhex khushuucdaa waxa ay ka mid noqon hawlmaalmeedkaaga. Sidoo kale, waxa hayaagi noloshaada oo dhan, dunidan degdegu astaanta u yahayna, waxa aad ku dheddareemi deganaan iyo xasillooni xad dhaaf ah.

Faqa!

Saaxiibkaa oo aad la xidhiidhay ayaa kaa qaban waayay telefoonkiisa. Muddo kadib, waxa kaa qabatay cajalad, adna waxa aad bilawday in aad u duubto cod. Dareenkaagu isku mid miyaa marka aad saaxiibkaa si toos ah u sheekaysanaysaan iyo amminta aad u duubayso cod? warcelintu waa maya! Haddaba, marka aad doonto in aad beddesho dareenkaaga adiga oo tukanaya, wardiyada salaadaha ha u akhriyin sidii oo aad duubayso cajalad, laakiin, akhri adiga oo is

dareensiinaya in uu Alle ku maqlayo, kadibna kuu warcelinyo. Maalinta qiyamaha, waxa aad jeclaandoontaa inaad erey keliya kula hadasho boqorka boqorrada. Xusuusno maalinkan uu Ilaahay (swt), yidhi markii uu ka hadlayay: "*maalinka qiiimaha, dadku hadlimaayaan. Keliya waxa hadlaya qof uu Allaha raxmaanka ah siiyay ogolaansho, kaas oo ku tiraabay hadal toosan*"¹

"Maalinkaa, codadkii ayaa hoganaya, maqlina maysid wax aan ka ahayn xanshaashaq"

Qofka aan maanta si wanaagsan ula sii sheekaysan Ilaahay (swt), aakhirana arrinkiisu isaga ayuu u yaalla. Sawiro adiga oo la faqaya, lana sheekaysanaya Allaha iska leh boqortinimada, sharafta iyo awoodda? Daqiqadaha ugu dambeeya kulankiina, Ilaahay sii bariidi oo sii sagooti adiga oo leh: "*salaamo, salaado iyo wanaagyaba. waxa leh Ilaahay (swt)*"

Ibnu Qayim Aljawi³, waxa uu leeyahay:

"Haddii damacdo in aad tukato, fadlna tuko salaad u qalanta Allaha aad caabudayso, ama mid ku tusaysa Allaha ay u qalanto salaaddaadu"

¹ Suuradda Camma: 37

² Suuradda Daaha: 108

³ Ibnu Qayim Aljawi³: magaciisu waa Shamsudiin Muxammad binu Abu Bakar binu Ayuub. Ibnu Qayim, waxa lagu tiriya culimadii islaamka ee ugu caansanayd qarnigii 8^{aad} ee hijrada. Sheekhu, arday badan ayuu soo saaray, sidoo kalana waxa uu qoray dhiganayaal badan oo ay u aayeen muslimiintu.

NOQO JARMAADE

Hal Elrod', waxa uu ku soo warinayaan dhiganihiiisa lagu magacaabo "*Waaberiga la yaabka ah*", -kaas oo beddelay nolosha kumanaan qof- sida uu jarmaadku uga badbaadiyay xaalad halis ah oo uu ku sigtay in uu isdeldelo. Muddo dheer oo uu ku noolaa nolol ay ka buuxaan guulo iyo shaqooyin-bulsheed, dhigane uu qorayna la daabacay, ayay hal mar is beddeleen wax kastaa. Wakhtigii ay dheceen dhibaatooyinkii dhaqaale ee sanadkii 2007dii ayuu hal mar is arkay isaga oo bilaa shaqo ah, gashin badan lagu leeyahay, isla markaana aan bixin karin kirada guriga uu galo, waxa aanu gaadhay xalaad iskugu jirta quus iyo qalbi jab.

Hal Elrod, wakhtigiisa ugu badan waxa uu ku bixin jiray hurdo, waayo; ma uu hayn wax dhaama oo uu ku beddesho, haddii uu soo kacana waxa uu hubay in ay is herdinayaan noloshan bilaa macnaha ah. Aragtidan, qoraaga waxa la qaba dad badan oo uu hayo xanuunka isku buuqu. *Hal*, si uu uga baxo xalaaddan qalafsan ee uu ku jiro, saaxiibkii oo ay yihiin sheeko wadaag ayaa kula taliyay in uu sameeyo jimicsi iyo jidh dhis, si gaar ahna waxa uu ku dhiirigeliyay orodka; maxaa yeelay, waxa uu ka caawinayaan in ay xaaladdiisu ka soo rayso sida ay hadda tahay.

Hal, saaxiibkii waxa uu u sheegay in aanu waligii ordin, wax niyo ahna u hayn orod. Saaxiibkii ayaa xusuusiyay oo ku yidhi: "*mudane, ma jeclid noloshan sillan ee aad ku nooshahay ee maxaa ku jaban*

¹ *Hal Elrod*: waa qoraa iyo tababare reer Maraykan ah. Hal, waa qoraaga dhiganaha ka midka ah dhiganayaasha ugu iibsiga badan ee lagu magacaabo Waaberiga mucjisada ah "The Mireale Morning".

haddii aad tijaabiso orodka?" Hal, ammin duhur ah oo ku beegnayd maalinkii fasaxa todobaadka ayuu xidhay dhirka jimicsiga, waxa aanu bilaabay in uu dhex ordo xaa faddii uu deganaa. Hal, orodkan, waxa uu ka helay dheef; waayo, waxa uu dareemay ilbidhiqsiyadii uu orday in ay ka baaba'day murugadii. Sidoo kale, waxa buuxiyay dareen ku meel gaadh ah iyo niyadsamaan ku kaalmaysay in uu si togan uga fikiro maaraynta dhibaatooyinkan haysta.

Hal, waa uu u bogay tijaabadan, waxa aanu go'aansaday in uu joogteeyo jimicsiga, sidoo kalena qaado tillabooyin kale oo wax ka beddelaya noloshan xun ee uu hadhsanayo. Laakiin, waxa ku adkaatay sidii uu u heli lahaa wakhti ku habboon hawlahan; sababta oo ah, waxa uu iska dhaadhiciyay in uu yahay mashquul oo aanu haysan wakhti ku filan oo uu ku wanaajivo noloshiisa.

Waxa aan soo xusuustay odhaahdii qoraa *Matthew Kelly*¹ ee ahayd: "*dhammaanteen waxa aynu doonaynaa guul iyo badhaadhe, sidoo kale waa aynu wada garanaynaa waxyaabaha ay khasab tahay in aynu falno; si aynu u guulaysanno. Laakiin, ma samayno qodobbadan; waayo, waa aynu mashquulsannahay, waxa aynu ku mashquulsannahayna in aynaan guulaysan*"

Sidii dhaqanka ka ahayd deegaankiisa, Hal, lama qabsan jarmaadka, mana kalliji jirin haddii aanay jirin hawlo muhiim u ah sida; in uu aadayo shaqo, qabanayo dan dawladeed, ama uu safrayo oo ka gaadhayo amminta ay duulayso diyaaraddu. Naftiisa waxa uu u tixgelin jiray noole habeenkii shaqeeya, sidaa darteed ayuu go'aansaday in uu sameeyo jimicsiga iyo wax kasta oo muhiim u ah noloshiisa habeenkii. Gadaal waxa uu ka ogaaday habeenku in aanu

¹ *Mathew Kelly*, waa qoraa iyo dhiirigeliye u dhashay wadanka Ustaraaliya.

ahayn wakhti wax la qabsado; waayo, maaha ammin ku habboon shaqada, sida badanna waxa uu ahaan jiray qof jidh ahaan iyo maskax ahaanba u daallan. Mar kale, waxa uu ka fakaray sidii uu uga faa'iidaysan lahaa wakhtiyada laga nastro shaqada ee maalinka dhexdiisa. Nasiib xumo, wakhtigaas lama qaban karo hawlo badan; waayo, fikirka iyo dadaalka ugu badan, qof waxa uu ku bixiyaa hawlahaa badan ee horyaalla. *Hal*, ma helin wakhti ku habboon hawshan oo aan ka ahayn waaberiga hore oo ah; inta aanu u bixin shaqada. Laakiin, fikraddani waxa ay ku noqotay musiibo weyn, sababta oo ah; maangal maaha in uu kaco afarta ama shanta subaxnimo yada oo aanay jirin baahi weyni.

Hal, si uu u aado shaqadiisa, lixda ama todobada subaxnimo ayuu dirqi ku toosijiray, maalin kastana silic iyo saxiir ayuu kaga kici jiray furaashkiisa. Mar kale, waxa uu go'aansaday in uu iska hilmaamo fikraddan, sidoo kalena, u noolaado qaabkiisii hore. Laakiin, waxa uu ka xusuustay odhaahdii qoraa *Kevin Bracy*¹ ee ahayd: “*haddii aad doonayso in aad ku noolaato nolol ka wacan noloshaadii hore, waxa khasab kugu ah samaynta waxyaabo ka duwan kuwa aad hadda samaynayso*” Odhaahdani waa xeer sugar oo ka ahaaday xagga Ilaahay (swt). Rabbi weyne waxa uu yidhi:

﴿إِنَّ اللَّهَ لَا يُغَيِّرُ مَا بِقَوْمٍ حَتَّىٰ يُغَيِّرُوا مَا بِأَنفُسِهِمْ﴾

“Ilaahay (swt), ma doorinayo duul, ilaa ay yagu beddelaan waxa ku sugar nafohooda²”

Haddii aanad ku faraxsanayn habka iyo hannaanka aad u nooshahay hadda, waxa khasab kugu ah in aad beddesho hab-u-

¹ Kevin Bracy: waa xirfadle Maraykan ah oo ciyaara kubadda kolayga.

² Suuradda Alracdi 11

socodka noloshaada. Xilliga aad adigu la timaaddo isbeddel gun iyo baar ah, ayuu Ilaahayna beddelayaa noloshaada oo dhan. Dhinaca kale, haddii aad ku faraxsan tahay noloshaada iyo hannaanka ay u socoto , fadlan ilaasho arrimaha aad fasho; waayo, Ilaahay (swt) beddeli maayo nimcooyinka uu ku siiyay. Dr Muxammad Raatub Alnaabulsi, waxa uu leeyahay: "*Isbeddel samee; si ay wax isku beddelaan. Haddii aanad isbeddel samayn, waxba is beddeli maayaan*"

Waaberiiga Mucjisada ah!

Mudane *Hal*, waxa uu qoray lix arrimood oo noloshiisa u yeelay dhadhan, xallad iyo xiiso. Waxa uu go'aan ku gaadhay in uu tooso shanta subaxnimo iyo sidoo kale, in uu siiyo arrin kasta tobantaaqiiqo, kadibna uu aado shaqadiisa. Arrimahan lixda ah, waxa ka mid ah; *baryada Ilaahay (swt), akhriska iyo samaynta jimicsiga*. Markii hore fikraddani, waxa ay ku ahayd mushkilad weyn oo aanu sinaba uga tallaabsan karin, laakiin, isla ammintii uu qoray talooyinkan, isaga ayaa noqday qofkii ugu horeeyay ee ku dhiiraday samayntooda.

Cilmunafsigu, waxa ku sugari tirakoobyo sheegaya in 80% dadka qora yoolashooda nololeed ay ku guulaystaan marka la bardhigo kuwa aan waxba qorin. Sidoo kale, dadka qora dhibaatooyinka haysta iyo hababka ay u maaraynayaan; nafohooda waxa ay ka badbaadiyaan welwelka iyo walaaca ka dhasha fikradaha taban ee laga dhaxlo jillaafiooyinka nolosha.

Mudane *Hal*, maalinkii xigay waxa uu toosay shantii subaxnimo isaga oo aan seexan hurdo ku filan, sidii qorshuhu ahaana hore ayuu ka bilaabay fulinta qorshayaashii uu dejisnaa. Maadaama oo

qorshiiisu ahaa tobankii daqiiqaba in uu qabto shaqo gaar ah, lama kulmin wax culays, ama iska caabin ah. Adigu, haddii aad go'aansato in aad wax akhrido tobant daqiiqo, naftaada kala kulmi maysid diidmada aad kala kulmayso, haddii aad wax akhrido saacad ama laba saacadood.

Mudane Hal, dhawr todobaad ayuu joogteeyay shaqadan, isbeddel hor lehna waa uu ka dareemay noloshiisa; waayo, waxa ka yaaraday murugadii, xooggana waxa uu saaray qaabkii uu u maarayn lahaa dhibaatooyinkii soo foodsaaray noloshiisa. Si uu u siiyo shaqo kasta wakhti ka badan kii hore, ayuu go'aansaday in uu tooso afarta subaxnimo, waanu kaga dhabeeeyay isaga oo aan la kulmin wax caqabado iyo mushkilado ah. Laba bilood kadib, is beddel la taaban karo oo ah gun iyo baar, aya ku yimid noloshii Hal. Sidaa darteed, waxa uu jeclaystay in uu u magac bixiyo barnaamijkan. Sidoo kale, barnaamijkan waxa uu la wadaagay kumanaan qof, waxaanu ugu wanqlay: ***“Waaberiga Mucjisada ah”***

Waaberiga mucjisada ah (*The Mircale Morning*) waxa loo bixiyay barnaamijyo aqoon korodhsii ah oo uu sii dayn jiray Hal; kuwaas oo uu dadka kula wadaagi jiray sheekadiisa. Sidoo kale, waxa ladha looga dhigay dhiganiiisa laga sameeyay malaayiinta dheeg, markii damabana lagu turjumay in ka badan 17 luuqadoodo. Waxa kale oo jira mareeg-warbaahineed ay qayb ka yihiin kumaan qof, isla markaana ay ku soo gudbiyaa sheekoojin maalinle ah, kuwaas oo ay is beddeshay noloshoodu kadib, ammintii ay dhaqangeliyeen qorshaha waaberiga mucjisada ah. Shakhsiyan, sheekadayda waa aan ku soo bandhigay mareegtan ka hor intii aanan akhrin dhiganaha (Waaberiga Mucjisada ah”

Farxad iyo faan ayay ii ahayd in aan qoraaga la wadaago wakhtiga aan tooso oo ah; afarta subaxnimo; waayo, diintayda suuban ee

islaamka ayaa i faraysa. Ammintam, waxa ugu horreya ee aan sameeyaa waa tukashada salaadda subax oo aan u bixiyay; "*Salaadda Mucjisada ah*"

Salaadda Mucjisada ah!

Sanado door ah oo aan la dhibbanaa u kicidda salaadda subax, cidhiidhi ayaan dareemi jiray mar kasta oo aan ku fakaro in aan ka tegayo dunida aniga oo aan tukan wax aan ka ahayn salaado kooban oo faraha lagu tirin karayo. Waxa aan dareemi jiray in ay wax uuni iga dhiman yihiin. Xaalkaygu sidee ayuu noqon haddii aan horistaago boqorka boqorrada aniga oo fiirinaya kitaabkayga camallada oo ka madhan salaadda subax?! Maxaan kula hadli Rabbigayga weyn ee i siiyay wax kasta? Guud ahaan, ma helayo wax aan ku marmarsoodo marka la fiiriyo nimcooyinka waaweyn ee uu i siiyay Ilaahay (swt). Irrid walba waa aan garaacay; si aan u ilaaliyo salaadda subax, laakiin, waan ku guuldarraystay! Wakhtiga iyo waayaha ayaan dhaleecayn jiray, waana dhaqan ay ka siman yihiin bahda salaad laawayaasha oo ay badhkood ka adag yihiin afarta salaadood ee kale. Halkii ay ka ahayd noloshayadu in ay la jaanqaaddo salaadda subax, xaalkayagana wax ka beddelno, ayaanu doonaynaa salaadda subax in ay la jaanqaado hab-nololeedkayaga gaarka ah.

Waxa aan soo ogaaday badanaa in aannu garabka saarno sababo iskugu jira diini iyo ruuxi, kuwaas oo sheegaya in ay nagu adag tahay u kicidda salaadda subax. Waxa aannu moogannahay arrin aad u sahlan, maangalna ay tahay in la maareeyaa, waana in aannu habeenkii hore u seexanno. Halkii aannu kaga marmarsoon lahayn

waxyaabo khuraafaad ah, waxa waajib nagu ah in aannu taladan guddoonno oo ku dhaqanno. Waxa wax lala yaabo ah; in aynu habeenkii seexanno laba iyo tobanka ama kowda habeenimo, isla markaana aynu ka doonayno naftan tamarta daran in ay kacdo afarta ama shanta subaxnimo! Shaydaanka, innaga ayaa u sahalnay marka aynu toosayno in uu innagu qanciyo sababaha ugu liita oo ah: "*hurdo kugu filan ma aad helin ee iska seexo hadda*"

Tusaale; lix saacadood oo ka horreeya salaadda subax ayaad seexatay, haddana mar kale ayaad seexatay laba saacadood; cudurdaarada uu kuu hal-abuurayo shaydaanku isku mid miyaa? Xikmadda Ilaahay (swt) waxa ka mid ah; saladda subax in uu ka dhigay hannaan-nololeed dhamaystiran iyo xarun tamareed oo aad ka helayso awoodda iyo firfircoonda aad ku ballaysimayso maalinkaaga. Wakhtiga salaadda subax, keliya maaha istaan aad soo marayso marka aad ka toosto hurdada, laakiin, waa wakhti go'an oo u baahan in la kaco xilligiisa, haddii aanad sidaa falinna waa uu ku dhaafayaa. Ilaahay (swt) waxa uu doonayaa salaadda subax in ay noqoto halbeegga nolosheenna. Qof kasta oo raaca tilmaamaha iyo talooinka Ilaahay (swt), muslinba yaanu ahaane-, waa hubaal guushu iyo gargaarku in ay yihiin garabkiisa; waayo, jidkani waa sunne ilaahiya oo sugar.

Xaaladdayda ayaan u fiirsaday, naftayda ayaan u kuurgalay, mana soo helin wax ka mudan oo ka qiimo badan salaaddan ay ka soo qaybgalayso malaa'igtu. Salaaddan aan ku noqonayo qof ku jira maganta Ilaahay laga bilaabo waaberiga. Labada rakcadood ee ka horreeya salaadda subax, waxa ay ka wanaag badan yihiin ifka iyo waxa koryaalla oo dhan. Dhanka kale, wakhtigani waa fursad aan ku hirgelin karo qorshayaashayda adduun iyo kuwayga aakhiraba. Salaadda subax ayaa sabab iigu noqonaysa in aan ku noolaado

nolosha aan xaqa u leeyahay. Ii sheeg arrimaha muhiimka ah ee aad qabato wixii ka dambeeya tobanka habeenimo?! Dadka badankoodu wakhtiga habeenkii ma sameeyaan waxyaabo ay dani ugu jirto, marka laga reebo kuwa shaqeeya. Haddii ay jiraan arrimo muhiim ah oo ay qabtaan habeenkiina, waaberiga ayay u beddelan karaan.

Dad badan ayaa ka cabanaya in aanay haysan wakhti ku filan oo ay ku qabsadaan arrimaha muhiimka ah ee ay jecel yihiin. Dadkan, waxa aan kul talinayaa in ay toosaan subaxa hore, qabsadaanna shaqooyinkooda. Wuxuu muuqda in badan oo ka mid ah dadku, in aanay diyaar u ahayn ku bilaabista maalinkooda salaadda subax. Wuxuu ay jecelyihiin in ay si wacan u seexdan wakhtiga subaxa. Sidoo kale, waxa dhacda wakhtiga salaadda subax in uu soo xusuusiyoo xusuuso hore oo aan wanaagsanayn sida; wakhti ay imtixaan galeen ama safar bexeen iyo xaaladihii welwelka iyo walaac lahaa ee ku ladhnnaa. Duulkani, badanaa xidhiidh ayay ka dhexaysiyyaan xusuusahan sillan iyo wakhtiga salaadda subax. Mar kale, diyaar uma ah in ay horaan laba ama seddeex saacadood oo habeenkii ah; si ay ugu kacaan salaadda subax iyo guulaha kale ee xiga.

Qorshayaal ma leedahay?

Waa suuragal meertada noloshu in ay kaa dhigtay qof mashquulsan oo bilaa han iyo himilo ah, kaas oo aan samaysan qorshayaal nololeed. Wuxuu dhici karta in aad malaysay in aanad xaqba u lahayn horumar iyo hore-u-socodtoona. Sidoo kale, waxa maangala ah in ay jiraan qorshayaal aad qoratay muddo laga joogo dhawr sano, laakiin, aad ku koobsatay in aad isho mariso ammintii aad xusuusato. Naftaadu ma awoodday in ay qaybto Qur'aanka

kariimka ah? Ma niyaysatay in aad samaysato wardi maalinle ah? Ma qorshaysatay in aad hesho shahaadada labaad iyo seddexaad? Ma danaynaysaa in aad barato Af cusub? Ma doonaysaa in aad si joogto ah u samayso jimicsi? Gabadh yahay isbeddel la taaban karaa ma ku yimid jidhkaaga laga bilaabo ammintii aad aqalgashay? Guriga ma kuu rasaysan yihiin dhiganayaal aad iibsatay, laakiin, aanad akhriyin? Ma jeceshahay in aad bilawdo shaqo kuu gaar ah? Ma jeceshahay in aad noqo qoraa? Ma doonaysaa wakhti kugu filan in aad la qaadato qoyskaaga?

Salaadda subax; salaaddan mucjisada ah ee aad dayacaysay sanadaha badan oo aad si wanaagsan u ilaalso, ayaa kuu sahlaysa ka dhabaynta qorshayaashaada-nololeed oo dhan. Waxa aan ogahay wakhtiga ka dambeeya salaadda subax in ay ku jiraan saacad ama laba saacadood oo aad wax badan ku qabsan karto. Ilaah idankii, wakhtigan kooban, haddii aad u qorshayso daahirinta naftaada iyo qabashada shaqo waxtar kuu leh, waa hubaal in aad hore u socon. Wakhtiga waaberiga, lama soo helayo ammin kale oo u dhiganta. Aqoonyahannada ku takhasusay cilmunafisga, kuwaas oo aan ahayn muslimiintu, waxa ay ugu yeedhaan Saacadda sixirka "*Magic Hour*" Haddii aad doonto in aad ku beddelato saacad kale, waa wax aan dhacay; maxaa yeelay, wakhtigani waa mid barakaysan oo ay ku dhacday ducadii suubanuhu markii uu lahaa: "*Ilaahayoow, ummaddayda u barakee kallaheheeda*"

Cilmibaadhis lagu sameeyay madaxda fulinta tobanka shirkadood ee ugu dheefta iyo dhaqaalaha badan caalamkan, waxa lagu ogaaday in uu jiro dhufsane yare ka dhexeeya oo ah; in ay kacaan wakhtiga u dhexeeya seddexda ilaa shanta subaxnimo. Dhanka kale, waxa aan akhriyay sooyaalka rag badan oo hantidooda lagu qiyaaso malaayiin dollar, waxa aanan soo ogaaday jarmaadku in uu yahay astaan ka

wada dhexaysa xataa marka ay gaadhaan da'da todobaatanka. Waaberigu waa saacad deggan oo ay hurdaan dadka intooda badan. Wakhtigan aad u xushay naftaada, qofna kaa soo dhex gelimaayo, kula soo xidhiidhi maayo, sidoo kalena qofn kaa codsan maayo kulan. Sidaa aawadeed, haddii aad go'aansato in aad wax qabsato saacaddan, waa hubaal in aad u qabsan hannaanka ugu habboon, dibna aanay waxba kaaga dhacayn. Ka faa'iidayso waaberiga oo ku soo biir kooxdan kooban ee xulka ah, kuwaas oo hawlohooga qabsada inta ay dadka kale hurdaan.

In aad horistaagto Allaha awoodda badan adiga oo tukanaya labada rakcadood ee ka horreeya salaadda subax iyo in aad dareento hadalka Nebiga (NNKH) ee ah: "*labada rakcadood ee ka horreeya subaxu, waxa ay ka wanaag badan yihiin dunida iyo waxa ku dhex sugan oo dhan*", ma jiro dareen loo dhigo iyo wax lagu doorsadaatoona. Maamuuska ku buuxinaya marka aad hortaagan tahay Ilaahay (swt) adiga oo rumaysan subaxa in ay ka soo qaybgelayso malaa'igtu iyo in aad ka mid noqonayso kuwa loo fidiyay magangelyada Ilaahay (swt) ma wax lagu doorsadaa jira?!

Waaberiga!

Waaberiga, Ilaahay (swt) waxa uu i solonsiiyay in aan qaybo suurado badan oo ka mid ah; Qur'aanka kariimka ah. Subax kasta, toban daqiiqo ayaan u qorsheeyay qaybista seddex ama laba aayadood iyo akhrinta tafsiirkooda. Toban daqiiqo waxa ay kuu suuragelinayaan in aad ku qaybto tiro ka mid ah suuradaha Qur'aanka muddo ka bil yar. Wakhtigan, waxa aad qaybi kartaa suuradaha: Racdi, Ibraahin, Xaj, Nuur, Furqaan iyo suurado door ah oo ku jira jusaska Camma iyo Tabaarig.

Maskaxdaada marna ma ku soo dhacday in aad ka mid noqoto dadka xifdisan Qur'aanka kariimka ah? Kuwa qaybay Qur'aanku waa xigtada iyo xulka Ilaahay (swt). Toban daqiiqo oo aad maalin kasta u qorshayso qaybista Qur'aanka kariimku, waxa ay kuu suuragelinayaan in aad ku dhammayso muddo shan sano ah. Shan sano kadib, waxa aad ka mid noqonaysaa kuwa qaybsan hadalka Ilaahay ee ma garanaysaa sharaf iyo maamuus ka weyn oo lagu beddesho??

Waayihii hore, welwel iyo walaac ayaa i saaqi jiray ammin kasta oo uu sanad tago, mid kalena soo galo aniga oo wali halkii taagan. Laakiin, markii aan samaystay yoolkan (qaybista seddex aayadooood waagii beryaba) farxad iyo raynrayn ayaa i buuxisa maalin kasta oo i dhaafa; waayo, waxa aan aad ugu sii dhawaanayaa kitaabka Ilaahay (swt). Xataa haddii aan dhinto aniga oo aan wali wada qaybin, niyaddayda san ayaan ku helayaa ajar iyo abaal dhamaystiran; waayo, Ilaahay (swt) waa deeq badane.

Akhrintayda Qur'aanku, kuma koobnayn subaxa ramadaanta, laakiin, waxa ay ii ahayd dhaqan aan joogteeyo. Subax kasta toban daqiiqo ayaan dhegaysan jiray sheekh ka mid ah culimada ku caanbaxday akhrinta Qur'aanka, aniga oo firiniya kitaabka, lana akhriyaya. Hannaankani, waa mid aad u dheef badan, sababta oo ah; waxa uu kordhiyaa fahanka iyo dhuuxidda macnaha Qur'aanka xilliga la akhriyayo. Toban daqiiqo, waxa aad ku akhrin kartaa jus badhkii, muhiim maaha inta aad akhriday ee waxa muhiim ah inta aad dhuuxday ama dhugatay macnaha Qur'aanka. Fadlan, haku mashquulin tirada aayadaha ee tixgeli tayada akhrintaada.

Shakhsian, waxa aan garanayaa sheekh bilaabay akhrinta Qur'aanka kariimka bil ramadaan, kaas oo waday ilaa laga gaadhayay ramadaantii xigtay. Waxa uu ahaa mid Qur'aanka u akhriya hannaan

degan, aayad kastana waa uu dulistaagi jiray. Kuma dadaali jirin akhrinta tafsiirka aayadaha oo keliya, ee waxa uu raadin jiray sababaha ay u soo degeen. Waxa kale oo uu is weydiin jiray; aayaddani maxaa ay ugu xigtaa aayaddan kale? Sidaa ayaanu ku wadi jiray. Qof ahaan, waan tijaabiyay hannaankan, noloshaydana wax weyn ayuu ka beddelay. Waxa aan qoray dhigane-yare aan ku dhuuxayo macnaha tobantay aayadood oo keliya, kaas oo aan u bixiyay magaca: “*Aayado beddelidoona noloshaada*”

Sanado badan oo aanan akhriyin buugaag kadib, wakhtiga waaberigu waxa uu ii noqday mid aan sanad kasta akhriyo ku dhawaad afartan dhigane. Subax walba waxa aan akhris samayn jiray saacad keliya oo aan u qaybiyay laba isleeg, qayb kastana buug ayaan qayb ka akhrin jiray. Waxa aan si wanaagsan u bartay laamo badan oo ka mid ah aqoonta, kuwaas oo aanay hore waxba iiga baxsanayn. Cilmibaadhis la sameeyay ayaa xusaysa: “*Maalin kasta hal saac in aad akhris samaysaa sanadkii waxa ay u dhigantaa adiga oo gaatay shahaadada PHDda; waayo, waxa jira dhiganayaal aan ka badnayn laba bogol oo bog, laakiin, qoraayadu ay ku ururiyeen waayo-aragnimooyinkii konton sano iyo dheeraad*”

Ka soo qaad adiga oo la sheekaysanaya *sheekh Muxammad Mutawali Shacraawi* (AHUN) oo kugu habaya khawaadirtiisii amakaaga ahayd ee khusaysay noloshaada. Ka warran adiga oo la shaahaynaya *Dr Mustafe Maxamuud* (AHUN) oo kuu soo tebinaya murtidiisii iskugu jirtay waayo-aragnimada iyo cilmibaadhista ee uu ururinayay kontonka sano! Sawiro adiga oo waraysanaya *Richard Branson*, aasaasaha shirkadaha Farjin oo ku baraya hannaankii uu ugu guulaystay samaynta in ka badan afar boqol oo shirkadood, kuwaas oo dhammaantood wada hanaqaaday. *Richard Branson*. shirkadihiisa kuma bilaabin hanti buuran oo la sheegi karo.

“Buuggu, waa daaqad laga daalacado daafaha dunida!”

Waaberiga hore ayuu ka dhashay dhiganahan ku horyaalla. Waxa aan filaya dhiganahani ma soo bexeen haddii aanan kici lahayn waaberiga, wakhti aan ku qorana uma heleen. Waaberiga lama qorin buugaygan oo keliya, laakiin, waxa jira malaayiin kale oo la qoray wakhtigan. Waaberiga, waxa jira jawi degan oo uu qurxinayo codadka shibiraha ee kala jaadjaadka ah, kuwaas oo u jarmaadaya raadinta nolol-maalmeedkooda.

Xilligii aan hore u kacayay ma ahayn qof uu wakhtigu geliyay tartan aan dhammaad lahayn ilaa uu hilmaamay noloshiisa oo dhan. Kuwa fadhiya xafiisyada, kuwa la ildaran nolol maalmeedkooda ilaa uu kordhay miisaankoodu iyo kuwa ay dhalan rogantay noloshoodu; ma haystaan fursad aan ahayn waaberiga. Subax kasta, labaatan daqiiqo oo aad samayso jimicsi ayaa beddelaya noloshaada naf ahaan iyo jidh ahaanba. Hadda waa jimicsi walba sida; socodka, orodka, xammaalka iyo kaxaynta baaskiilka. Dooro jimicsi ku habboon naftaada, hana yeelin marmarsiyaha naftaada. Samee xalal aan jirin; waayo, ma jiro wax ka mudan caafimaadkaagu. Jimicsi ku samee gurigaaga gudihiisa iyo dibaddiisaba. Samaynta jimicsigu waxa uu kordhiyaa dareenka farxadda iyo raynraynta, sidoo kalena waxa uu kugu kaalmaynayaa ka adkaanta dhaqan xumada; waayo, jidhku waxa uu soo daayaa maadada Indorfiinta, taas oo ku siinaysa xasillooni iyo deganaan, sidoo kalena kaa yaraynaysa murugada iyo isku-buuqa.

Shaqada teeda joogtada ah, haba yaraato e'

Waxyabaha laf-dhabarta u ah noloshaadu waa kuwa ugu fudud, horana waa kuwii u yidhi: ***“Dhibcaha biyuhu, waxa ay sigayaan in ay kala dhambalaan dhagaxa”*** Shay adagi ma jiro ee subax kasta samayso saacad aad u qaybinayso seddex labaatanaad. Labaatanka

hore waxa aad akhridaa Qur'aanka akriimka ah, sidoo kalena dhegayso waano ku xusuusinaysa Ilaahey. Labaatanka xiga wax akhriso, labaatanka ugu dambeeyana samee jimicsi. Xeerkan haddii aad u dhaqangeliso sida uu yahay, waa hubaal in aad jeclaandoonto subaxa, waaberi-kicistuna waxa ay qayb ka noqon noloshaada. Nebigu (NNKH) waxa uu yidhi: "*camallada la sameeyo, xagga Ilaahey waxa loogu kalgacayl badan yahay kuwooda joogtada ah, haba yaraadaane*"¹

Jaad kasta oo ay yihiin yoolashaadu, samayso saacad subaxa hore ah oo aad qabato adiga oo joogtaynaya. Naftaada saacaddan aad u gaar yeeshay subaxii, daqiiqad kasta oo ka mid ah; maalinkaaga waxa ay ka dhigaysaa mid ay ka buuxaan tamar iyo xamaasadi. Sidoo kale, waxa ay ku siinaysaa aragtiyo cusub oo kugu hagaya horumar nololeed oo waara. Saacaddani, inta ay beddesho noloshaada ayay kaa dhigaysaa insaan sharfan!

Loollanka Gogosha!

Wakaaladda *NASA* ee ka shaqaysa hawada sare, waxa ay tibaaxday in Dayax-gacmeedku uu adeegsado shidaal aad u badan daqiiqadaha ugu horreeya duulimaadkiisa. Shidaalkani waa mid aad uga badan ka uu adeegsado marka uu u baxo hawada sare. Sababtu waa maxay toloow? Bilawga hore waxa uu u baahan yahay in uu ka adkaado awoddha cuf-isjiidadka, isla marka uu ka gudbo

¹ Xadiiskani waa saxiix, waxaana wada wariyay labada imaan ee kala ah:
Bukhaari iyo Muslin.

marlaxaddanna si fudud ayuu u duulayaa. Sidaa waxa la mid ah adiga. Marka aad u kacayso salaadda subax, awooddada dhiirigelineed waa eber, waxa ugu qiimaha badan ee aad jeceshahay ilbidhiqsiyadanina waa hurdo. Sidaa darteed, tamarta aad bixinayso; si aad uga adkaato naftaada iyo waswaaska shaydaanku, waa mid aad u badan, laakiin, isla amminta aad ka adkaado wax kastaa waa ay fududaanayaan ee abshir. Xus Allaha sharafta badan, hurdada ka kac, sidoo kalena fadhiiso. Aqoonyahannadu waxa ay leeyihiin: ***"gomadaha oo dhulka taabtaa, maskaxda waxa ay u tilmaamayaan in uu dhamamaday wakhtigii hurdadu"***

Hore u ka aad goobta weysada oo si wanaagasan u weysayso. Waxa wanaagsan in aad madaxa maydho; si aad si fiican ugu toosto. Isku day in aad xidhato dharkaaga ugu quruxda badan, isna udgi amminta aad aadayso salaadda subax; waayo, waxyar kadib, waxa aad la kulmaysaa boqorka boqorrada oo ay gacantiisa ku jiraan wax kastaa. labiska qurxoon iyo uduggu, waxa ay astaan u yihiin dhammaadka wakhtigii hordada iyo bilawga maalin kale oo cusub. Amminta aad ka kacayso hurdada, hala tashan naftaada, hana u ogolaan in ay kugu maaweeliso: ***"Si aad u kacdo adiga oo firfircoon, seexo tobant daqiiqo"***; waayo, haddii aad seexato tobant daqiiqo, waxa aad kicidoontaa adiga oo dareemaya daal iyo rafaad badan, sidoo kalena aan waxba qabsan karayn. Aqoonyahanku waxa ay leeyihiin: ***"Wakhtiga ugu yar ee lagu heli karo hurdo wanaagsani, waa saacad iyo badh"***

Xilliga aad ka toosto hurdada ee aad haddana go'aansato seexashada tobant daqiiqo oo kale; maskaxdu waxa ay u turjumanaysaa in uu bilaabmay wakhti hurdo oo cusubi. Amminta aad kacdo tobant daqiiqo kadib, saacad badhkeed kadib ama saacad kadibba adiga oo aan dhammaysan wareeggii hurdada ee ahaa

saacadda iyo badhka waa aad kici, laakiim, maskaxdaadu waa ay huruddaa oo waxa aad noqon ruux daallan; waayo, ma aad helin hurdo kugu filan; maxaa yeelay, waxa aad ku seexatay qorshe khaldan. Waa suurogal ah in aad hore u tijaabisay xaaladdan oo kale, isla markaana aad kacday oo go'aansatay toban daqiiqo oo dheeri ah, intaa kadibna aad toostay adiga oo dareemaya rafaad badan. Mar kale, ayaad seexan, xaaladduna sidaa ayay iska sii ahaanaysaa!! Go'aanka ugu saxsani waa in aad si toos ah u kacdo isla marka ugu horraysa. Ila tijaabi!

Akhriste, waa ay ku hodeen markii ay ku yidhaahdeen: "*Jidhku wuxuu u baahan yahay siddeed saacadood oo hurdo ah*"

Iska hilmaam khuraafaadkan ay kugu dhureen, keliya waxa aad u baahan tahay in aad seexato labanlaabka saacad iyo badh oo ah; seddex saacadood, afar saacadood iyo badh, lix saacadood, todoba saacadood iyo badh iyo sidoo kale sagaal saacadood. Marka aad hurdada ka kacdo adiga oo seexday saacado u dhigma saacadahan aynu kor ku soo xusnay, waxa aad kici adiga oo dareemaya firfircooni dheeri ah, sababtuna waxa ay tahay; wareeggii hurdada wanaagsan aaya dhammaaday ee ila tijaabi!

Dhab ahaantii, maalmaha hore waxa kugu adkaan in aad hore u toosto, sababta oo ah; waxa jira arrimo aan kutagal ahayn oo kugu khasbaya in aad soo jeedo wakhti dambe oo habeenkii ah. Marka ay arrimahani kugu dhacaan, haka tegin salaadda subax ee adeegso xeerka labanlaabka saacadda iyo badhka; waayo, waxa suurogal ah in aad seexato seddex saacadood ama afar iyo badh, kadibna aad hore ka kacdo oo aaddo salaadda subax. Isla duhurnimada maalinkan ayaad indhacasaysan kartaa wakhti aan ka badnayn saacad badhkeed. Shakhsiyan, waxa aan indhacasaystaa toban ama labaatan daqiiqo, waxa aanad i moodaa sidii oo aan seexday saacado badan; waayo,

waxa aan toosaa tiiyoo aan maskaxdu si wacan u seexan, hurdada haddii aad intaa ka badsadana waxa aan dareemaa daal badan.

Waa suuragal hurdada tobanka ama labaatanka daqiiqo in ay u muuqato wax aan maangal ahayn, laakiin, in badan oo innaga mid ah ayaa tijaabiyay wakhtiyada safarka ee ay fuushan yihiin gaadiidka. Qof innaga mid ah ayaa yar gam'a toban daqiiqo kooban, kadibna waa uu soo kacaa isaga oo dareemaya firfircooni dheeri ah.

Barqadaan ku dhaartaye

Suuradda Duxa, waxa ay ku soo degtay Nebiga (NNKH) wakhti uu dhacay kala go' waxyi oo aanu wax waxyi ah kala kulmin xagga Ilahay muddo ku siman lix bilood. Jibriil uma iman Nebiga, sidoo kalena ma uu arag riyo, xaaladduna waxa ay gaadhay heer ay yidhaahdeen gaaladii carbeed: “*Muxammad, Rabbigii ayaa u cadhooday oo ka tegay*”

Dhacdadani saamayn xooggan ayay ku yeelatay nafta suubanaha (NNKH), waxa aanu u maleeyay wixii hadda ka dambeeeya in aanu Ilahay (swt) doonayn nebinimadiisa, taas oo ku keentay in uu galo xaalad adag oo uu dareemay murugo daran. Markii uu doonay Allaha naxariis badani in uu ugu bishaareeyo suubanaha in aanu ka tegin, sidoo kalena nicin sida ay sheegteen gaaladu, ammintii uu damcay in uu ugu dhaarto shay ku boorinaya tognaanta, yididiilada wanaagsan iyo ku kalsoonaanta Ilahay, waxa uu doortay *barqada*, waana wakhtiga ay soo baxdo qorraxdu. Ilahay (swt) waxa uu yidhi:

﴿وَالضَّحَىٰ ۚ وَالْأَيَّلُ إِذَا سَجَىٰ ۚ ۚ مَا وَدَّعَكَ رَبُّكَ وَمَا قَلَىٰ ۚ﴾

"Waxa aan ku dhaartay barqada iyo habeenku marka uu xasilo ee madoobaadee, Rabbigaa kaama tegin, kumana nicin¹"

Aayadahani, waa tilmaan cad oo farta ku fiiqaysa wakhtiga barqada ee ka dambeeya mugdiga habeenku in uu yahay isha laga helo badhaadhaha, rejada iyo raaxada nafta. Waxa aad mooddaa in Allaha naxariista badani in uu siinayo dawo qof kasta oo ay ragaadiyeen welwel iyo walaac, astaanta ugu horraysa ee dawadanina waa u fiirsiga barqada oo ah; wakhtiga ay qorraxdu soo baxdo ee ka dambeeya amminta xasilloon ee habeenka, gaar ahaanna waaberiga.

"Waxa aan ku dhaartay barqada iyo habeenku marka uu xasilo ee madoobaadee, Rabbigaa kaama tegin, kumana nicin

Xaddi la yaab leh oo ah; tamar togan iyo rejosan ayaa dhexqaadaya nafta qofka soo jeeda wakhtiga ay jiraan labadan muuqaal. Muuqaalka degan ee habeenka (wakhtiga salaadda subax) iyo muuqaalka qurxoon ee qorrax soo baxa (barqada), fursaddanna, ma hanan karaan cid aan ahayn kuwa hore u kaca ee maalinkooda ku ballaysima salaadda subax.

Cilmibaadhis ay sameeyeen aqoonayahanno ka tirsan jaamacadda Toronto ee Kanada, taas oo muunad ahaan loo qaatay 753 qof oo iskugu jira waayeel iyo dhalinyaro iskood isku xilqaamay ayaa caddaysay in dadka habeenkii dhafraa ay la ildarn yihiin dareenno baasaysi ah, sida badanna ay ku noolyihii xaalado liita marka la bardhigo dadka hore u seexda ee toosa inta aanay soo bixin qorraxdu. Dadka hore u seexdaa, waxa ay ku naaloodaan nolol raaxo leh, sidoo kalena waxa ay leeyihii habdhis difaac oo xooggan. Cilmibaadhistani waxa ay xustay in sababta liibaanta iyo ladnaanta u keenta dadka hore u seexda habeenkii ay tahay; yaga oo ku raaxaysta

¹ Suuradda Duxa: 1-3

nolol dabici ah iyo sidoo kale in ay ku shaqeeyaan jawi degan oo u qalma shaqooyinkooda. Dhanka kale, kuwa dhafraa habeenkii waxa ay la qabsadeen duruufaha nolosha dabii ciga ah, gaar ahaanna kuwa xidhiidhka tooska ah la leh shaqooyinkooda. Duruufahani waxa ay ku dhaliyaan dareenno murugo leh iyo in aanay ku kalsnoonaan nafohooda iyo kuwa dadka kaleba.

Waxa jira aragtiyo caafimaad oo cusub, kuwaas oo lagu barto wakhtiyada ay xanuunadu ku dhacaan dadka. Dhakhtarradu waxa ay ogaadeen qayb ka mid ah xanuunadu in ay ku dhacaan dadka wakhtiyo gaar ah. Dr Xassaan Muwaafi oo ku takhasusay xanuunada wadnuhu, waxa uu yidhi: *“80% xanuunada wadna istaagga iyo dhiigkarku, dadka waxa ay ku dhacaan siddeeda subaxnimo”* Saacaddan, waxa lagu sheegaa in ay tahay wakhtiga ugu xun tiftaaflayaasha, sababta oo ah; habeenkii wareegga dhiingga hoos-udhacayaa ku yimaadda. Wakhtiga hurdada waxa suuragal ah hoos-udhacani in uu dhiingga ku keeno xinjirow, laakiin, naxariista Ilaahay (swt), darteed, jidhku waxa uu soo daayaa maado tiftaaflayaasha ka dhigta kuwo cidhiidhi ah; ujdeedaduna waa in ay shaqadooda u qabsadaan si habsami leh. Qodobkan waxa aynu si wanaagsan u fahmi karnaa marka aynu samayno tusaalah. Marka aynu doonayno in ay soo bataan biyuhu, qasabadduna ay dinniqayso ama aanay ka socon biyo badani, afka ayaynu qabannaa; si ay u soo butaacaan.

Dhakhtarradu, waxa ay ka warqabaan tiftaaflayashu in ay aad u cidhiidhyamaan siddeeda subaxnimo, waxaana ka dhalan kara in uu dhiiggu xinjiroobo. Sidaa darteed, culimada caafimaadka ee aan muslimiinta ahayn dadka waxa ay kula taliyaan in ay toosaan qorrax soo baxa ka hor, sababta ay sidaa u leeyihiina waa sidii meesha looga

saari lahaa maadadan yaraynaysa tiftaaflayaasha inta aanay gaadhin heerkeeda ugu sarreeysa, kadibna aanu u iman dhiig-xinjirow.

Qodobkan, waxa si toos ah innooga warbixiyay Ilaahay (swt). U fiirso weedha ku jirta eedaanka salaadda subax: ***"Salaadd ayaa ka khayr badan hurdada"***

HALKAA GURI BAA AH!

Waraaquo ayuu duulduulaya, halbeegyadii ayaa la taagayaa, camallana waa la halbeegayaa. Foolashu, waa ay hoganayaan, qalbiyadu waa ay cabsanayaan, jidhadhku waa ay gariirayaan, adiguna waa aad mashquulsan tahay oo garan maysid waxa lagugu falidoono. Ma wanaagaaga ayaa badan mise xumaantaada? Wakhti lagu gudajiro ilbidhiqsiyadan laga shallaynayo tagtadii, lana moogganyahay timaadada, xilli ay malaa'igtu u dhawaaqayso dadka jannada gelaya, si gaar ahna kooxda ugu horraysa ee gelaysa, adna aad maqlayso, wakhti ay kaa horrayso xisaab dhiirc, dambiyadu ay culus yihiin, kulkuna uu daran yahay, ayaad hal mar maqashay yada oo lagu dhawaaqayo!

Waadigaa soo baraarugay ee rumaysan la' dhawaaqa baxaya. Naftaada waxa aad ugu sheekaynaysaa; toloow dadka jannada gelaya ma ka mid tahay?! Yaga iyo aniga maxaa iska kaaya galay?! Sidee ayaan uga mid noqonayaa shuhadada, kuwa Ilaahay ka baqay iyo samafalayaasha?!

Mar kale ayaad dhegaha taagtay, mise waaba adiga ruuxa loo baaqayaa! Waa magacaaga kan la yeedhinayaa! Malag ka mid ah malaa'igta ayaa gacanta ku soo qabtay, isaga oo ku leh: "*guri ayaad ku leedahay halkaa!*" Ma guriga jannada ku dhexyaalla?! Aniga ayaan iska leh miyaa?! Sidee iyo goorma ayaan yeeshay? Adiga oo xusuusanaya noloshaadii adduunyo, ayaad weydiimahan la boobtay naftaada. Adigu kama mid tihid shuhadada ku soo dhintay jidka Ilaahay, kama mid tihid kuwa ka baqay Rabbi ee u caabuday sidii oo ay arkayeen, waxa aad ahayd addoon dhacdhac badan oo mar

dambaaba, haddana soo laabta, mar kale toosan, ammin kalena karkaarka weydaarta!

Adiga oo dhixmushaaxaya fikradahaagii hore, xusuustaadana dib-ugu-celiyay noloshaadii adduunyada, ayaad ku baraarugtay adiga oo hortaagan gurigaaga. Gurigaaga jannada! Waxa uu ka samaysan yahay jaajuur dahab ah iyo mid kale oo lacag ah. Sibidhkiisu waa miski, ciiddiisu waa sacfaraan, bataaxdiisuna waa lu'lu, yaaquut iyo marjaan. Huga jannadu ma duugoobo, sidoo kale, waligaa dhalinyaro ayaad ahaanaysaa. Guriga irridiisa, waxa ku qoran: "*Salaadihii sunnaha ahaa!*" Haa, sidaa waxa innoo sheegay Nebi (NNKH), waana kii lahaa:

"Maalinkii iyo habeenkii qofka tukada laba iyo tobantakcadood oo aan waajib ahayn, guri ayaa looga dhisaa jannada dhexdeeda"

Xataa haddii aad tukato maalin keliya, guri ayaa lagaaga dhisayaa jannada, kaas oo kuu doodidoona, sidaa darteed, magacaaga waxa lagu daray dadka degaya jannada. Guri ayaad ku leedahay halkaa, Allaha naxariista badanna dayici maayo addoon jannada dhexdeeda ku leh guri. Ilaahay (swt) waa ka ugu caddaaladda badan, isaga laftiisa ayaa caddaalad ah, adiguna waxa aad awoddan maalin kasta in aad guri ka dhisato jannada! Bal suurayso yada oo lagu xisaabinayo, kitaabkaagana lagu qoray waxa aad leedahay boqolaal guri oo ku dhexyaalla jannada! Jannada waa aad gelaysaa; waayo, waxa ku xisaabinaya Allaha naxariista badan.

Waxa la yidhi: "*Salaadaha sunnaha ah, laguma dhistro guri adduun, laakiin, waxa lagu dhaxlaa mid ku yaalla jannada*"

Salaadaha sunnihii, waxa ay kala yihii: "*laba rakcadood oo ka horreeya subaxa -haddii aad ka gaadhi waydana salaadda kadib*

ayaad qallayn-, afar duhurka horreeya iyo laba ka dambeeya, laba maqrib ka dambeeya iyo laba cishaha ka dambeeya”

Ilaa aan ka jeelaanayo

Ilaahay (swt) xadiisu qudsi ayuu ku leeyahay: “*Addoonkaygu, iiguma soo dhawaado shay looga kalgacayl badan yahay xaggayga wixii aan ku waajibay. Addoonkaygu, kama tago in uu iigu soo dhawaado sunnayaasha ilaa aan ka jeclaado, haddii aan jeclaadana, waxa aan u noqdaa maqalka uu wax ku maqlayo, aragga uu wax ku arkayo, gacanta uu wax ku taabanayo iyo lugta uu ku soconayo. Haddii uu i weydiisto siiyee oo siiyee, haddii uu i magan galana magan geliye oo magan geliye”*

Ma awoodid ilaalinta sunnayaasha ay ka mid yihiin; salaadaha sunnaha ahi, ilaa aad jeclaato salaadda, kana gudubto marxaladda gudashada waajibaadka oo aad u gudubto heerka cibaado jacaylka. Xusuusinta Ilaahay (swt) ee maalinlaha ah, barashadiisa iyo sidoo kale, qaadashada sababaha keena khushuucda ayaa ku gaadhsiinaya maqaamka cibaado jacaylka. Sidoo kale, salaadaha oo aad u adeegsato hab iyo hannaan aad ku maarayso dhibaatooyinkaaga maalinlaha ah, wax kasta oo ay yihiin iyo in aad aragto natijjooyinkooda ayaa qalbigaaga ku weynaynaya qiimaha salaadahaa, kuguna riixaya sunnaysiga. Sunnayaasha oo aad ku dadaasho ayaa kuu ilaalinaya salaadaha waajibka ah. Haddii aad sidaa fasho, naftaada iyo shaydaankaba waddo ayaad iska marisay, waxa aanad ka diiday in ay ku dhaafiyaan salaad waajib ah; waayo, waxa aad hordhigtay dhadhaar adag, waxa ayna ku dadaalayaan sidii ay ugu horraynta uga soo tillabsan lahaayeen sunnayaasha. Ammin kasta oo aad gaashaan ka dhigato salaadaha sunnaha ah, waa mar walba oo ay jabaan labadaada cadaw. Xilli kasta oo ay ballaadhato boqortooyadaada

salaaduhu, waa mar walba oo aad muquuniso labadaada cadaw, haddii ay kaa gabbadaanna ku soo hawaysan maayaan ee abshir oo halgankana wad.

Mahad oo dhan waxa iska leh Allaha ka yeelay jidka loo marayo jacaylkiisa mid cad oo u fudud qofka doonayaa in uu qaado. Hadda, waxa aan kaa doonayaa in aad soo jeediso qalbigaaga, si degganna u fikirto. Wali ma is-horkeentay macnaha iyo miisaanka uu leeyahay jacaylka Alle? Waxa aan kaa filayaa sidii dhaqanka kuu ahayd in aanad wali i fahmin! Hadalka aan ku leeyahay maaha mid caadi ah, ee bal sawiro Allaha ay gacantiisa ku jiraan wax kasta oo ku jecelaanaya!

Tan iyo bilawgii abuurka dhulka, dunida waxa soo maray boqorro, waanay socdeen. Dad ayaa hodmay, halka kuwo kale ka caydhoobeen. Waayaha adduunku sidaa ayuu isku soo gedgediyay. Qaranno ayaa tanaaday, halka kuwo kale ka tasoobeen. Ilaaahay oo keliya ah: boqor, hodan, ma baahdaha loo wada baahan yahay, koryeele iyo hoos dhige. Sawiro adiga oo la dhaqmaya inta aad nooshahay cid keliya oo aan is beddelayn? ciidaasi waa Ilaaahay (swt). Mar kale suurayso Ilaaahay (swt) oo ku jecel. Haddii uu Ilaaahay (swt) ku jecelaado, waxa kale oo ku jeclaanaya ehelka samada iyo kuwa dhulka. Suubanuhu (NNKH) waxa uu yidhi: "*Ilaahay (swt) haddii uu jeclaado qof, Jibriil ayuu u dhawaqaqaa isaga oo ku leh: (Alle waxa uu jecelyahay hebel ee adna Jibriiloow jeclow). Jibriil ayaa jeclaanaya, kadibna, waxa uu isna u dhawaqaqayaa ehelka samada, isaga oo ku leh: Ilaaahay (swt) ayaa jeclaaday hebel ee idinna jecelaada. Ehelka samada ayaa jeclaanaya, intaa kadibna jacaylkaa ayaa loogu soo dejinayaar arlada guudkeeda*"

Haddii uu Ilaaahay (swt) ku jeclaado, waxa uu ku siinayaas xasillooni. **Xasillooni**, waa xaalado iskugu jira raalli ahaansho,

liibaan, rejasan, awood, kalsooni-nafeed iyo aragti badqabta oo saxan. Xasilloonida ayaad ku badhaadhaysaa, haba aad waydid wax kastee, La'aanteedana waa aad ku hoogaysaa, haba aad haysatid wax walbee. Haddii uu Ilaahay (swt) ku jeclaado waxa uu ku siinayaa raalli ahaanshaha oo ah jannada ifka. Marka uu Alle ku siiyo raalli ahaanshihiisa, wax kastaa waa ay quruxaysanayaan, haddii aad weydana adiga iyo liibaani waa aad kala dheertihiin.

Waxa badan hantiilayaal uu daashaday welwel iyo walbahaar, sidoo kalena, waxa aan la kulmay dad kale oo ah; qaadaa ma dhergaan oo haddana farxadda iyo wanaagga ay haystaan haddii loo qaybin lahaa dunida oo dhan ay ku filnaan lahayd. Waxa kale, oo aan la kulmay koox yar oo Alle siiyay hanti badan, kuwaas oo naftooda iyo ta cidda ku xeeranba farxad geliyay oo wax ka siiyay. Qanaacadu, waa tiir aasaas u ah isku dheellitirnaanta liibaanta iyo quruxda nolosha.

Ilaahay (swt) haddii uu ku jeclaado, waxa uu ku siinayaa xikmad. Marnaba haka argagixin musiiboo yinka kugu dhacaya, sidoo kalena haku dagmin galladaha Rabbi. Ilaahay (swt) duqdan, waxa uu siiyay murti iyo xikmad kadib, markii ay ka gubatay beerteedii, sidoo kalena ay wayday wax kasta oo ay haysatay. Samada ayay fiirisay yada oo dhoollacaddaynaysa, waxa ayna tidhi: “*Waxa aad doonto samee, adiga ayaa i quudiye*” Dhanka kale, Ilaahay (swt) ayaa murtidiisa ka qariyay ninkii beeroolaha ahaa ee isaga oo la doodaya saaxiibkii ku yidhi:

﴿هَنَا أَنْتُ مِنْكَ مَالَ وَأَعْزُّ نَفْرًا﴾

“Aniga ayaa kaa adduun iyo ehelba badan¹”

¹ Suuradda Alkahfi: 34

وَلَحِيطٌ شَمْرٌ وَفَاضَ بَحْرٌ كَفِنٌ وَعَلَى مَا أَنْفَقَ فِيهَا وَهُنَّ حَافِيَةٌ عَلَى مُرْوِشَهَا
وَيَقُولُ يَكْتَبُنِي لَمْ أَشْرِكْنِي أَحَدًا

"Midhihiisii ayaa la koobay, waxa aanu ahaaday mid gedgediyaya sacabbadiisa, kana murugaysan wixii uu ku bixiyay. Beertiisii waa ay haawanaysaa, waxa aanu leeyahay; hooggayga ee maxaan Rabbigay ula wadaajiyay cid uun¹"
 Jacaylka Ilaahay (swt) ka dhigo aasaaska noloshaada; waayo, cid keliya oo aad la dhaqanto, daaacadna u noqoto ayaa suubinaysa dhammaan qaybaha kala duwan ee noloshaada oo dhan.

Jacaylka Ilaahay

Jacaylka Rabbi (swt), waxa uu ku xidhan yahay jacaylka salaadaha. Mar kasta oo aad jeclaato salaadaha, waa mar walba oo uu isaguna ku jeclaado. Ilaahay (swt) waxa uu leeyahay:

"Addoonkaygu kama tago in uu iigu soo dhawaado sunnayaasha ilaa aan ka jeclaado"

¹ Suuradda Alkahfi: 42

KALA HORUMARINTEEDA

Ka warran nin Injineer ah haddii uu dhiso guri qorshe iyo qaabayn la'aan. Shaqaalihiiisa ayuu farayaa in ay bilaabaan dhisme bilaa sees ah. Ammiintii uu ku baraarugay gefka foosha xun ee uu falay ayuu haddana faray shaqaalaha in ay dumiyaa dhismihii ay ku soo tabceen; si ay ugu sameeyaan sees ku habboon. Isla markii ay dhiseen seeskii ayay bilaabeen dhisme cusub, haddana waxa u soo baxday in aanay dhisin tiirarkii ku habboonaa dhismaha. Mar kale ayay dumiyeen dhismihii cusbaa. Sidaa ayay ku socdeen in muddo ah. Suurayso xaddiga gefafka ah ee uu ku kacay Injineerkani, kuwaas oo ay sabab u yihiin qorshe la'aanta iyo in aanu kaba fikirin habka iyo hannaanka ay tahay in uu u dhiso dhismahan.

Inteenna ugu badan sidan oo kale ayaynu u noolnahay. Maalinka ayaa innoo bilaabma innaga oo aan garanayn waa maxay hababka ugu wanaagsan ee ay tahay in aynu uga faa'iidaysannaa? Waa maxay arrimaha ay mudan tahay in lagu bixiyo dadaal badan iyo kuwa aan u baahnayn? Wakhtiga iyo waayaha ayaa inna haga, dhibna kuma aragno in aynu saacado badan ku qaadanno sheeko iyo muran madhalays ah ama kulanno aynaan ka dheefayn waxa aan ahayn daal.

Sababta ugu weyn ee keenta salaad la'aantu, waa qorshe la'aanta. Sidee ayaad u ilaalin kartaa salaadda duhur; wakhtigii aad tukan lahayd haddii uu yahay isla ka aad la kulmayso dhakhtarka? Ka waran wakhtiga salaadda casar haddii uu yahay isla wakhtiga aad gelayso waraysiga shaqada cusub? Xaalku siduu noqonayaa wakhtiga salaadda maqrrib haddii aad u qorshayso in aad la cashayso saaxiibkaa oo safar ka soo galay?

Qorshe la'aantu, nafta iyo shaydaanka ayay siisaa fursad ay kugu soo galaan; salaadahana waa aad dib dhigidoontaa. Marmarsiyaha maangalka ah ee ugu horreeyaa waa; sa laadda waxa aad tukandoontaa amminta aad faraha ka qaaddo shaqadan aad hadda gacanta ku hayso ee iska wado. Isla marka aad dhammaysos hawshii, arrimuhu farahaaga ayay ka baxayaan, waanay kugu cuslaanaysaa; waayo, waxa tegay wakhtigii ugu horreeyay ee salaadda. Wakhtigan, shaydaanka ayaab dabajeediya; si uu dhegaha uga furaysto eedaanka salaadda, xaddiga awoodda kugu dhiirigelinaysa salaadduna aad ayay u xoggan tahay. Isku day in aanad sinaba iskugu furin irridaha marmarsiyaayaasha maangalka ah ee ka dhasha qorshe la'aanta.

Maaree Maalinkaaga!

Suuragal maaha salaadda in aad u ilaaliso habka ugu wanaagsan, haddii aad ka mid tahay dadka ku baraaruga eedaanka uun. Wakhtigan waxa aad ku baraarugaysaa adiga oo dhexda ugu jira xaalad kuu diidaysa in aad tukato salaadda wakhtigeeda. Qorshee maalinkaaga iyo hawlahaaga, kana yeel kuwo ay xukunto salaaddu, halkii ay yagu hagi lahaayeen. Maaree ballamahaaga oo ka dhig wakhtiyada u dhexeeya salaadaha. Bare ka mid ah barayaashayda ayaa waxa uu ka mid ahaa dadka ilaaliya salaadaha- ku salayn jiray kulannadiisa iyo casharradiisa wakhtiyada salaadaha kadib. Tusaale; haddii uu qof ka codsado kulan, waxa uu u sheegijiray in ay kulmidoonaan salaadda casar kadib ama wakhtiga casharku in uu yahay salaadda cishe kadib. Qof ayaa weyadiiyay goorma ayaynu kulmaynaa? Waxa uu ugu warceliyay: “*ma garanayo, laakiin, salaadda casar haddii la tukado sagaal saac ee galabnimo (seddexda galabnimo), waxa ayaynu kulmidoonna salaadda kadib*”

Maaraynta wanaagsani waxa ay kaa caawinaysa ilaalinta salaadaha. Dhaqankaa suuban ayaan ka dhaxlay macallinkaygii, noloshaydana waa aan maareeyay. Wakhtiyada salaaduhu waxa ay ii noqdeen tiirarka aasaaska u ah maalinkayga, kuwaas oo aan ku duldhiso shaqoynkayga iyo arrimahayga gaarka ah.

Ilaahay, wuxuu u waajibiyay salaadaha; si ay u hagaagto nolosheennu. Laga bilaabo marka aad tukato salaadda subax ilaa aad ka tegayso shaqadaada, samayso arrimo aad qabato. Wakhtiga aad ku gudajirto shaqadaada, qorshee arrimaha muhiimka ah ee ay tahay in aad qabato ka hor salaadda duhur iyo sidoo kale kuwa aad qabanayso inta u dhaxaysa duhurka iyo casarka. Waxa suuragal ah; wakhtiga u dhexeeya salaadda casar iyo maqribka in aad nasato. Nafta nasi, laakiin, ha ilmaamin wakhtiga salaadda maqrib. Si kasta oo ay yihiin hawlaha kuu yaallaa, qabo wakhtiyada u dhexeeya salaadaaha, Ilaahay ayaa kuu barakayne.

Astaynta liibaanta

George Bernard Shaw¹ ayaa ku soo koobay astaynta liibaanta odhaahdiisii ahayd: “*sirta dareenka guuladarradu waa in aad haysato wakhti aad isku weydiiso ma liibaantay mise waa aad leeleeshay?*”

*Bernard Shaw*xaq ayuu ku sugnaa; waayo, fursaddu waa dilaa. Is-mashquuli; si aanad u helin wakhti aad ku dareento welwel iyo

¹ *George Bernard Shaw (1856kii-1950kii)*: waxa uu ahaa qoraa iyo lafagure suugaanta iyo muusiga ah oo u dhashay Jamhuuriyadda Aayrland. Waxa la sheegaa in uu ka mid ahaa raggiil ugu badnaa ee qoray sheeko-faneedda, shakhsiyanna waxa uu qoray in ka badan 60 sheeko-faneed.

walaac. Macnaha mashquulku, maah in mar kasta lagu sugnaado goobta shaqada, laakiin, waxa suuragal ah in aad ku mashquusho oo wakhti ku bixiso la cayaarista ubadkaagaiyo sidoo kale in aad wakhti wanaagsan la qaadato qoyskaaga. Wakhtiyada u dhexeeya salaadaha ku buuxi hawlo muhiim kuu ah, xilliga salaaddana ka dhigo wakhti aad ka nasato hawlahaaga adduun. Ilaahay idankii, waxa aan kuu ballanqaadayaa in aad habeenkii ledidoonto hurdo macaan oo degan. Fursad ha siin naftaada; waayo, xaaladaha ugu halista badan ee ay maskaxdu shaqaysaa waa marka uu qofku ka soo rawaxo shaqada. Badanaa, wakhtiyada aynu faraha ku haynno hawlo ma dareenno murugo iyo tiiraanyo, laakiin, saacadaha aynu faramadhannahay ee ka dambeeya shaqadu, waa kuwa ugu halista badan ee baabi'ya liibaanta. Maalinta aad dan la'aan tahay u diyaargarow welwel iyo walaa. Shaydaanka aya kuu daaraya laxanka murugada, sidoo kale, wuxuu kuu furayaa kaydadkii xusuusihii hore.

Xeerka is-mashquulinta, waxa adeegsada dhakhtarrada ku takhasusay cilmunafsiga ee lagu daro ciidamada duullaanka ah. Marka ay soo laabtaan ciidamada ku soo waxyeloobay dagaalladu, kuwaas oo sidoo kalena hanjabay ayay ku mashquuliyaan xirfadaha ay ka mid yihiin: kalluumaysiga, kubudda cagta iyo waraabinta beeraha. Mashquulintani waxa ay illawiisaa in ay dib-u-xusuustaan maalmihii adkaa ee soo maray.

Magaca dawada shaqadu (*Occupational Therapy*), hadda waxa uu noqday laan ka mid ah cilmunafsiga, taas oo u aqoonsan shaqada iyo mashquulinta dawo lagu bogsiiyo qayb ka mid ah xanuunada. Sababta oo ah; dareenka deganaashaha iyo badqabka-nafeed qofka waxa ay ku xooggan yihiin saacadaha uu faraha ku hayo shaqo.

*Richard Byrd*¹ ayaa ku soo warinaya kitaabkiisa keli (Alone), sida ay is-mashquulintu u badbaadisay noloshiisa markii uu shan bilood keligii ku noolaa taandho ku dhex taalla barafyada dhaca dhinac koonfureed ee dhulka, halkaas oo aanu qofna la joogin. Sidoo kale, masaafu lagu qiyaaso 100 Mayl, kuma ay noolayn haba yaraato e' wax dad ah oo uu weheshadaa.

Richard Byrd waxa uu yidhi: “*habeenkii inta aanan bakhtiin nalka ii daaran; si aan u seexdo; naftadayda waxa aan u sii qorshayn jiray hawl maalmeedka ay qabandoonto barri, shaqooyin aan jirinna waan qaybin jiray. Laba saacadood waxa aan u qorshayn jiray qodista god aan ku badbaadinayo naftayda. Saacad kale waxa aan u qorshayn jiray sidii aan iskaga guri lahaa barafk, saacad kalena waxa aan u gaaryeeli jiray in aan ka sameeyo khaanado buugaag weelka aan wax ka cuno. Hannaankaa ayaan wakhtiga isku dhaafin jiray. Waxa ay ila tahay qorshahaasi haddii aanu jiri labayn, maalmahaygu waxa ay ahaan lahaayeen kuwo bilaa yool iyo ujeedo ah, dhab ahaantiina waa aan dhiman lahaa*”

In aad shaqo qabataa waa dawada ugu wanaagsan ee lagu helo liibaanta; sidaa darteed, dan la'aanta ha u malayn raaxo, maalinkaagana u samee qorshayaal ku sargo'an salaadaha. Si aydaan isku arag welwel iyo walaac, fadlan buuxi wakhtiyada u dhexeeya salaadaha. Salaadaha la noolow, xeerkanna ila tijaabi waa aad ku guulaysane.

¹ *Richard Byrd (1888kit-1957kii)*: waxa uu ahaa Janan, Duuliye iyo Badmaaxe reer Maraykan ah, kaas oo soo qabtay shaqooyin badan oo ay ka mid tahay; in uu daahfuray labada cidhif ee koonfurta iyo woqooyiga ee caalarmka.

DOQONIIMOYIN AAN HORE U FALAY

Weedhani waxa ay ku qoran tahay gal gaar ah oo yaalla khaanad ka mid ah mактабадда uu ka tegay *Dale Carnegie* oo ahaa qoraa caan ah oo u dhashay Maraykanka, kaas oo dhiganayaashiisa laga iibsaday malaayiin dheeg. *Dale Carnegie* waxa uu yidhi: “*Galka doqoniimooyinkii aan falay, waxa lagu tiriya in uu yahay diiwaan dhammaystiran oo koobsanaya guud ahaan gefafkii aan hore u soo galay*”

Dale Carnegie marka uu dib-u-furo galkan ee akhriyo isaga oo kaashanaya waayo-aragnimooyinkiisii hore, waxa u dareemayaa in uu sida ugu wanaagsan u maarayn karayo badi dhibaatooyinka nololeed ee soo foodsaaray. *Dale Carnegie* ma ahayn qofkii ugu horreeyay ee adeegsaday hannaankan; si uu u qurxiyo noloshiisa, ifkana ugaga tago raad togan oo la taaban karo. Sidoo kale, hannaankan waxa adeegsaday *Joe Girard*¹ oo rikoodhka mucjisoooyinka caalamka ku galay iibiyihii ugu caansanaa caalamka. *Joe Girard* waxa uu qoray buugga: “*Sidee ayaad wax kasta uga iibin kartaa qof kasta?*” (*How to Sell Anything To Anybodhy?*)

Joe Girard waxa uu yidhi: “*sababaha ugu mudan ee iga dhigay ninka ugu iibinta badan caalamka; waxa ka mid ah; in aan wax-kabartay doqoniimooyinkaygii hore*” Qoraagu, si joogto ah ayuu isha u marin jiray galalkii heshiisyadii hore ee uu ku guuldarraystay; si uu u dhugto sababihii keenay guuladarrooyinkaas, wax uga barto

¹ *Joe Girard(1928kii-2019kii)*, waa qoraa iyo hantiile u dhashay wadanka Maraykanka.

gefafiisii hore, sidoo kalena uga dheeraado in uu mar kale ku laabto. Qoraagu arrintan, waxa uu ka dhaxlay in uu noqday shakhsiga ugu guulaha badan mar la gelayo heshiisyada ganacsiga. Waxa maangal ah, horumarka tignolajiyadda ee aynu maanta haysanna in uu ka dhashay ka faa'iidaysiga doqoniimooyin hore. Isweydi, qaabkee ayaynu u samaysan lahayn baabuurtan casriga ah ee ay u dhamays tiran yihiin dhammaan agabka raaxadu, haddii aynaan wax-ka-baran gefafkii dhacay markii la samaynayay gaadhigii ugu horreeyay caaalamka, kaas oo u muuqday gobol xadiid ah?! Hannaankee ayaynu u yarayn lahayn shilalka diyaaradaha ka dhasha, haddii aynaan wax-ka-baran khaladaadkii ka dhashay shilalkii ugu horreeyay ee dhacay?

In casharro laga barto gefafkii iyo doqoniimooyinkii hore, waa habka ugu habboon, uguna degdegga badan ee uu adeegsan karayo qof kasta oo raadcaynaya nolol horumar leh, xeerkanna waxa lagu dhaqanelin karayaa shakhsiyadka, sharikaadka iyo dawladaha.

Adeegso Gefafkaaga!

Tagtadaadii wada kacaakufka iyo doqoniimooyinka ahayd, taas oo idin kala irdhaysay adiga iyo salaadaha; hadda waxa suuragal kuu ah in aad u adeegsato suubbinta noloshaada, waa se haddii aad ka faa'iidaysato. Si aad ugu noolaato nolol wanaagsan, tagtadaadu waa isha ugu hodansan ee aad ka helayo waayo-aragnimooyin aad kaashato. Si kasta oo aad u akhrido dhiganayaal, xogo badanna uga hesho, tagtadaadu; waa meesha keliya ee kugu habaysa xogaha ku habboon noloshaada gaarka ah.

Jidka aad maanta hayso; si aad uga mid noqoto kuwa dhawra salaadaha; waxa ku xidhan liibaanta adduun iyo taada aakhiro. Hadda, waxa aad dagaal kulul la gelaysaa naftaada iyo shaydaanka,

waxaana dhici karta in aad guuldarraysato wakhtiyada qaar ee adigu haku laalaban gefafkaagii hore. Dagaal kasta oo ay kaaga gacansarreyaan nafta iyo shaydaanku, salaadahana ku dhaafiyaaan; fadlan si xeeldheer u furfur oo u falanqee, kadibna garwaaqso sababtii keentay guuldarradaa qadhaadh.

Nin ka mid ah dadka murtida badan ayaa yidhi: *“Doqonku waa qofka laba jeer ku laabta gefafkiisa, qofka maskaxda badan waa ka khaldama mar keliya, dibna aan ugu laaban gefafkiisa, halka qofka ugu maskaxda badanna ka yahay ka wax-ka-barta gefafka ay galaan labada kooxood ee hore, kana dheeraada falalkooda”*

Aniga iy aduguba waxa aynu jecelnahay in aynu ku biirno kooxda ugu maskaxda badan, wakhti kasta oo ay inna dhaafaan salaaduhu, waxa waajib innagu ah; in aynu diraasayno wixii keenaya, kadibna ka dheeraanno gefkaa. Xilligii aan ku gudajiray la sheekaysiga dadka ilaaliya salaadaha, waxa aan ogaaday in ay si toos ah u adeegsadaan xeerka odhanaya doqoniimooyinkii aan falay. Waxa ay hantiyeen dhaqanno sugar oo aan is bedbedlin, kuwaas oo ay ka dhaxleen waayo-aragnimooyinkoodii hore. Tusaale; badankoodu guryaha ayay ku sii weyso qaataan, marka la eedaamana si fudud ayay u tagaan masjidka. Waxa aynu wada ognahay in uu shaydaanku innoo sawiro innaga oo kabaha iyo shirabaadada saarayna. Xanuunka aynu dareemayno wakhtigaa, waxa aad moodaa sidii oo la innaga saarayo gaws ama ay surwaaladu innaga qoyayaan ka hor ballanka muhiimka ah ee aynu leenahay salaadda kadib. Waxa kale, oo dhici karta in uu innoo sawiro kabihi oo la xaday iyo saacadihii quruxda badnaa oo aynu kaga soo kacnay masjidka dhexdiisa. Wakhtiga weysada, shaydaanku waxa uu karaa in uu kugu waswaasiyo boqolaal qiil, kuwaas oo iska dhammaanaya isla marka aad go'aansato in aad ku tukato guriga. Marka aynu soo laabanno, salaadduna inna dhaafsto,

waxa aynu ka warqabnaa duullaanka adag ee innagu soo aaddan, kaas oo ka daran kii guriga dibaddiisa, salaadduna sidaa ayay ku dayacmaysaa.

Sidii aynu hore u soo xusnay, kooxda ku guulaystay ilaalinta salaaduhu, waxa ay tukadanaa isla amminta ay maqlaan eedaanka salaadaha, fursadna ma siyaan wax kasta oo ka habsaaminaya salaadaha. Hore ayay u soo barteen in mar kasta oo wakhtiga salaaddu dib-u-dhaco uu soo kordhayo culays horlihi. Sidaa aawadeed, isku day in aad diyaar u noqoto salaadaha ka hor wakhtigooda; si ayna naftu kuu saarin cadaadis kale oo cusub.

Halkan, waxa aynu ku sheegaynaa xeer muhiim ah marka la joogo cilmunafsiga, waana sharciga “*shanta ilbidhiqsi*” Sharcigani waxa uu leeyahay: “*Insaanku waxa uu haystaa shan ilbidhiqsi; si uu u dejijo go'aamada yaryar ee maalinlaha ah, haddii uu sidaa yeeli waayo, go'aamadani waa ay iska hulleelayaan*”

Tusaale, subixii marka aad maqasho codka jalaska ku toosinaya, shanta ilbidhiqsi ee ugu horreeya haddii aanad kicin, hurdada ayaad iska sii wadanaysaa. Dhanka kale, caqligaagu waxa uu haystaa shan ilbidhiqsi; si uu go'aan uga gaadho ilaalinta nidaamka unto ee aad u dejisay naftaada, Tusaalahaa sare waxa la mid ah; salaadaha, isla marka aad maqasho eedaanka haddii aanad hore ka kicin, jidhkaagana gelin xaalad dhaqaaq, sida in aad tagto goobta weysada ama masjidka shanta ilbidhiqsi ee ugu horreeya, nafta iyo shaydaanku waxa ay kugu bilaabayaan dagaal adag oo ku aaddan sidii aad uga tegi lahayd salaadda taagan.

Shakhsiyan, sababaha kale ee uu wakhtigu i baray, kuwaas oo igu caawiyay ilaalinta salaadda subax, waxa ka mid ah; in aan ku maydho biyo qabow mar kasta oo aan ka kaco hurdada ama ugu yaraan in aan maydho madaxa. Qodobkani, waxa uu xoojiyaa oo dardargeliyaa

shaqada hab-dhiska dhiig-wareegga ee jidhkeenna. Ugu dambayn, maalinku yaanu kuu bilaabmin adiga oo dareemaya wax uu hurdo ah haba yaraato e'.

Waxa aan ogaaday qayb ka mid ah; salaad dhawrku in ay cunteeyaan salaadaha kadib; waayo, waxa ay aamminsan yihiin cuntadu in ay keento culays iyo caajis. Dhanka kale, waxa jirta koox kale oo horraysiisa cuntada, kadibna tukada; ujeedaduna, waa in ay helaan tamar iyo awood ay ku tukadaan salaadaha. Adigu is tijaabi labadan kooxood midka aad tahay.

"Wax-ka-baro gefafkaaga maalinlaha ah ee idin kala irdheeyay adiga iyo salaadaha. Furfur oo falanqee gefafkaaga, kana dheerow in aad ku laabato mar kale"

TAMAR MA LIHID

Si kasta oo ay yihiin xaaladahaaga maskaxeed iyo kuwaaga jidheed, iyo wax kasta oo aad dareemayso sida: daal, wahsi, hurdo, gaajo ama xataa wax qabad la'aan, dhaqdhaqaqu waa waxa keliya ee si dhamaystiran kuu beddelaya. Hadalkan, waxa aan ka soo xigtay culimada cilmunafsiga:

“Dhaqdhaqaqu, waxa uu dhaliyaa tamar”

In aad ka kacdo fadhiga oo aaddo goobta weysada, halkaas oo ay biyuhu gacan qaadayaan foolkaaga iyo addimadaada, kadibna aad u baqoosho dhanka masjidka; falalkan is huwani waxa ay ku siinayaan woxogaa tamara oo kuu sahlaya in aad iskaga tirtirto dareenka taban ee ay dareemayaan maskaxdaada iyo jidhkaagu. Laakiin, in badan oo ka mid ah xerta ma tukadayaashu, waxa ay filayaan dan la'aantu in ay wax ka tarayso xaaladda taban ee ay ku sugaran yihiin. Waa ay iska fadhiyaan yaga oo aan waxba gacanta ku hayn, waxa aanay ku hadaaqaan xaaladdayada ayaa xun oo waa aannu daallannahay.

Weyada

Wakhtiga weysada, isbeddelo aawan ayaa ka dhaca jidhka. Xilliga ay biyaha qabaw taabtaan xubanaha jidhka sida: gacmaha, lugaha iyo wajiga waxa yaraada dhiigga dhexmaraya xubanahan; waayo, heer-kulkooga ayaa hoos-u-dhacaya. Haddaba, si uu iskugu dheellitirmo heer-kulka guud ee jidhku, waxa xoogaysta dhiigga ku qulqulaya xubnahan, waxa aanay dareemaan firfircooni dheeri ah.

Dareenwadayaashani, marka ay xidhiidh la sameeyaan xarunta guud ee maamusha jidhka oo ah; maskaxda, insaanku, weysada kadib waxa uu dareemaa firfircooni dheeri ah; waayo maskaxdiisa ayaa yaduna dareemaysa firfircooni xooggan.

Sidaa aawadeed, waxa dhaqan ah; in biyo qabaw lagu shubo madaxa iyo wajiga qofka miyirdoorsooma; si uu mar kale u soo miiraabo. Biyaha qabaw maskaxda waxa ay u baraarujiyaan baahida loo qabo in dhiig lagu shubo xubnahan, taas oo keenaysa in uu si degdeg ah u soo miiraabo qofkii suuxsanaa ama miyirkiisa waayay. Sidoo kale, cilmibaadhis ayaa xusaysa in dadka maalinkii dhawr jeer weysaysta, sandaarsada, kadibna biyaha ay iska soo celiya uu sankoodu sida badan nadiif ka yahay waxyaabaha ili ma qabatayka ah ee qofka ku keena xanuunada. Mar kale, cilmibaadhisu waxa ay leedahay: *“kuwa aan tugan, sankoodu waa hoy iyo gabbaad ay galaan ili-ma-qabatay badan oo kala duwan. Weysadu, sanka waxa ay ka ilaalisaa xanuunada, sidoo kalena waxa ay ka hortagtaa jeermisyada u gudbaya hab-dhiska neefsiga ee insaanka”*

Waa dhab in heerka kansarka ku dhaca jidhku uu aad ugu yaryahay waddamaada muslimiinta oo cimilo ahaan aad uga kulul waddamo badan oo caalamka ah; maxaa yeelay, weysadu, waxa ay baabi'isaa ka hor inta aanay isku urursan oogada jidhka, walxaha halista ah ee kimikada ah, kuwaas ka dhasha dhididka qofka. Sidoo kale, marka ay fallaadhaha qorrxadu ku soo dhacaan oogada sare, dabaqad ka mid ah ayaa kululaata; waayo, waxa ay nuugtay fallaadhaha qorrxada. Dabaqaddan, waxa lagu magacaabaa Aynusafiyar, fallaadhaha qorrxada ayay ku soo daysaa dhulka, waxa aanay saameeyaan dhammaan walxaha koryaalla dhulka oo uu ka mid yahay insaanku.

Tijaabo cajiib ah oo uu sameeyay *Richard Hammond* oo u dhashay Ingiriiska, ahna barnaamij soo saare, ayaa qaabkan u dhiigan: Baaldi shidaal ah ayuu dhex dhigay buul yar oo ka samaysan loox, sidoo kalena silig ayuu dhan ka soo geliyay. Meel waxyar u jirta buulka, qof ayaa ku xidhay isk- joog suuf ah, waxa aanu dhex istaagay weel ka samaysan cinjir -dib ayaan ka sheegidoonaa xikmadda laga leeyahay wiilka cinjirka ka samaysan-, waxa aanu bilaabay muddo daqiiqado ah in uu isku liso labadiisa gacmood. Waxa uu taabtay dhinicii kale ee silligga, buulkii yaraana waa uu qarxay! Dhacdadani waxa ay inna tusaysaa in jidhkii qofka uu dhashay qulqul danab ah, kaas oo isaga oo sii dhex mara silingga u gudbay buulkii ka samaysnaa looxa, shidaalkuna ka urayay. Buulkii waa uu qarxay, tijaabandanina waxa ay sugaysaa in jidhka insaanku uu ka kooban yahay qulqullo danab ah.

Yaga oo ay jiraan meelo badan oo u baahan in la dhaqo, dhididka iyo boodhkuna ay ku badan yihiin, ayuu Alle inna faray wakhtiga weysada dhaqidda addimada jidhka (dhammaadka jidhka), xikmadda ku jirtaana waxa ay tahay; weysadu ayaa tirtirta qulqullada danabka ah ee ku kaydsan jidhka insaanka, kuwaas oo dhib u geysanaya. Dhanka kale, Ilaahay (swt), waxa uu inna faraya boodhaysi amminta aynu weyno biyo. Boodhaysigu, waa in xidhiidh lala sameeyo ciidda iyo wixii la cayn ah sida; dhulka iyo dhagaxaanta; maxaa yeelay, dhulka oo xidhiidh lala sameeyaa waxa uu tirtirayaa qulqulka danab ee jidhka dhibka u gaysanaya. Sababtii uu ninku u dhex istaagay weelkii cinjrika ahaa, waxa ay ahayd; si uu uga dheeraado dhulka; waayo, dhulka oo uu taabtaa waxa ay meesha ka saaraysaa qulqulkii danabka ee ka dhashay jidhkiisii uu isku xoqay.

Hadda, waxa aan kaa filayaa in ay isbeddeshay aragtidaada ku aaddan weysado. Weysadu, waa xarun muhiim ah oo laga helo tamar.

Marka aad dareento caajis, daa ama wax qabad la'aan, fadlan weysayso. Inta aanad qaban shaqo kasta oo muhiim ah, taas oo u baahan in xoogga la saaro, fadlan u sii weysayso, wakhtiga salaaddu yaanu dhawaanba e'.

Nebi Muxammad (NNKH) waxa uu yidhi: "*Ma jiro qof idinka mid ah; oo weysada ku talaxtegaya, marka uu dhammaystana odhanaya: (waxa aan qirayaa in aanu jirin Ilaah xaq lagu caabudaa oo aan Alle ahayn. Waa keliglii, cid wax la wadaagtaa ma jirto, Muxammadna waa addoonkiisii iyo ergaygiisa) Hadduu sidaa yidhaahdo, waxa loo furayaa siddeeda irridood ee jannada, waxa aanu ka gelayaa ka uu doono*"

Tegista Masjidka

Ka soo qaad in aad u lugayso masaajidka seddex daqiiqo, tegistiisa iyo ka soo laabashadiisuna kugu qaataan lix daqiiqo. Maalinkii in aad masaajidka ku tukato shan salaadood, waxa ay ka dhigan tahay adiga oo lugeeyay soddon daqiiqo. Aynu daaha ka faydno raadadka togan ee ka dhalanaya in aad maalinkii lugayso soddon daqiiqo. Wahsiga, niyad xumaanta iyo isku buuqu, waa dareenno jidheed oo ku dhaca insaanka. Marka uu jidhkaagu sameeyo dhaqdhaqaaq ama socod, guud ahaan waxa is beddelaya xaaladdaada jidheed. Cilmibadhisyo ayaa farta ku fiiqaya in labada shaqo ee hawo qaadashada iyo hawo saarka, kuwaas oo uu qofku sameeyo marka uu soconayo ay si weyn uga caawiyaan in uu helo nafis iyo nasasho jidheed, sidoo kalena qofka waxa ka yaraada cadaadiska nafta.

Waxa suuragal ah, socodka caadiga ah, in uu qofka ka yaraeeyo sonkoraha dheeriga ah, halka uu sidoo kalena ka kordhiyo sonkoraha uu u baahan yahay jidhku. Qodobkani, waxa uu muhiim u yahay

ilaalinta miisaanka jidhka, quruxdiisa iyo wanaajinta niyad-wanaagga qofka.

Socodku, waxa uu xoojiyaa fiitamin (D) ku jira dhiigga, kaas oo yareeya halista xanuunada ku dhaca wadnaha iyo aroorayaasha dhiigga qaada.

Socodku waxa uu dhaqdhaqaajiyyaa muruqyada waaweyn ee jidhka sida; kuwa bawdyaha iyo jilbaha, waxa kale oo aan meesha ka maqnayn, oo dhaqdhaqaaq joogto ah sameeya kuwa yaryar ee kubabka iyo gommadaha. Muruqyada jidhka oo xarakaad sameeyaa, waxa ay ka qayb qaataan in si wanaagsan jidhka loogu qaybiyo dhiigga iyo hawada ogsajiinta, sidoo kalena, waxa ay xoojiyaan awoodda wadnaha, halbawlayaasha iyo guud ahaan caafimaadka lafaha. Waxa kale oo ay yareeyaan buurnida iyo xanuunka macaanka.

Maalin kasta in aad lugayso soddon daqiqo oo aad u qaybisay shanta salaadood, waxa ay ilaalinaysaa caafimaadkaaga. Mat kale, salaaduhu waa meel si joogto ah; looga helo tamar togan, socodkuna waxa uu baab'iyaa wahsiga, isku buuqa iyo murugada. Amminta aad ka wahsato gudashada salaadaha, ha u malayn dan la'aantu iyo iska fadhigu in ay wax ku tarayaan, laakiin, in aad kacdo oo aaddo masjidka ayaa kuu dan ah.

Rukuucda iyo Sujuudda

Maalinkii ugu yaraan todoba iyo tobant jeer ayaad rukuucdaa (qarka hore hoosaysiisaa), afar iyo labaatan marna waa aad sujuuddaa (dhiigga ayaad ku riixdaa madaxa). Dunida ma jiro qof aan muslin ahayn oo si rasmi ah u sameeya jimicsigan qorshaysan. Warbixin diiradda saartay xarakaadka ay sameeyaan muslimiintu (istaagga, rukuucda iyo sujuudda), taas oo muunad ahaan loo soo qaatay 188

qof, ayaa sheegtay salaadaha oo la ilaaliyaa in ay yareeyaan xanuunada ku dhaca dhabarka. Wuxuu kale oo sugan, in xarumo badan oo caafimaad iyo jimicsi, kuwaas oo dadka ku daweeya dhirta dabiiciga ah, kuna yaalla wadamada reer galbeedku ay u qaateen xarakaadka ay sameeyaan muslimiintu sida; istaagga, rukuucda iyo sujuudda, arrimo khasab ku ah qofka doonaya caafimaad. Warbixintu intaa waxa ay ku daraysaa xarakaadkan oo si joogto ah loo sameeyaa, dadka caafimaadka qaba waxa ay gaadhisiyaan marxalad caafimaad oo aad u sarraysa, waxaa ay yareeyaan xanuunada kala ah: buurnida, macaanka iyo dhiig karka, sidoo kalena waxa ay nidaamiyaan falgaladda bayolaji ee ka dhexdhaca jidhka insaanka. Dhanka kale, dheefo dhawr ah ayuu u leeyahay; muruqyada wejiga, indhaha, afka, carrabka, kuwa hoose ee caloosha, mindhicirrada iyo labada sambab; waayo, waxa kordhaya guud ahaan dhaqdhaqaqyada ay samaynayaan muruqyadani.

Worbixintu, waxa ay xustay in xanuunada ku dhaca dhabarku ay aad ugu badan yihiin dhalinyarta gaashaanqaadka ah, sida badanna waxa keena lafaha dhabarka oo aan xoogaysan. Haddaba, dhabarka oo xagga hore loo leexiyo, yada oo ay toosan yihiin ibuhu (hannaanka rukuucda), waxa uu qofku ka helaa in ay xoogaystaan lafihiisa dhabarku, sidoo kalena waxa yaraada heerka dhabar xanuunka. Salaaddu, waxa ay siisaa kala goysyada jidhka oo dhan, dhaqdhaqaq muhiim u ah, kaas oo aan dhib ku ahayn, kuna saacidaya in ay hawshooda u qabsadaan habka iyo hannaanka ugu habboon, yaga oo waliba koraya, awoodna helaya.

Sujuudda dhexdeeda, waxa xoog u shaqeeya halbawlayaasha waraabiya maskaxda, waxaana ka dhashay in ay shaqadooda u qabsadaan habka iyo hannaanka ugu habboon amminta uu insaanku gabooobo. Sidoo kale, sujuuddu waxa ay kordhisaa shaqada hab-

dhiska dheefshiidka; waayo, wakhtiga sujuudda bawdyaha ayaa cadaadiya muruqyada caloosha. Arrintani waxa ay ka dhigan tahay cadaadis ku imanaya caloosha iyo yada oo la xoojinayo gidaarrada caloosha, beerka iyo ganaca. Cadaadiskani waxa uu ka qayb qaadanaya korodhka dhaqdhaqaqa caloosha, mindhicirrada iyo soo daynta dheecaannada muhiimka u ah dheefshiidka insaanka, sidaa darteedna, waxa hagaagaya xalaadda dheefshiidka iyo mindhicirrada waaweyn. Sujuuddu, qofka waxa ay u diidaa in ay cuntadu dhex fadhiisato calooshiisa iyo sidoo kale in ay ku ururaan dufannadu. Sidaa aawadeed, sujuudda waxa lagu tiriyyaa jimicsiga ugu qimaha iyo qaayaha badan, waana halka laga soo dheegtay jimicsiga Yoogada.

Fadhiga ataxayaadka ee aynu samayno sagaalka jeer wakhtiyada aynu tukanayno shanta salaadood, kaas oo u soo laalaabta si joogto ah, waa culays iyo cadaadis xooggan oo ku duldhacaya qarqarka dambe ee qofka, si gaar ahna dhudhumadiisa. Culayskani waxa uu cadaadiya muruqyada dhudhumaada, kuwaas oo ay ku hoos jiraan tiftaaflayaashu. Xaaladdan oo kale, waxa yaraada dhiigga dhex maraya dhudhumada, taas oo meesha ka saaraysa in uu fadhiisto. Sidaa darteed, fadhiga ataxayaadku waa mid ka mid ah jimicsiyada ugu wanaagsan ee ka hortaga in uu dhiiggu dhex fadhiisto tiftaaflayaasha iyo halbawlayaasha dhex mara dhudhumada.

Qofka muslinka ah, marka uu dhammaysto salaaddiisa, waxa uu daymoodaa midig iyo bidix isaga oo leh: "*Aslaamu calaykum waraxmatullaahi*", oo macneheedu yahay salaaddii waa ay dhammaatay. Dhaqdhaqaqa fudud ee uu samaynayaa, waa mid ku adag dadka aan muslimiinta ahayn, jimicsiganina, in uu soo laalaabto maalinkii ugu yaraan shan jeer, waxa uu muhiim u yahay muruqyada qoorta. Muruqyada qoortu, marka ay si joogto ah u sameeyaan

jimicsigan, waa ay koraan oo dabcaan, waxa kale oo uu qofku ka badbaadayaan xanuunada ku dhaca qoorta. Salaaduhu, insaanka waxa ay ku caawiyaan in uu la qabsado dhaqdhaqaqyada degdeggaa ah ee mararka qaar la kulma, sida; fadhi dheer kadib, in uu hal mar istaago, taas oo keenta hoos-u-dhac ku yimaadda qulqulka dhiiggiisa ama in uu miyirdoorsoomo. Dadka ilaaliya salaadaha, waa ay yartahay in ay ka cawdaan xaaladdan oo kale, sidoo kale, waxa kooban in ay dareemaan madax xanuun iyo dawakh.

Wakhtiyada Salaadaha!

Imisa mar ayay kaa tagtay salaaddu, kadibna aad isku dayday in aad soo qallayso, laakiin, aad dareentay culays? Muxuu Ilaahay innoo farayaa ilaalinta salaadaha, qofka ka tagana ugu hanjabay? Alle, waxa uu yidhi:

﴿فَوَتَّلُ لِلْمُصَلِّيَنَ ، الَّذِينَ هُمْ عَنْ صَلَاةِ تَهْمَةَ سَاهُونَ﴾

“Hooga iyo halaag waxa uu u sugnaaday kuwa tukada; kuwaas oo ka mashquula salaadohooda”¹

Alle (swt) ma odhan: “*kuwa ku dhex sahwiya salaaddoodaa laakiin, waxa uu sheegay kuwa ka mashquula salaadaha*” Sahwigan, waxa laga wadaa in salaadda laga mashquulo oo dib loo dhigayo wakhtigeeda ilaa uu timaaddo wakhtiga salaadda xigtaa. Haddaba, waa maxay sirta ku duugan wakhtiyada salaadaha ee sugaran, kuwaa soo ay khasab tahay in la ilaaliyaa? Maxaa dheef ah ee ku jirta salaadda in la tukado wakhtigeeda?

¹ Suuradda Almaacuun: 4-5

Borofaysarka reer Jarmal ee lagu magacaabo *Knut Pfeiffer*, waxa uu hal-abuuray hannaan lagu arki karo tamarta ka soo baxaysa walxaha jira, gaar ahaanna jidhka insaanka. Cilmibaadhis uu ku sameeyay salaadaha muslimiinta, waxa uu ku ogaaday in qofka tukada salaad khushuuc leh uu helo xaddi aad u badan oo ah; tamar ruuxi ah, in uu ogaadana waxa u fudaydiyay sawirro uu ka qaaday qofka salaadaha ka hor iyo kadiba. Cilmibaadhistan waxa aynu kala soo dhex baxaynaa xikmadda ka dambaysa in ay muslimiintu tukadaan shan salaadood habeenkii iyo maalinkii oo ah; helista tamar ruuxi ah oo joogto ah iyo hanashada xasillooni, deganaash-gudeed iyo badqab nafeed. Astaamahani, waxa ay ka caawinayaan tukadaha in uu ka hortago waayaha iyo duruufaha nolosha ee maaalinlaha ah. Nin ka mid ah dadkii wanaagsanaa ayaa yidhi: *"Dunidu, waa ay weynaataa oo weynaataa oo haddana sii weynaataa ilaa ay timaaddo salaaddu, kadibna halkeedii ayay ku laabataa"*

Wakhtiyada salaadaha, waxa kordha heerka tamarta ku jirta jidhka ilaa ay gaadho figta ugu sarraysa wakhtiga eedaanka salaadaha. Intaa kadib, hoos-u-dhac ayaa ku yimaadda ilaa laga gaadhayo wakhtiga salaadda kale oo uu ku bilaabmayo kor-u-kac kale. Waxa jira xidhiidh xooggan oo ka dhexeeya wakhtiyada salaadaha iyo hormoonada dabiiiciga ah ee uu soo daayo jidhku wakhtiyada kala duwan ee salaadaha. Sidaa aawadeed, haddii uu inna dhaafu wakhtiga salaadu, waxa aynu dareennaa culays. Haddaba, si aynu meesha uga saarno culayskan, waa in aynu ka faa'iidaysanno wakhtiyada eedaanka; waayo, waxa aynu haysannaa awoodo badan oo aynu wax badan ku qabsan karno. Waxa kale oo waajib innagu ah, in aynu tukanno salaadaha wakhtigooda saxda ah, waana sir ka mid ah siraha ay adeegsadaan kuwa dhawra salaaduhu. Waxa ay ku dadaalaan in ay tukadaan isla marka ay maqlaan eedaanka salaadda.

Wakhtiga salaadaha ee kooban iyo waxa uu xambaarsan yahay oo ah; tamar aad u sarraysa, waa dhiirigeliyaha ugu weyn ee innagu riixaya ilaalinta salaadaha. Ha maqlin, hana dhegaysan qiil kasta oo ku faraya in aad dib-u-dhigto tukashada salaadaha. Cudurdaarradu, waa hubka keliya ee uu kuu adeegsanayo Ibliis ka hor inta aanu cararin wakhtiga eedaanka.

Nebi Muxammad (NNKH) waxa uu yidhi: "*Marka loo eedaamo salaadaha, shaydaanku, waa uu dabajeediya kiiyoo leh naqas; si aanu u maqal eedaanka, kolka uu dhammaado ayuu haddana soo laabtaa*"

Sidaa aawadeed, shaydaanku waxa uu ku hawlanyahay in aanad tukan salaadaha wakhtiga ay taagan yihiin. Waxa aan filyaa in aad i fahantay?

Caadooyinka yaryar

Nolosheennu waa kooxo iskugu jira caadooyin maalinle ah iyo dhaqamo yaryar oo aynu u samayno si joogto ah. Dhaqamadani, waxa ay innoo horseedi karaan horumar weyn, ama musiibo aynaan xamili karin. Tusaale; qof ayaa ka cabanaya miisaankiisa oo kordhay iyo xanuunada ka dhasha baruurta saa'idka ah. Dhabtu waxa ay tahay, dhibkan haystaa waa caadooyin dhibaato leh oo isbiirbiirsaday iyo kuwo kale oo dheef u leh, kuwaas oo uu hilmaamay qabashadooda ilaa uu gaadhay maanta oo loo baahan yahay in uu dadaal badan ku bixiyo sidii uu u sixi lahaa wixii uu hore u soo xumeyay. Sidaa waxa la mid ah; xanuunka isku buuqa oo ka dhasha caadooyin yaryar oo liita, kuwaas oo uu qofku dhayalsado in uu ka dheeraado, laakiin, muddo kadib, talo farihiisa ayay ka baxdaa. Sidaa darteed,

caadooyinka xumi qofka waxa ay ku dirqiyaan in uu naco nolosha, kadibna nolosha is dhaafiy.

Dhan kale, waxa dhaca in caadooyinka dheefta leh ay innoo horseedaan horumar waara, xikmadda Ilahayna waxa ka mid ah; in uu maalin kasta innagu waajibiyay shan salaadood. Falalka kooban ee la xidhiidha tukashada salaadaha sida; weysada, u socodka masjidka iyo dhaqdhaqaqyada la sameeyo marka la tukanayo waxa ay raad weyn ku leeyihii caafimaadkeenna jidheed iyo keenna nafeed ee mustaqbalka fog. In badan ayaan la fadhiistay odayaal da'doodu ay dhaaftay siddeetan, ama sagaashan, kuwaas oo qaba caqliyadooda iyo caafimaadkoodaba; waayo, wakhtigii ay dhallaanka ahaayeen ay ilaalin jireen salaadaha, hadda oo ay gaboobeenna salaaddii ayaa yaga ilaalinaya. Dadkam waayeelka ahi salaadaha ayay weheshadaan maadaama oo ay guursadeen ubadkoodii, saaxiibadoodii ay jeclaaeenna noloshan nabadgeleyeen (dhinteen)

Waayeelkan wakhtigooda ugu badan geliyay salaaduhu, nasiib wanaag, yagana maanta salaadihii ayaa ku filnaaday oo u noqday wehel ay cid kasta kaga maarmaan, waxa aanad moodaa dawo ay iskaga ilaaliyan kelinimada iyo daalka ay ka cabanayaan badi dadka ay isku ayniga yihiin. Sidee ayuu ku dareemi karaa cidlo iyo daal oday maalinkii ugu yaraan shan jeer aada masjidka; si uu ugu soo tukado salaadaha? Sidee ayay cidlo uga caban kartaa hooyo maalinkii ugu yaraa shan jeer dibadda u soo baxda oo tukata, kadibna xanaanaysa ubadka ay waalidka u tahay?

Ha u malayn qofka intii uu yaraa ilaalin waayay salaadaha, wakhtigiisa ugu badnaana aan ku bixin in maanta oo uu weynaaday ay u noqonayso wehel; waayo, nimaan shaqaysani shaah ma cabbo, xaglo laabanna xoolo kuma yimaadaan. Salaaduhu, waa tamar ee ha u malayn in lagu rafaado. Salaadda, waxa laga helaa liibaan iyo

ladnaan, mar kasta oo aad tukatana waxa aad ka heli firfircooni iyo farxad dheeri ah. Dhanka kale, ha u malayn dan la'aanta iyo meel iska yuururku in ay hagaajinayaan dareenkaagan uu ragaadiyay wahsigu. Salaadda oo aad u kacdo ayaan kaa baabi'inaysa dareenka wahsiga. Wax kasta oo aad samaynayso ama dareemayso, salaadda oo aad u kacdaa waxa ay ku siinaysaa tamar togan oo kugu caawinaysa waxa aad samaynayso iyo suubintiisaba.

KU FARADAYG KORKEEDA

"Ku fara adayg korkeeda"

Kani waxa uu ahaa amar xagga Ilaahay kaga yimid suubanihiisa (NNKH) oo habeenkii tukan jiray salaado sunne ah ilaa ay dildillaaceen gommadihiisu. Salaadaha sunnihii sinaba ugama maqnaan karaan kuwa waajibka ah, wakhtigii Nebigana (NNKH) waxa ay ahaayeen mataano aan kala maarmin; sababta oo ah; waxa waajib ku ahayd in uu dadka gaadhsiiyo muhiimadda waajibnimada salaadaha. Ma isweydiisay sidee ayaa amarkan oo kale loogu jeedinayaa Nebi Muxammad oo ah; wakiilka Alle ee dadka gaadhsiinaya salaadaha?! Ilaahay (swt) nebigiisa ma waxa uu ka dhextarkay woxogaa argagax ah oo ku aaddan salaadaha, kadibna, ayuu u soo diray waanadan qaabka amarka ah? Dhab ahaantii waa maya!

Sideee ayuu Nebigu (NNKH) u argagaxayaa tiiyoo ay salaaddu u ahayd il qabawsi iyo meel uu ku dego? Miyaanu ahayn kii tukan jiray ammin kasta faral iyo sunnaba. Miyaanu salaadda ku dadaali jirin marka uu joogo iyo marka uu safar yahay, marka uu sii seexanayo iyo marka uu soo tooso? Mahadniqiisa, adkaysigiisa, farxaddiisa, murugadiisa, ladnaantiisa iyo xanuunkiisuba salaad ayay ahaan jireen. Haddaba, maxaa loogu yidhi: "*ku fara adayg korkeega?*"

Samirka la farayo suubanuhu maaha salaadda ku adkayso ee waa waxa ka dhalanaya salaadda oo ah; midheheeda. Salaaddu, waa falka ugu badan ee ku soo laalaabta qofka muslinka ah noloshiisa, Allena, waxa uu ka dhigay agab is-beddel. Salaaddu, waa falka keliya ee beddelaya nolosha iyo fakarka qofka tukanaya. Laakiin, isbeddelkani,

maaha mid ku imanaya maalin iyo laba, waana sabab uu Alle u yidhi:
"ku fara adayg korkeega"

Amarkani, waxa uu ku soo dhex arooray aayado ka sheekaynaya dhabar adayga, sugnaanta iyo dulqaadka; si loo hirgeliyo yool cad oo ah; dhambaalka islaamka iyo iimaanka iyo in aan loo aabbayeelin dhaliisha kuwa wax dhaliila. Sidoon kale, aayaduhu waxa ay inna farayaan in laga gaashaanto dhammaan arrimaha shaashaynaya qofka ku jira dadaalka dacwadda. Ilaahey (swt), waxa uu yidhi:

﴿فَاصِرٌ عَلَىٰ مَا يَقُولُونَ وَسَيَّخٌ بِحَمْدِ رَبِّكَ قَبْلَ طُلُوعِ الْشَّمْسِ وَقَبْلَ غُرُوبِهَا
 وَمِنْ ءَانَاءِ الْيَلِ فَسَيَّخَ وَأَطْرَافَ الْأَنَهَارِ لَعَلَّكَ تَرَضَىٰ ﴾٢٣٠﴿ وَلَا تَمْدَنَ عَيْنَيْكَ إِلَىٰ
 مَا مَتَّعْنَا بِهِ أَزْوَاجًا مِّنْهُمْ زَهْرَةَ الْحَيَاةِ الْدُّنْيَا لِنَفِيتُهُمْ فِيهِ وَرِزْقُ رَبِّكَ حَسِيرٌ
 وَأَبْقَىٰ ﴾٢٣١﴿ وَأَمْرَ أَهْلَكَ بِالصَّلَوةِ وَأَصْطَبَرَ عَلَيْهَا لَا نَسْكُكَ رِزْقًا نَّحْنُ نَرْزُقُكُمْ وَالْعَاقِبَةُ
 لِلْتَّقْوَىٰ ﴾٢٣٢﴾

"U adkayso waxa ay ku leeyihiiin, Rabbigaana u tasbiixso waagu inta aanu beryin iyo ka hor qorrax dhaca . Sidoon kale u tasbiixso qayb ka mid ah habeenka iyo maalinka cidhifyadiisa, waad raali noqone. Indhahaaga ha u taagin waxa aannu ugu raaxaynay gaalada oo ah; dhaldhalaalka adduunyada; si aannu ugu dhex fitnayno, quudka Rabbigaa ayaa kuu dheef iyo dhigaalba badane. Xigtadaada far salaadda, kuna fara adayg korkeega. Quud ku weydiisan mayno; waayo, annaga ayaa ku quudinayna, cidhibta dambena waxa iska leh kuwa cabsada'"

Salaaddu waa ay soo laalaabataa; xikmadda ka dambaysaa waa in la inna baro dhabar adaygga iyo sugnaanta, ujeedada laga leeyahayna

¹ Suuradda Daaha: 130-132

waa sidii loo hirgelin lahaa yoolka ugu qaalisan sooyaalka insaanka oo ah; fidinta diinta islaamka. Hirgelinta yoolkan, waxa dhexda u xidhay Nebi Muxammad (NNKH) isaga oo aanay waxba ugu jirin gacanta. Wuu dhabar adaygay, waanu sugnaaday keligii; isaga oo tala saaranaya Allaha awoodda iyo aqoonta badan; si uu uga hortago shakhsiyaaadkii ugu awoodda iyo hantida badnaa. Sidoo kale, waxa uu waajahay dhaldhalaalkii adduunyada ee loo soo bandhigayay ama loo diiday; si loo horjoogsado.

Nebigu (NNKH) waxa uu ku guulaystay dacwaddiisa isaga oo dhabar adaygaya oo sugar, dhambaalkiisiina waxa u soo istaagay shakhsiyaaadkii ugu qallafsanaa, uguna naxariista darnaa sida; Cumar Bin Khaddaab iyo Khaalid Binu Waliid (rc). Dhabar adaygga iyo sugnaantu, waxa ay ahaayeen laba astaamood oo uu lahaa suubanuhu (NNKH) ilaa uu furtay magaalada Maka.

Napoleon Hill!

Napoleon Hill waa qoraa u dhashay Maraykanka oo caan ah. Wakhtigan aynu joogno soo heli maysid shakhsii ku guulaystay maamulka hantidiisa oo aan wax akhrin dhiganihiisa caanka ah ee lagu magacaabo “*Fakar oo hodan noqo*”, kaas oo markii ugu horraysay la tarmiyay sanadkii 1937kii. Dhiganahan, wali waa la iibsadaa, waxaana lagu tiriyya buugaagta ugu akhriska badan sooyaalka Insaanka. Napoleon Hill shan iyo labaatan sano in ka badan ayay ku qaadatay in uu qoro dhiganihiisa, waxa aanu u adeegsaday hababka kala ah: cilmubaadhista, indha-indhaynta, xogo ururinta iyo diiwaangelinta hadba aragtiyaha ku cusub; yoolkiisuna waxa uu ahaa in uu ogaado barkulanka iyo astaanta ka wada dhaxaysa hantiilayasha ugu waaweyn adduunka. Qoraagu si uu u dhugto waxa

ka dhexeeya hantiilayaashan, waxa uu la kulmay 40 milyaneer oo ku takhasusay meelo kala duwan oo nolosha ah.

Bilawgii qarnigii 20aad, Milyaneerkii reer Scotland ee lagu magacaabi jiray *Andrew Carnegie* ayaa u wakiishay qoraagan iyo wariyahan in uu la qaato kulamo tiro ka mid ah hantiilayaashii ugu lacagta badnaa wakhtigaa oo uu ugu horreeyay isla isagu. Sababta ugu weyni waxa ay ahayd in uu ogaado siraha ganacsi ee nimankan, kadibna uu faafiyo yaga oo dhigane ah. Arrinta la yaabka lihi waxa ay tahay; nimankani meel hoose ayay ka bilaabeen ganacsiga, wakhtiga iyo waayuhuna ma garab gelin. Shaqadiisa ayuu hore ka qabsaday; si uu ula kulmo koox guulaystayaal ah oo ugu hanti badnaa ammintaa. Waxa uu la kulmay *Henry Ford* oo ahaa hantiilihi warshaddii baabuurta, *Charles Shawaab* oo lagu magacaabi jiray miyaneerka birta xadiidka, *John Rokafolar* oo ahaa ninkii ugu hantida badnaa samankaa, *Saydor Risafalt* madaxweynihii hore ee Maraykanka, farsamo yaqaankii *Tomas Adison* ee lagu magacaabi jiray hal-abuurihi kunka wallood iyo kuwo kale oo badan; si uu uga soo ururiyo aragtiyohooga ku aaddan hannaanka loo helo hanti badan. Biyadhaca dhiganihiisu, waa warinno ku saabsan sooyaallo halgan, guulo is-daba-taxan iyo qorshayaal horumarineed. Sirahan iyo aragtiyahan oo u taxan hannaan ashqaraar ah ayuu ku ururiyay dhiganihiisa “*Fakar oo hodan nogo*”

Napolean Hill, Cutubka 9aad ee dhiganihiisa, waxa uu ku xusay adkaysigu in uu yahay xeer gun-dhig u ah guusha, waana astaan ay wadaagaan dhammaan milyaneeradii uu la kulmay. Waxa la yaab leh, Napolean Hill markii uu doonay in uu tusaale ka bixiyo adkaysiga, Nebi Muxammad (NNKH) ayuu soo qaatay, waxa aanu u gaaryeelay qayb uu cinwaan uga dhigay: “*Nebigii weynaa ee ugu dambeeyay*”

Qoraagu, waxa uu ka hadlay sida nebigan deeqsiga ah uu dadka ugu sameeyay isbeddel weyn oo la taaban karo, isaga oo aan soo qaadan waxbrashada aasaasiga ah iyo sida aanu ugu adeegsan faafinta dhambaalkiisa mucjisooyin sidii nebiyadii hore. Sidoo kale, waxa uu xusay in aanu ahayn hantiile ama shakhsi haystay awood iyo fulin uu wax ku muquuniyo. Yada oo ay jiraan waxaas oo idil, haddana muddo kooban gudeheed ayay gashay gacantiisa Jasiiraddii Carabtu, farriintiisuna waxa ay gaadhay meelo badan oo kale. Arrinkan, waxa sabab u ahaa sidii uu ugu adkaystay gaadhista yoolkiisii ugu weynaa oo ah; faafinta diinta iyo dacwadda islaamka.

Adkaysiga oo ah; astaantii uu Ilahay u hibeehay suubanihiisa; si uu uga dhabeeyo yoolkiisii, waxa la mid ah salaadaha oo u yimid sidii la innoogu carbin lahaa culays kasta oo ay wataan. Sidaa darteed, ayuu Alle (swt), u yidhi: "*ku fara adayg korkeeda*", sababta oo ah; midheheeda macaan lagu heli maayo maalin iyo labatoona, ee waxa ay u baahan tahay samir iyo dulqaad dheeri ah. Suubanuhu midhaha salaadda waxa uu helayay mar kasta oo ay ka hor timaaddo caqabad, xilli walba oo ay soo waajahdo musiibana, salaadda ayuu kaashanayay, kadibna, waxa ka hor baydhayay dhibaatooyinkii iyo caqabadihii hortaagnaa.

Samaynta Qof!

Ujeeddada ugu weyn ee laga leeyahay oogista salaaduhu, waa in la sameeyo qof. Raadkan fudud ee maalinlaha ah, kaas oo ay ku biiriso salaaddu shakhsiyadda qofka tukanaya ayaa keenaya qof cusub oo la jaanqaadaya wakhtiga cusun. Salaaddu, waa tababar iyo carbin la siinayo naftaada, kaas oo Aad samaynayso inta Aad nooshay. Maalin kasta shan goor ayaad samaynaysaa, haddii Aad danaynayso nolol

toosan oo bilaa turxaan ahna, fadlan ilaali salaadaha adiga oo ku dhex hoganaya. Waxa aan la sheekaystay nin ka mid ah ciyaartoooyada caalamka ee ciyaara jidh dhiska, waxa aanan wax ka weydiiyay jimcisiyada uu sameeyay ee sidan u dooriyay jidhkiisa -waxa uu ahaa nin dhuuban oo garbo waaweyn- Waxa uu ii sheegay jimicsiyo aan garanayo badankooda, laakiin, gunaanadkii sheekadayada ayuu i siiyay xogo kale oo muhiim ah, waxa aanu igu yidhi:

“Waxa jirta hawl kale oo ay badi mooganyihiiin kuwa doonaya in ay wax ka beddelaan jidhkooda. Shaqadani, waa wakhtiga”

Haa, waxa uu ii sheegay jidhkiisan mar la aragga ah in uu ku bixiyay sanado badan oo carbis maalinle ah ilaa uu soo gaadhay heerkan. Jidhka oo isbeddel lagu sameeyaa sida uu ugu baahan yahay adkaysi iyo jimicsi joogto ah, ayay beddelidda shakhsiyadda iyo dhaqanka qofka iyo in laga dhigo insaan mar la arag ahi ugu baahan yihiin samir iyo jimicsi maalinle ah. Sidaa darteed, ayuu u yimid amarkani: *“ku fara adayg korkeega”*

Qodobkani, waxa uu i soo xusuusinayaa laba dhacdo oo kala ah: muuqaalkii Cumar Binu Khaddaab (rc) ee islaamka ka hor iyo Cumarkii islaamka kadib. Muuqaalka hore waxa uu faahfaahin ka bixinayaa shakhsiyaddan ad-adag ee dhaqanka qallafsan, taas oo xataa ka diiday walaashiisi islaamtay in ay la furto dood iyo wax-is-waydaarsi, dhibaato badanna u geysatay ilaa uu ka dareeray dhiiggu wajigeeda. Ammintaa Cumar ma ahayn mas'uul iyo madaxweyne, xaqna uma lahayn in uu soo faraeliyo noloshii walaashii ee gaarka ahayd. Dhacdadani waxa ay ka dhacday guriga walaashii, waxaana goobjooge ahaa oo u taagnaa laba ma seddex qof oo keliya.

Muuqaalka kale, waa isla Cumar oo ah; hoggaamiyaha dawladda ugu saamaynta badnaa wakhtigaa oo taagan minbarkii suubanaha (NNKH), waxa aanu ka hadlayaa mas'alo fiqiya oo la xidhiidha

meherka haweenka. Haweenay ayaa ka dhex gashay hadalka, yada oo ay wada maqlayaan muslimiintu, waanu is beddelay. In kasta oo aanay ka mid ahayn dhaqanka wanaagsan in hadalka laga dhexgalo qofka hadalaya, haddana Cumar, waa uu aamusay. Ogow oo xaq ayuu u lahaa in uu aamusiiyo haweenaydan haddii uu doono, laakiin, jamicii muslimiinta ahaa waxa uu ka dhex yidhi: *"Haweenay ayaa saxsan, Cumarna waa uu gefay. Cumaroow, dadka oo dhami kaa dhugmo badan!"*

Labadan dhacdo dhexdooda, ayaynu ka dheehanaynaa macnaha iyo midhaha amarka Illahay (swt) ee ah: *"ku fara adayg korkeega"* Haddii aanu jiri lahayn saamaynta ay salaaddu maalin kasta ku samayso nafta iyo shakhsiyadda qofka tukanaya, laba Cumar ma jireen ee ku fara adayg korkeega! Waxa innoo habboon in aynu Cumar ka dhiganno tusaale cad oo inna tusaya waxa ay salaaddu innagu samaynayo. Cumar, waxa uu awooday in uu salaadda ka dhigto hab iyo hannaan uu ku beddelo caalamka oo dhan. Cumar, salaadda waxa uu u fahmay oo u weeleeyay sida ay tahay. Sidaa aawadeed, salaadda uu tukadaa, guud ahaan waa ay ka duwanayd muuqaalka aynu ka haysanno innagu salaadda. Cumar, salaadda waxa uu ka dhigtay hab iyo hannaan uu ku hirgeliyo yoolkii uu doonayay hirgelintiisa, waana waaqacii oo la beddelayo. Cumar, isaga oo dhaqangelinaya salaadda, ayuu ka dhexyidhi weedhan la innoo soo gudbiyay: *"ciidamada ayaan ku dhex diyaariyaa salaaddayda"*

Salaaddu, waxa ay siin jirtay tamar ilaa ay ka dhigtay shakhsii kor u socda, shakhsii ugu horrayn horumariyay naftiisa, kadibna, waaqaca wax ka beddela. Isaga oo ku jira salaadda ayuu ogaa in ay muhiim tahay in uu ku beddelo waaqaca iyo caalamka uu ku dhexnool yahay.

ISAGA SIDAA AYAAN KU BARTAY!

Ka waran qofka iska leh goobtaada shaqo haddii aad tiihiin xigto dhow oo aad kuu jecel, dan gaar ahna kaa leh, ka dibna uu kuu yimaado qof ka mid ah shaqaala weynaha goobta, isaga oo kuu jeedinaya hanjaabaad culus sida; in uu kaa caydhindoono shaqada?! Hanjabaadiisa, haddii aad ku soo dhawayo dhoollacaddayn iyo dheeldeel, cidna ku canaanan mayso; waayo, mas'uulka goobtu gacantaada ayuu ku jiraa oo kaama diidi karo codsi kasta oo ku aaddan shaqaalahan aan adiga waxba kuu hayn. Dhanka kale, haddii aad ku qaabisho wax uun cabsi ama welwel ah, waxa ay kugu sheegi doqoniimo ama waalli. Sidee ayaad u murugoonaysaa idinka oo xigto dhow ah mas'uulka ugu sarreeya, waliba uu ku jecelyahay, agtiisana aad ku leedahay qiimo gaar ah?!

Ka waran noloshaada oo dhan haddii ay gacanta ugu jirto qof keliya?! Waxa jira shakhsi ku siinaya shaqada aad doonayso, waxa jira qof kaa bixinaya gashinka (daynka) ku daashatay, waxa jira ruux maaraynaya muranka aan dhammaadka lahayn ee idin dhexyaalla adiga iyo ooridaada. Ka waran qofkan haddii aad tiihiin xigto dhow oo ku jecel? Noloshaadu sidee ayay u eekaanaysaa?! Noloshu haddii ay tahay sidan oo kale, ma jiro wax keensanaya cabsi, welwel iyo walbahaartoona. Ammin kasta oo ay wax kugu dhacaan waxa aad u tegaysaa qofka gacanta ku haya, isla isaga ayaana kaaga fillaanaya, dunida oo dhami haddii ay isku tagtana waxba ku yelimaayaan!

Ma ogtahay, nolosha aad xaqaa u leedahay in aad ku noolaato in ay tahay isla tan oo kale? Nolol ka madhan cabsi, murugo iyo walbahaar. Haa, sidaa ayuu kula doonayaa boqorka dunidan ka taliyaa, adigana

waxa uu kaa doonayaa in aad isaga la heshiiso. Amarkiisa u hoggaansan, isaga ayaa kaaga fillaanaya wax kasta e. Ilaahay (swt) waxa u sugnaaday tusaalaha sare, wax la mid ahna ma jiro. Sida uu hantiilaha goobtaada shaqo kuu jecelyahay, xigtada dhowna aad u tiiin ayuu u karaa in uu shaqada ka caydhiyo shaqaalihii ku dhalilay ee kuugu goodiyay in uu ku eryidoono adiga. Allaha weyn ee kawnkan iska leh, haddii uu ku jeclaado isaga ayaa kaaga filan wax kasta oo ka soo hadhay.

Ilaahay ayaa ugu weyn!

Maadaama oo uu insaanku yahay hilmaam badane ilduufa xaqiiqda, salaaduhu; waxa ay u yimaadeen in ay wax xusuusiyaan, waana sababta ay u soo laalaabtaan dhawr jeer. Salaaduhu sax noqon maayaan takbiirta lagu xidho la'aanteed, qofka tukanayaana waa in uu ku bilaabo salaaddiisa "*Ilaahay ayaa ugu weyn*". Waxa aad moodaa sidii oo lagu xusuusinayo wax kasta oo ku soo murug geliyay, kaa cabsiiyay ama kaa walbahaariyay salaadaha ka hor, in aanu halkan ku lahayn meel. Hadda, waxa aad hortaagan tahay oo magantiisa ku jirtaa Allaha wax kasta ka weyn. Sida ilmaha yari amminta uu arko wax ka cabsiiya ama murugeliya uu bogga uga galo waalidkii, ayaad adiguna ugu cararaysaa xagga Ilaahay (swt) mar kasta oo aad tukato salaad. Falkani waa dhambaal cad oo ku socda dunida, kaas oo sheegaya in uu Ilaahay (swt) ka weyn yahay wax kasta, meel kale oo loo cararaana aanay jirin.

Abuuraha uunka oo idil

Waxa ugu horreeya ee aad ku furfurnayso salaaddu, waa aayadda ugu horraysa suuradda faataxada “*hooyada Qur'aanka*”, suuraadda ugu badan ee uu akhriyo qof kasta oo tukanaya. “*Mahad oo dhan waxa iska leh Allaha abuurkay uunkan oo idil*”

Wali ma is weydiisay murtida ka dambaysa in aad u mahadceliso Ilaahey (swt) bilawga salaad kasta iyo rakcad walba oo aad tukato? Maxaa yeelay; waa abuuraha uunkan oo dhan, waa abuuraha wax kasta, waana boqorka boqorrada iyo madaxda oo dhan. Waa abuuraha addoomaha, kuwa wax wada wadaaga iyo hanti dhamaanteed, waa abuuraha ubadka iyo ooriyaha. Waxa aad moodaa dhambaal adiga kaa yimid, isla adigana kugu socda. Ma taqaanna dhambaallada aad ugu sheekayso naftaada; si aad u dejiso, u dhiirigeliso ama aad u xoojiso kalsoonidaada?! Dhambaalladani waa kuwa ugu taagta roon. Waaba sidii oo aad ku leedahay naftaada: “*nafyahay isdeji oo xasil; waayo, waxa aan hadda hortaaganahay Allaha abuuray kawnka oo idil*”

Mahad dhamaanteed Alle (swt) ayaa iska leh; waayo, waa abuuraha kawnka oo dhan. Ka warran haddii uu jiro mid la wadaaga boqortinimadiisa iyo maamulkiisa -Alle waa uu ka dheeryahay waxa ay sheegayaane-, saw ma ahaadeen abuuraha uunka oo idil, marka laga reebo kan ay wax wada wadaagaan?! Sidaa dareed, Alle (swt), waxa uu yidhi:

﴿وَقُلْ أَلْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي لَمْ يَتَّخِذْ وَلَدًا وَلَمْ يَكُنْ لَّهُ شَرِيكٌ فِي الْمُلْكِ وَلَمْ يَكُنْ لَّهُ
وَلِيٌّ مِّنَ الْأَنْوَارِ وَكَبِيرٌ تَّكْبِيرًا﴾

"Waxa aad tidhaahdaa; mahad oo idil waxa iska leh Ilaahay, kaas oo aan samaysan ilme, boqortooyadiisana aan lala wadaagin, sidoo kalena aan ahayn liite u baahan hiiliye"

Haa, mahad oo dhan, mar kasta waxa iska leh oo ay u sugnaatay abuurahayga aan cidna waxba la lahayn, sidoo kalena aan u baahnayn cid u hiilisa. Kani waa nebi Huud (cs) oo fahmay macnaha iyo murtida ku duugan "*Ilaahay waa abuuraha uunka oo idil*", kadibna waxa uu cariyay reer tolkii isaga oo ku leh:

﴿فَيَكُدُونِي جَمِيعًا ثُرَّ لَا تُنْظِرُونِ ﴾ إِنَّ تَوَكَّلْتُ عَلَى اللَّهِ رَبِّي وَرَبِّكُمْ مَا مَنَعَهُ إِلَّا هُوَ أَخْذُ بِنَاصِيَتِهِ إِنَّ رَبَّيْ عَلَى صِرَاطِ الْمُسْتَقِيمِ﴾

"Dhammaantiin i shirqoola oo ha ii kaadinina. Anigu waxa aan talasaartay Ilaahayga aniga iyo idinkaba inna wada abuuray, mana jiro wax dul tukubaya dhulka dushiisa, haddii uu jirana isaga ayaa qabanaya fooddiisa. Rabbigay waxa uu ku dulsugan yahay jid toosan"²

Nin keliya ayaa tolkii oo soo wada taagan ku carinaya in ay shirqoolaan, wixii ay ka badin wayaanna u falaan sida ugu dhakhsaha badan. Halkaa kagama hadhin kamana cabsan ee mar kale ayuu ka codsanayaa in ay u soo dedejiyaan shirqoolka ay ugu hanjabayaan; waayo, waxa uu maanka ku hayaa cid aan Ilaahay ahayn in aanay waxba ka qaadi karin. Tani waa kalsoonida ay waajibka tahay in ay biyo dhigto nefheenna mar kasta oo aynu maqalno hadalka Alle ee ah: "*Mahad oo idil waxa isla leh abuuraha uunkan*"

Mahad oo dhan waxa iska leh Allaha inna baray tamarta iyo taagta ay leedahay cid kasta oo isaga ka soo hadhay, si walba oo ay u sheegato

¹ Alisraa: 111

² Suuraad Huud: 55- 56

awood, mansab iyo magac ama ay ugu faanto tamar iyo hanti. Qur'aanku, si ciib ah ayuu u tilaamay qodobkan, Allena waxa uu yidhi:

﴿وَالَّذِينَ نَدْعُونَ مِنْ دُونِهِ مَا يَمْلِكُونَ مِنْ قِطْمَيْرٍ﴾

"Kuwa aad baryaysaan isaga (Ilaahay) sokodii, ma haystaan xuub timireedna"¹

Qidmiirku: waa xuubka khafiifka ah ee ku daaadhan lafta timirta ee ku sii dhex jirta midhaha timirta ee badanaa ka soo daata dusha sare ee geedaha, kuwaas oo uu si bilaash ah ku qaato qofkii la kulmaa (waa haddii aanay ahayn mid si shakhsii ah loo leeyahay). Ilaahay (swt) waxa uu ku sheegay cid kasta oo aynu baryayno cidda ay doonto ha ahaatee in aanay haysan xataa wax u dhigma xuubkaa khafiifka ah, kaas oo sigaya in aan si sahal ah lagu arag. Arrinka layaabka leh, waxa uu yahay adeegsiga xarafka “ما” oo inna tusaya diidmo qayaxan oo ku aaddan joogtada. Aayadda dhexdeeda laguma adeegsan xarafka “ي” oo isna faa'iideeya diido ku aaddan timaadada. Adeegsiga xarafka “ما” waxa uu faa'iidaynayaa diidmo qayaxan oo aan sinaba u dhacayn hadda, halka adeegsiga xarafka “ي” uu faa'iidaynayo diidmada wax imanaya timaadada. Si kale, haddii aynu dhigno waxa suuragal ah; kuwa aynu baryayno Ilaahay sokodii in aanay waxba gacanta ku hayndoonin timaadada, laakiin, ay hadda wax uun gacanta ku hayaan; sidaa darteed, xarafka “ما” ayaa lagu beddelay xarafka “ي”. Mahad dhammaanteed waxa iska leh Allaha abuuray uunkan oo dhan. Metalan, hadii aan kaa codsado in aad hebel amaahisoo hanti, aad ogtahayna in uu yahay caydh, waxa aad odhanaysaa: *“Hebel waxba ma haysto”* oo macneheedu yahay; wax iman Ilaahay baa og, hadda waa uu faramadhan yahay. Naftaadu

¹ Suuradda Faadir: 13

haddii ay kugu qalqaaliso in aad hebel wax weydiisato jeebkiisa oo buuran iyo hanti ama xil uu haysto daraadood, Allaha kawnkan abuuray waxa uu ku yidhi: ***"Addoonkani, waxba ma haysto oo waa uu faramadhan yahay ee a haku daalin"***

Mahad oo dhan waxa iska leh Rabbiga abuuray uunka oo idil.

Si aynu u fahanto habka iyo hannaanka loogu naaloodo nolol xasilloon oo degan; Ilahay (swt), tusaale ayuu ku soo qaadatay suuraadda Naxli, waxa aanu yidhi:

﴿ضَرَبَ اللَّهُ مَثَلًا عَبْدًا مَتْلُوكًا لَا يَقْدِرُ عَلَى شَيْءٍ وَمَنْ رَزَقْنَاهُ مِنَارًا زَقَ حَسَنَاتُهُوْ يُنْفِقُ﴾

﴿مِنْهُ سِرًا وَجَهْرًا هَلْ يَسْتَوْرُنَّ الْحَمْدُ لِلَّهِ بَلْ أَكْثَرُهُمْ لَا يَعْلَمُونَ﴾

"Ilaahay, waxa uu tusaale idiinka yeelayaa addoon la hayste ah, oo aan waxba qabsan karayn, iyo mid kale oo aannu quudinay risiq wanaagsan, wixii la siiyayna u bixinaya si hoose iyo si sareba. Labadaasi ma siman yihiin!! Mahad oo dhan Ilaahay ayaa iska leh, dadka intooda badanna waxba ma garanayaan"¹

La haystaha aan waxba taransanaynin waa addoon kasta oo Ilaahay (swt) abuuray, kaas oo ku dulsugan dunida xil kasta ha hayee. Ha ahaado madaxweynaha ugu awoodda badan caalamka, maamulaha shirkadda ugu hodansan dunida ama jananka hoggaamiya ciidanka ugu cududda weyn caalamka. Ilaahay (swt) waxa uu ku wada tilmaamay in aanay waxba haysan; maxaa yeel, waxa ay addoomo u yihiin Ilaaha sharafta leh ee wax kastaa gacantiisa ku jiraan. Sidee ayaad u simaysaa addoon baahan iyo boqorkooda wax walba awooda?!

¹ Suuradda Al-naxli: 75

Sheekada Adduunyada

Sida badan dunida waxa ay ku sheegaan hoyga hoogga iyo halaagga, kaas oo aan ka madhnayn murugo, tiiraanyo iyo xanuun. Haa, waa iska xaal adduun oo sidaa ayaa loo abuuray, laakiin, wali kuuma ay soo gudbin muuqaal dhamaystiran, kaagama ay sheekayn sheekada adduunayada. Wali kuuma ay sheegin in Rabbiga adduunayada iska leh, wax kastaana ay gacantiisa ku jiraan uu ku yidhi:

﴿إِنَّ الْإِنْسَنَ خُلِقَ هَلُوًّا، إِذَا مَسَّهُ الشَّرُّ جَزُوعًا، وَإِذَا مَسَّهُ الْخَيْرُ مَنْوَعًا، إِلَّا
الْمُصَلِّينَ، الَّذِينَ هُرُّ عَلَى صَلَاتِهِمْ دَائِمُونَ﴾

"Insaanka, waa la abuuray isaga oo ah sina kuma roone. Haddii uu taabto dhib waa mid argagax badan. Haddii uu wanaag taabtana waa mid diidmo badan. Kuwa tukada mooyaane, kuwaas oo joogteeyya salaadohooda"¹

Haa, waa adduun iyo xaalkii oo waxa ku dheehan argagax, murugo iyo isla weyni. Waxa ay koobsanaysaa welwel, walaac iyo walbahaar, laakiin, haddii aad ka mid tahay kuwa tukada ee salaadaha u dhawra sida uu ka doonayo Allaha abuuray uunkani; kama mid tihid kooxahan ku dhibban adduunyada. Sidaa ayuu innoo sheegay abuuraha dunidan liidataa; waayo, cid isaga uga aqoon badan ma jirto. Kuuma ay sheegin in abuuraha dunidani uu u soo diray dhambaal weydiin ah naf walba oo qarka u saaran quus, niyadjab iyo argagax ku aaddan waayaha adduunka ee soo foodsaaraya. Ilaahay (swt), waxa uu yidhi:

﴿أَمْ جَعَلَ الْأَرْضَ قَرَارًا وَجَعَلَ خَلْلَهَا أَنْهَرًا وَجَعَلَ لَهَا رَوَابِعًا وَجَعَلَ
بَيْتَ الْبَخْرَى حَاجِزًا أَئِلَهًا مَعَ الْوَبْلِ أَكْثَرُهُمْ لَا يَعْلَمُونَ﴾

¹ Suuradda Almacaarij: 19-23

"Kuma ayaa dhulka ka yeelay mid sugar oo aan dhaqdhaqaqayn; dhexdiisa ka jeexay wabiyo burqanaya, dushiisana ku qotomiyay buuraha, labada badood dhexdoodana yeelay teedka. Ma waxa jira Ilaah kale oo la barbardhigi karo Allaha weyn?! Dadka intooda badan waxba ma garanayaan!"

Dhulkaan ayaa dhigay mid sugar? Allaha ka dhigay dhulkaan aad kor socoto mid aan dhaqdhaqaqayn oo xasilloon ayaa awoodi kara in kuu sugo qalbigaaga, kana buuxiyo deganaan iyo xasillooni aad kaga gudubto mawjadaha murugada ah ee kaa hor imanaya wakhtiga aad nooshahay. Eebbaha weyni haddii uu kuu sugo qalbigaaga maxaa kale ee kaa xun?! Ilaahay (swt) dhulka waxa uu ka jeexay wabiyo burqanaya. Allaha dhulkaan furay, gudihiisana ka soo saaray wabiyada soconayaa ilaa qiyaamaha ayaa awooda in uu kuu furo irrid walba oo iska kaa soo xidhay. Haddii Ilaahay (swt) kula jiro oo kuu fudaydinayo wax kasta oo kaa hor imanaya, dhab ahaantii ku dhibi maayaan haddii ay irridaha aduunyada oo dhami wada xidhmaan! Ilaahay (swt) dhulka waxa uu ku qotomiyay buuro. Allaha dhulka ku qotomiyay buuraha waaweyn ayaa awooda in uu adigana ku sugo marka ay balaayo kugu habsato, haddii uu isagu ku sugana maxaa kaa maqan ee kale?! Ilaahay (swt) labada badood waxa uu kala dhexdhigay teed. Allaha kala teeday labada badood iyo labada biyood; si aanay iskugu xadgudbin isaga oo aan u kala dhexaysiin wax innoo muuqda, miyaanu tahli karin in uu idin kala ilaaliyo adiga iyo kuwa ku shirqoolaya ee xaasidiinta ah?! Xilli walba oo ay arrimuhu jiq kugu noqdaan, naftaaduna ay kugu booriso argagax, quus iyo qalbijab, ku dul akhri aayaddan:

¹ Suuradda Alnamli: 61

﴿أَمَّنْ يُحِبُّ الْمُضْطَرُ إِذَا دَعَاهُ وَيَكْسِفُ السُّوَءَ وَيَجْعَلُ كُلَّهُ خَلْقَةً
الْأَرْضَ إِلَهٌ مَّعَ اللَّهِ قَلِيلًا مَا تَذَكَّرُونَ﴾

“Waa kuma Allaha ajiibaya midka dhibban marka uu baryo, xumaha ka faydaya, sidoo kalena idinka dhigaya kuwa dhaxlaya dhulkan. Ma waxa jira Ilaah kale oo la barbardhigi karo isaga?! In aad u yar ayaad waantoobaysaan”¹

Abuurahayga weyn ayaa run sheegay. Haa, aayaddani waxa ay ku xigtaa aayado kale oo ka hadlaya abuurka dhulka, webiyada, buuraha iyo badaha. Waa suurogal in aad dareento cidhiidhi, waauhu kugu adkaadaan, sidoo kalena ay kaa horyimaadaan mawjado mushkilado ah oo ka baxsan awoodaada. Ha baqan, waayo; waa adduun iyo xaalkii, waana sida la innoogu sheegay. Laakiin, Allaha iska leh adduunyadan liidata ayaa kuu soo diraya dhambaal cad oo toos ah, waxa aanu ku leeyahay: “*ma waxa jira cid kale oo u dhiganta Ilaahay?*” Waa abuuraha dunida, waana ka keliya ee kara in uu kaaga fillaado sharkeeda. Dunidu ha ahaato sida ay tahay, Ha isku mashquulin, haddii ay kaa xagliso u cabو Allaha iska leh, sameheeda haddii aad gocatana, weydiiso Rabbiga ay gacantiisa ku jirto.

Maxaa la innoo Jirrabaya?

Arrinku, haddii uu yahay sida aynu kor ku soo xusnay, waa maxay xikmadda ka dambaysa imtixaannadan gadhka isku wada haya ee Ilaahay (swt) inna marinayaa? Maxaynu galabsannay ee la innaga jarayaa?! Murtida ka dambaysa imtixaanadani waa dhibgelin. Si kale haddii aynu hadalka u dhigno, waa in aad raadiso wax u muuqda

¹ *Suuradda Alnamli: 62*

shay aan dhacayn marka aynu uga qisaad qaadanno waaqaca aynu la nool nahay iyo aragtida insaanka ee xadidan. Xaaladdan oo kale - haddii aad dooni-waxa aad ku qasban tahay in aad u cararto xagga Ilahay. dhibkii ku hayay waxa uu u muuqan mid sahlan, adiguna waxa aad u qaadan in aad tahay wali Ilahay; waayo, dhibgelinta iyo in aad Ilahay wax waydiisato ayay ku yimaaddaan guusha iyo gargaarku. Metalan, haddii aad dhibaataysan tahay oo aad magan gasho Ilahay kadibna, uu kaa qaado dhibkii ku haystay, maanka ku hay waxa aad hysaa hilinka guusha iyo gargaarka Rabbiye.

﴿أَمَنَ يُحِبُّ الْمُضطَرُ إِذَا دَعَاهُ وَيَكْشِفُ أَلْسُوَةَ وَيَجْعَلُ كُلَّ حُلْفَةَ

﴿أَلَّا زِيفٌ﴾

Halkii aad ka ahayd dhibble, Ilahay (swt) waxa uu kaa dhigayaa dhaxlayasha dhulka. Aayaddan waxa ka muuqata isle'eg fudud oo ka kooban laba shardi: dhibaatogelin, kadibna Alla bari. Sida badan, haddii aynu dareenno dhibaato waxa aynu wax weydiisannaa cid aan Ilahay ahayn ama isaga toos uma barino ee shakhsii kale ayaynu u sii marnaa baryadiisa. U fiirso, waxa khalkhashay isle'egtii aynu soo xusnay, inta aynu jidkaa haynana guuli waa wali ee hala ogaado¹. Sidoo kale, weedha; “*Ilahay ayaa ugu weyn*”, ee aad ku furfurato salaaduhu, wakhtiga dhibaatada waa ay ka macno iyo miisaan culustahay marka aad ku jirto barwaaqada. Waxa ay noqonaysaa mid

¹ Dhaqankan uu xusay qoraagu, waa mid dhexdeenna ku soo badanaya beryahan dambe, waxa aanad mooddaa in ay meesha ka sii baxayso kalsoonidii ay dadku ku qabeen Ilahay iyo baryadiisa. Salaadda jumcaha marka laga baxo, u fiirso masaajiddeena, waxa aad arkaysaa dad badan oo sita waraaqo ay ku qoran tahay in Ilahay loo weydiyo baahiyo ay qabaan. Waxa is weydiin mudan: adiga yaa kaa xiga Ilahay? Yaa yidhi: Sheekhu dadka waxa uu uga dhaw yahay Ilahay?!

saraysa oo fananaysa samada sare, haba u muuqato mid hoosaysa aan qiimo weyn lahayne.

Dhibka iyo xanuunku waa xalalka keliya ee dhexdeenna ku soo noolaynaya qiimaha iyo qaayaha ay leedahay weedha: "*Ilaahay ayaa ugu weyn*" Dunidu sida ay tahay ha iska sii ahaato, dadku ha hayeen hilinka ay hayaan, adiguna ammin kasta oo ay kugu cuslaadaan waayaha adduunku Ilaahay (swt) wehel ka dhigo. Daal iyo darxumo dareemi maysid inta aad garabsanayso Ilaahay (swt). Sidee ayay suuragal u tahay in aynu dareenno macnaha iyo weynida aayaddan: "*Mahad oo dhami waxa ay u sugnaatay Allaha abuuray uunka oo idil*", wakhtigan ay bateen galladaha Rabbi haddii aynaan dhibaatoon?! Hurdada waxa aynu ka kacnaa yada oo ay innoo badqabaan aragga, maqalka iyo addimadu, sidoo kalena aynu haysanno amni iyo imaan, mana mahadnaqno. Qof ayaa innaga warsanaya xaalkeenna, kadibna waxa aynu ugu warcelinaynaa: "*waa sidii uun oo wax cusub ma jiraan*" Diyaaradda ayaa si nabadqab ah innoola soo fadhiisanaysa dhulka, waxyar ka hor geeri ayaynu qarka u saarnayn, halkii aynu Ilaahay ugu sujuudi lahayn, nimcada uu inna siiyayna uga mahadcelin lahayn, ayaynu aayar iska degaynaa, kadibna ku mashquulanaa telefonadeenna. "*Waxayaabaha duulaya, ma haynayo cid aan ka ahayn Allaha raxmaanka ah*"

Sidaaa aawadeed, waxa lama huraan ah in ay inna gaadhaan wax uun dhibaatooyin ah; si aynu ugu baraarugno macnaha weedha: "*Mahad oo dhami waxa ay u sugnaatay Allaha abuuray uunka oo idil*", taas oo afkeenna uga soo baxda habka iyo hannaanka ugu quruxsan amminta ay innagu adkaadaan waayuhu. Xaaladaha adag waxa aad moodaa tamar iyo shidaal cusub oo aynu helno; si aynaan u waayin iimaankeenna. Waxa dhici karta in ay kuugu sheekheeyeen ayaandarrada iyo adigu lammaane ayaad tiihin, ayaan badanaantuna

habeenna meel kuuma soo marin. Kuwani ma ay fahmin Allaha quudinta badan, kaas oo kuu hibeyay isle'egta dheefta ee sahlan, si fududna aad ku hanan karto. Haddii aad doonayso in aad noqoto ayaan badane, fadlan ku dadaal Alla ka cabsiga, dheg jalaq ha u siin warxuma tashiilka iyo warkooda, horena ka qaado warka Rabbiga xog-ogaalka ah. Ilaahay (swt), waxa uu yidhi:

﴿وَمَنْ يَتَّقِ اللَّهَ يُجْعَلُ لَهُ مَخْرَجًا، وَمَنْ حَنَّفَهُ مِنْ حَيْثُ لَا يَخْتَسِبُ﴾

“Qofkii Ilaahay ka baqa, waxa uu u yeelayaa meel uu kaga baxo dhibaatooyinka, waxa aanu ka quudiyyaa meel aanu filanayn”

Ilaahay ugu cibaadayso sidii oo aad arkayso, dhab ahaantii waxa aad noqonaysaa mid ayaan badan oo haya tubta toosan. Yaboohani waxa uu ka yimid Allaha abuuray dunidan, in uu tirtiro ayaana uga sahlan ballan ka baxa.

Isaga ayaa i Bogsiinaya

Wakhtiyada qaar ayay kula ciyaaraysaa adduunayadu, waxa aanad arkaysaa xanuun aanad ku xisaabtamayn oo kugu dhacaya. Wuxuu kala kacaya xisaabihii iyo qorshayaashii aad dejisatay; waayo, waxa aad u malaynaysay in aad waligaa caafimaad qabayso. Haa, sidaa ayaa la innoga warramay adduunayada iyo kadisyadeeda naxdinta badan. Laakiin, boqorka is leh dunidan, gacantiisan ay ku jirtaan wax kastaa ayaa innooga warramay Nebi Ibraahin (cs) oo leh:

﴿وَإِذَا مَرَضَتْ فَهُوَ يَشْفِينَ﴾

“Goorta aan bukoodo isaga ayaa i bogsiinaya²”

¹ Suuradda Al-dalaaq: 2-3

² Suuradda Al-shiucaraa: 80

Dunidu ha wadato hawleheeda iskugu jira qallafsanaanta iyo adayga, adiguna wehel ka dhigo ka uu gacantiisa ku jiro caafimaadkaagu. Wehel ka dhigo Allaha naxariista badan, Allaha tudhidda badan, Allaha kalgacalka badan, Allaha mahadnaqa badan iyo Allaha wax kasta awooda.

Dhakhtarka iyo sheekha Cabdulmuxsin Alaxmed¹ ayaa mariyay sheekadan: Gabadh da'deedu tahay laba iyo afartan jir ayaa gashay qalliin dhanka wadnaha ah. Ammintii ay timid dhakhtarka lugeheeda ayay ku soconaysay, maqalkeedu sax ayuu ahaa, sidoo kalena waa ay hadlaysay. Xilligii lagu gudajiray qalliinka ayay gabadhii bannadantay, wadneheeda ayaa joojiyay garaacii, dhakhtarradii hawsha ku jiray ayaa isku deyay in ay samatabixiyaan, laakiin, talo farahooda ayay baxday. Mar kale, ayuu wadnihii bilaabay garaac, laakiin, nasiib xumo intii lagu gudajiray qalliinka oo ah; muddo seddex daqiigo ayaanu dhiiggu gaadhin unugyada maskaxda, waanay dhinteen. Mahad dhammaanteed waxa iska leh Allaha abuuray uunkan, kaas oo si bilaash ah ku gaadhsiiya dhiigga unugyada maskaxda. Dhakhtarku, waxa uu yidhi: "unugyada maskaxdu haddii ay dhintaan qofku rajo malaha, waxaana soo noolayn kara uun Allihii hore u abuuray. Gabadhii qolka qalliinka waxa laga soo saaray yada oo aan waxba arkayn, hadlayn, sidoo kalena aan ku istaagi karin lugeheeda. Muddo sagaal bilood ah ayay ku jirtay xaaladdan. Maskaxda ayaa dhimatay, waxa aanay ahayd mayd yaalla oo ay neefta ka soo qaado tuunbo lagu dhaadhiciyay. Habeen habeenada ka mid ah oo uu shaqada iyo kormeerkha ku jiray dhakhtar ka mid ah dadka

¹ Dr Cabdulmuxsin Alaxmed: waa bare jaamacadeed iyo dhakhtar ku takhasusay shareecada islaamka iyo dawaynta xanuunada nafsiga ah. Drku hadda (2021ka) waxa uu ka mid yahay culimada u afduuban dambiilaha weyn ee amiirkha ka ah wadanka boqortooyada Suciudiga.

Alle yaqaanka ah ee fahmay habka iyo hannaanka loola dhaqmo dunidan liidata, ayaa la kulmay wiil ay gabadhani dhashay oo aad u ooyaya. Waxa uu weydiiyay waxa helay ee uu la ooyayo? Wiilkii ayaa ugu warceliyay: “*Waa aan murugaysanahay; waayo, aniga iyo hooyaday ma wada hadlidoonno inta ka horraysay maalinka qiyaamaha*” Dhakhatarkii ayaa ku yidhi: “yaa kuu sheegay warkan?” Wiilkii: “dhammaan dhakhatarrada ka hawlgala goobtan caafimaad ayaa ii sheegay in aanay hooyo hadal iyo huguntoona lahayn, waxa keliya ee aannu sugnaana uu yahay geerideeda”

Dhakhtarkii ku kalsoonaa Allaha aqoonta iyo naxariista badan ayaa weydiiyay wiilkii: “Guud ahaan dhakhtarradani, ma abuuri karaan unug-maskaxeed keliya?” Ha dhureen waxa ay dhurayaan, innagu waxa aynu ka warsugaynaa, hadalkiisana maqlaynaa Rabbiga xog-ogaalka ah ee inna leh:

﴿وَإِن يَمْسِكَ اللَّهُ بِضُرٍّ فَلَا كَاشِفَ لَهُ﴾

“Haddii uu Ilaahay ku taabsiyo dhib, ma jirto cid kaa faydaysaa oo aan isaga ahayn”

Dhakhtarkii waxa uu bilaabay in uu hooyadan maskaxdeedu dhimatay ku dul akhriyo aayado cajiib ah. Isaga oo kalsooni buuxda ku qaba Allaha wax kasta abuuray ayuu bilaabay akhrinta Faataxada, kadibna waxa uu ku xigsiiyay aayado ka mid ah suuradda Israa:

﴿وَقَالُوا إِذَا كَانَ عِظَمًا وَرَفِيقًا أَءْتَاهُ لَمْبَعُونَ خَلْقًا جَدِيدًا﴾

“Waxa ay yidhaahdeen mushrukiintii carbeed; ma marka aannu dhimanno ee noqonno lafa baaliyoobay oo dambasa ayaa lana soo saarayaa isa-soosaar cusub?” Akhrinta aayaddan ayuu sii

¹ *Suuradda Yuunusi* 107

² *Suuradda Allsraa* 49

wada isaga oo leh: “Allahayoow, kuwan hortayada yaallaa waa unugyo dhintay ee maaha lafo baaliyoobay”

Waxa kale uu sii dhamaystiray aayadaha ka hadlaya sida uu Ilaahay ugu warceliyay mushrikiintii diiday isa-soo-saarka. Alle waxa uu yidhi:

﴿قُلْ كُوْنُوا حِجَارَةً أَوْ حَدِيدًا، أَوْ خَلْقًا مِمَّا يَكْتُبُ فِي صُدُورِكُمْ
فَسَيَقُولُونَ مَنْ يُعِيدُنَا قُلِ الَّذِي فَطَرَكُمْ أَوْلَ مَرَّةً فَسَيُنَيْغَضِّبُونَ إِلَيْكَ
رُءُوسَهُمْ وَيَقُولُونَ مَتَى هُوَ قُلْ عَسَى أَنْ يَكُونَ قَرِيبًا﴾

“Waxa aad tidhaahdaa; ahaada dhagaxaan, xadiid ama abuur kale oo ku weyn laabihiiinna. Waxa ay ku odhanayaan: yaa na soo celinaya? Waxa aad tidhaahdaa: kii markii hore idin abuuray. Madaxa ayay kaa foorarinayaan, waxa aanay leeyihiin: waa goorma? Waxa aad ku dhahdaa: waa uu dhawyahay¹”

Labadan aayadood, Rabbi waxa uu ku sheegayaa in la soo saaridoono gaalada xataa haddii ay noqdaan waxyaabo aan ku abtirsan insaanka sida; dhagax iyo xadiid ama waxyaabo kale oo aanay suurgal ahayn in la soo-saaro marka lagu halbeego aragtida insaanka, waxa aaanad moodaa aayadahan dhambaal rasmi ah oo ku socda dhakhatarradii ku yidhi wiilka: “Unugyada maskaxda ee gabadhani, waa ay dhinteen, ilaa qiyaamahana xaaladdan ayay ku sugnaanayaan oo rejo malaha”

﴿فَسَيَقُولُونَ مَنْ يُعِيدُنَا قُلِ الَّذِي فَطَرَكُمْ أَوْلَ مَرَّةً فَسَيُنَيْغَضِّبُونَ إِلَيْكَ
رُءُوسَهُمْ وَيَقُولُونَ مَتَى هُوَ قُلْ عَسَى أَنْ يَكُونَ قَرِيبًا﴾

Dhakhtarkii aayadahan ayuu akhriyay isaga oo isdareensiinaya in uu dhawdahay caafimaadka hooyadani. Sidoo kale, waxa uu akhriyay aayado ka mid ah suuradda Ruum:

¹ *Suuradda Alisraa: 50-51*

﴿وَمَنْ ءَايَتِهِ أَنْ تَقُومَ السَّمَاءُ وَالْأَرْضُ بِأَمْرِهِ ثُمَّ إِذَا دَعَاهُمْ دَعْوَةٌ مِّنْ أَلْأَرْضِ إِذَا آتَهُمْ نَخْرُجُونَ﴾

"Astaaamaha waaweyn ee lagu garanayo Ilaahay waxa ka mid ah, cirka iyo dhulku in ay ku istaagayaan amarkiisa, intaa kadibna amminta uu idiinka baaqo dhulka, waaba idinka oo soo baxaya"

Aayaddan sare ayuu akhriyay isaga oo leh: "Allahayoow, adiga ayaa ka dheer dhinnaan oo dhan, cirka iyo dhulku waxa ay ku istaagayaan amarkaaga ee miyayna kacayn addoontan bugtaa?!"

Dhakhtarku waxa kale oo uu akhriyay aayaddan:

﴿وَهُوَ الَّذِي يَبْدُؤُ الْخَلَقَ ثُمَّ يُعِيدُهُ وَهُوَ أَهْوَنُ عَلَيْهِ وَلَهُ الْمُثْلُ الْأَعْلَى فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَهُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ﴾

"Ilaahay waa ka bilaabay abuurka, kadibna celinaya; waanay u fududahay celintu. Cirarka iyo dhulka dhexdooda waxa ugu sugnaaday tusaalaha sare, isagu waa sharaf badane falsame ah"²

Waxa uu akhriyay isaga oo si hoose ula faqaya Rabbigii, sidoo kalena baryaya oo leh: "Rabbigayoow, kuma weydiisanayo in aad soo noolayso khalqiga oo dhan ee waxa aan kaa tuugayaa in aad soo noolayso unugyada miskiintan oo keliya"

Waxa kale oo uu akhriyay aayado ku jira suuradda Baqarah:

﴿أَللَّهُ تَرَ إِلَى الَّذِينَ خَرَجُوا مِنْ دِيَرِهِمْ وَهُمْ أَلْوَفُ حَذَرَ الْمَوْتَ فَقَالَ لَهُمْ أَللَّهُ مُؤْمِنُوْا ثُمَّ أَخْيَهُمْ﴾

¹ *Suuradda Alruum*, 25

² *Suuradda Alruum*, 27

*"Miyaanad arkayn kuwii ka baxay guryohooda yaga oo ah kumanaan, kana baxsanaya geeri; Ilaahay ayaa ku yidhi: dhinta, kadibna waa uu soo nooleeyay"*¹

Dhakhtarkii ayaa aayaddan sare akhriyay isaga oo ku baryootamaya: *"Allahayoow, waxa aan ku weydiisanayaa in aad soo noolayso gabadhan maskax ahaan u dhimatay"*

Mar kale ayuu haddana dhakhtarkii akhriyay aayaddan:

﴿أَفَكَلَّذِي مَرَّ عَلَىٰ قَرْيَةٍ وَهِيَ خَلِيفَةٌ عَلَىٰ عُرُوشَهَا قَالَ أَنِّي يُخْبِي هَذِهِ الْمُؤْمِنَاتُ بَعْدَ مَوْتِهِنَا فَامَّا هُنَّا مِنَّا هُنَّا مِنْهُنَّا ثُمَّ بَعْثَةٌ قَالَ كَمْ لَيْشَتِ ؟ قَالَ لَيْشَتِ يَوْمًا أَوْ بَعْضَ يَوْمٍ
قَالَ بَلْ لَيْشَتِ مِنْهُنَّا هُنَّا عَامِرٌ فَانظُرْ إِلَىٰ طَعَامِكَ وَشَرَابِكَ لَمْ يَسْتَسْنَهُ وَانظُرْ إِلَىٰ حِمَارِكَ
وَلَا جَعَلْكَ ءَايَةً لِلنَّاسِ وَانظُرْ إِلَىٰ الْعِظَامِ كَيْفَ نُنْشِرُهَا ثُمَّ نَكْسُهَا لَحْمًا فَلَمَّا
تَبَيَّنَ لَهُ قَالَ أَعْلَمُ أَنَّ اللَّهَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ﴾

"Boqorkan, tusaalihiisu waa sida ninkii soo maray tuulo haawanaysa. Waxa uu yidhi: (sidee ayuu Ilaahay u soo noolaynaa kadib markii ay dhimatay tuuladani?) Ilaahay (swt), ayaa isagii dilay muddo boqol sano ah, kadibna waa uu soo nooleeyay. Rabbi, waxa uu ku yidhi: (imisa ayaad mayd ahayd?) Waxa uu yidhi: (maalin ama maalin badhkii) Ilaahay, ayaa ku yidhi: waxa aad mootanayd boqol sano ee fiiri cuntadaada iyo cabbitaankaagu isma ay beddeline. Mar kale jalleec dameerkaaga, dadka ayaanu kaaga yeelialyaa aayad ay wax ku qaataane. Fiiri lafaha sida aannu isku saarsaarayno, kadibna u huwinayno hilibka. Markii ay u caddaatay

¹ *Suuradda Albaqara 243*

arrintu, waxa uu yidhi: (waxa aan ogaaday in uu Ilaahay, karo wax kasta¹)”

Dhakhatarkii aayadahan ayuu akhriyay isaga oo fiirinaya sawir laga qaaday unugyadii dhintay, kaas oo muujinaya sida ay ugu muuqdaan kuwo baaba’ay. Aayadaha sare ayuu mar kale ku celiyay isaga oo leh: “*Allahayoow, ninkan bogol sano ayuu mootanaa, kadibna waa aad soo noolaysay, unugyada addoontanina waxa ay sidan yihiin sagaal bilood oo keliya*”. Waxa kale oo uu raaciyyay: “*guud ahaan, dhakhtarradu waxa ay isku raaceen in ay ku jirayso xaaladdan ilaa qiyaamaha, adiguna wax kasta waa aad awoodaa*”

Waxa kale oo uu akhriyay: “*Fiiri sida aannu lafaha isku saarsaarayno, kadibna u huwinayno hilibka*”, isaga oo sawiranaya in Allaha awoodda badan soo noolaynayo unugyadan dhintay. Aayadaha aynu kor ku soo xusnay ayuu dhakhtarku mar kale ku celiyay isaga oo u dhawaaqaya gabadhii, kadibna madaxa ayay ruxday. Waxa kale oo uu ka dalbaday in ay dhaqdhaqaajiso addimadeeda, waanay fashay. Indhaha ayay kala furtay, inankeediina waxa uu bilaabay in uu laabta geliyo oo lugaha ka dhunkado, halka ay kalkaalisooyinkii aan muslimiinta ahaynna ka bilaabeen buuq. Sheekadani, maaha mala’awaal iyo kutirikuteen aan sameeyay, laakiin, waa xaqiiqo sugar, qofkii u baahan in uu soo hubiyaana ha tago xarunta Amiir Suldaan ee lagu sameeyo qalliinada wadnaha, taas oo hoostagta dhakhtarka millatariga ee magaalada Riyaad.

Mar kale ayaan ku leeyahay: “*adduunyadu ha ahaato sida ay doonto, adiguna garab iyo gaashaan ka dhigo Allaha wax kasta awooda*”

¹ *Suuradda Baqara: 258*

Isagu waa siduu doono yeele!

In dil lagugu xukumay adiga oo aan dhalan, waa arrin dhacday, walina ka dhacaysa dunidan qaska iyo qardadoofka badan. Boqor ka mid ah boqorradii hore ayaa riyo ku arkay in ay boqortooyadiisu ku dumidoonto gacanta wiil dhalandoona wakhtigiisii, kadibna waxa uu faray in la gumaado wiilasha dhalanaya oo dhan. Bal hadda is weydii sida uu ahaa mooraalka hooyooyinkii wakhtigaa noolaa?! Layaab malaha oo waa adduun iyo xaalkii. Sidoo kale, Ilaahay kuma cusla in uu kala tuuro qorshahan liita; waayo, isaga ayaa ka taliya dunidan. Waa suurogal hooyooyinkii wakhtigaa noolaa in ay u sahlanayd in yaga la dilo halkii laga gawrici lahaa ubadkooda. Dareenkii cabsida ahaa, waxa uu wada maansheeyay hooyooyinka iyo dhallaankoodiiba, laakiin, waa uu kala xanuun badnaa. Waa laba qodob oo wada qadhaadh, waa laba daran mid dooro, laakiin, dhallaanka oo la dilo ayaa ka argagax iyo xanuun badan dilka hooyooyinka. Kani waxa uu ahaa masiirka wiil kasta oo aan wali dhalan, waxa uu ahaa qorshihii u dejistay boqorkani, kaas oo u muuqday mid aan laga baxsan karin, laakiin, hal mar ayay is beddeleen wax kastaa, waxaana soo kordhay qodob aanu hore qorshaha ugu darsan boqorku.

Jacaylka Ilaahay (swt)

Allaha weyn ayaa jeclaaday wiilkan yar -adiguna waa aad ka warqabtaa in uu ku jecelahay-, wax kastaana waa ay isbeddeleen oo sidii hore ma maaha. Haa, waa wiil yar oo aan lahayn xoog, xeelad iyo xiniinyo uu isku difaaco, hooyadiina kaba sii taag daran oo wali kama soo kaban xanuunkii umusha. Muhiim maaha cidda uu yahay ama uu noqon doono timaadada, laakiin, waxa muhiim ah yaa la jira?

Waayo cidda uu bidayaa garabka iyo gaashaanka? Nasiib wanaag, waxa la jira Rabbiga awoodda badan.

Ammin kasta oo uu Muuse ooyo ama qaylyo, hooyadii aad ayay u murugoonaysay, waxa aanay isku hawlaysay in ay u aamusiso si walba oo suuragal ah; waayo, hal mar oo ay soo jalleecaan ciidanka Fircoo ayay ku idlaanaysaa noloshiisu. Murugo iyo cabsi ayaa ka tanbatay qalbiga Muuse hooyadii ilaa ay xagga Ilaahay uga timid farriini. Ma is weydiisay farriintani waxa ay xambaarsan tahay?

Dhambaalkani, waxa uu sidaa farriin carin ah, taas oo ka kor martay guud ahaan awooddii insaanka. Waa farriin faraysa hooyadan, haddii uu xaalku ku adkaado in ay ku tuurto ilmeheeda yar badda! Goobta lagu tuurayo ilmuhu waa badda ay ka baqaan ragga awoodda isbiday, taas oo ay maangal tahay xataa ciidamada Fircoon in ay uga tudhayaan nafohooda. Haa, baddan waxa lagu tuurayaa ilma yar oo nuugaya naaska hooyadii, kaas oo aan lahayn awood iyo arrin uu isku badbaadiyo. Tani waa farriin nuxurkeedu yahay; muhiim maaha cidda aad tahay, laakiin, waxa ka sii muhiimsan yaa kula jira?!

﴿وَأَوْحَيْنَا إِلَيْهِ مُوسَى أَنَّ أَرْضَعِيهِ فَإِذَا خَفِتِ عَلَيْهِ فَأَلْقِيهِ فِي الْيَمِّ
وَلَا تَخَافِي وَلَا تَخْرُنْ ﴾ إِنَّ رَادُّهُ إِلَيْكَ وَجَاءَ لَهُ مِنَ الْمُرْسَلِينَ ﴾

“Muuse hooyadii, waxa aannu u waxyoonay, naaska nuuji wiilkaaga, amminta aad u baqatana ku tuur badda. Ha biqin, hana murugoon; waayo, annaga ayaa kuu soo celinayna. sidoo kale, Muuse waxa aannu ka dhigaynaa kuwa la soo dirayo (nebiyada)¹”

Marka aynu aad u dhuuxno sheekadan waxa innooga dhex muuqanaya isla xeerkii aynu hore u soo xusnay ee dhibgelinta. Hore

¹ *Suuradda Alqasas: 7*

waxa aynu u soo sheegnay xidhiidhka xooggan ee ka dhexeeya dhibgelinta iyo guusha. Kani waa wiil yar oo jaqaya naaska hooyadii, kaas oo isaga oo aan dhalan lagu xukumay dil. Laakiin, Rabbi weyne ayaa badbaadiyay oo ka yeelay kuwa lasoo dirayo. Waxa kale oo cajiib ah; maalinka gelinkiisii hore, Muuse hooyadii waxa ay ka baqaysay haddii uu qayliyo in ay dilaan Fircoo iyo ciidankiisu, isla gelinkii dambena Muuse waxa uu si xor ah uga dhex xareedinayay qasriga madaxtooyada. Waxa kale oo ka sii daran, Fircoo laftiisa ayaa u raadinayay haweenay ku habta naaskeed; si uu wiilkan yari ugu naaloodo nolol qurxoon oo degan.

﴿إِذْ أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ مَا يُوحَى ﴾ أَنْ أَقْدِفِيهِ فَأَقْدِفِيهِ فِي الْيَمِّ فَلَيْلِقِهِ الْيَمِّ
يَا لِسَاحِلِ يَأْخُذُهُ عَدُوُّكَ وَعَدُوُّكَ وَالْقَبْضُ عَلَيْكَ مَحْبَةً مُّقْبَلَةً وَلِصُنْعَ عَلَى عَيْنِي ﴾ إِذْ تَمِشِّي
أُخْتُكَ فَتَقُولُ هَلْ أَذْلُكُمْ عَلَى مَنْ يَكْفُلُهُ فَرَجَعْتَكَ إِلَيْكَ كَيْ تَقْرَ عَيْنُهَا وَلَا تَخْرُنُ
وَقَتَلْتَ نَفْسًا فَنَجَيْتَكَ مِنَ الْغَمِّ وَفَتَنَكَ فُتُونًا فَلَيْلَتَ سِينِينَ فِي أَهْلِ مَدِينَ تُرْجِعَتَ
عَلَى قَدَرِ يَمْوُسَى ﴾

"Muusoow, xus ammintii aannu u waxyoonay hooyadaa wixii loo waxyooday. Wuxuu aannu u waxyoonay wiilkaaga ku rid sanduuq oo ku tuur badda; si ay ugu sii tuurto xeebta, kadibna waxa qaadan cadawgayga iyo cadawgiisa. Muusoow, dhankaaga waxa aan ku tuuray kalgacal ka ahaaday xaggayga, waxa aanan sidaa u yeelay; si aad ugu barbaarto ishayda iyo ilaalintayda. Xus, xilligii ay walaashaa soconaysay yada oo leh; ma idin tusaa cid idiin naasnuujisa,

mas'uuliyaddisana qaada?! Hooyadaa ayaan kuu soo celinay; si ay u ildoogsato, sidoo kalena ayna uga murugoon la'aantaada¹"

Rabbiga weyn ee weedha; "*ha baqan, hana murugoon*", ku dejiyay xaaladdii aragagaxa iyo cabsida lahayd ee soo foodsaartay Muuse hooyadii, waa isla kan innoo soo diraya dhambaalkan:

﴿وَفِي السَّمَاءِ رِزْقٌ مُّنْهَىٰ وَمَا تُوعَدُونَ﴾

"Saamda dhexdeeda ayuu ahaaday quudkiina iyo wixii la idiin yaboo hayba²"

Si ay u degaan qalbiyadeennu, uguna dadaalaan daahirinta nafeheena, sidoo kalena ay uga dhawrsadaan wax-weydiisiga dadka ayuu Illahay (swt) innoogu soo diraya farriintan:

﴿وَمَا هُم بِضَارِّينَ يَهُدِّي إِلَّا بِإِذْنِ اللَّهِ﴾

"Sixiroolayaashu, maaha kuwa dhib gaysanaya idanka Alle la'aantii³"

Ilaahay, waxa uu innala doonayaa nolol san oo ka badqabta aamiinaadaha sillan sida; sixirka, jinka iyo bacda. Waxa waajib innagu ah in aynu aamminno in wax kastaa ay ku jiraan gacanta Illahay, kadibna dadaal ku bixinno jacaylkiisa. Dunidu ha ahaato sida ay tahay, dadku ha kuu shirqoolaan sida ay rabaan, adiguna garab, gaashaan iyo gabbaadba ka dhigo Allaha badda ku badbaadiiyay Muusihii tamarta yaraa. Talo saaro Rabbiga, isla baddii uu ku badbaadiiyay Muuse ku baabi'iyay Fircooni iyo ciidamadiisii ku

¹ *Suuradda Daahaa*, 38-40

² *Suuradda Aldauriyaant*, 22

³ *Suuradda Albaqarah*, 102

tookhijiray awoodda, arrinka iyo ilbaxnimada. Haddii uu kula jiro Alle (swt) yaa kale ee aad u baahan tahay?!

Sirta!

Sirtan, waxa dhayda ka caddeeyay nebi Nuux (cs), kadib markii uu ka quustay reer tolkii, tab iyo xeelad kastana uu adeegsaday; si uu u tuso jidka toosan. Sagaal boqol iyo konton sano oo halgan joogto ah ayuu ka soo istaagay faramadhnaan. Nuux (cs), waxa uu go'aansaday in uu bannaanka keeno sirtan; si ay ugu noqoto xalka keliya ee gacantiisa ku jira, kaas oo uu quudarraynayay in uu tolkii u horseedo hanuun iyo horumar. Yada oo ay arrintani koobsanaysay wax kasta oo ay ku jirto danta ina aadan, saldhigna ay u tahay hadba xidhiidh uu la yeesho abuurihiisa, haddana waxa xukuma shardi keliya, kaas oo haddii uu dhaqangeliyo insaanku uu helayo midhihiisa iyo waxa uu quudarraynayaba. Nasiib xumo, Nuux tolkii ma ay gudoomin taladan, laakiin, waxa ay kaga abaalceliyeen yasid iyo liidid. Fursaddan kama ay faa'iidaysan ee waxa ay ku sii dhegeen Ilaaheyadoodii, kuwaas oo ay ka filayeen hirgelinta waxyaabihii ka dhexguuxayay, dhammaantoodna waa ay wada halaagsameen.

Waxa layaab leh, Allaha deeqsiga ah ee naxariista badani in uu innoo soo diray dhambaal toos ah oo xambaarsan sirtii. Ilaahey waxa uu doonay in aynu ku baraarugno sirta ay dhici karto in ay gaar u ahayd nebiyada oo keliya. Eebbe, sirtan waxa uu ka dhigay mid sahlan oo uu si fudud ku heli karo qof kasta oo u baahdaa. Waxa kale oo ka sii daran, falcelinteenヌ wax badan kama duwana tii Nuux tolkii. Dad badan ayaa yasay, qof kastaana waxa uu magangalay Ilaahey yar oo u qarsoon, kaas oo uu u bandhigto baahiyiisa gaar ah. Sidoo kale, Ilaahey waxa uu ka warbixiyay Nebi Nuux (cs) oo leh:

﴿ثُمَّ إِنِّي أَعْلَمُ لَهُمْ وَأَسْرَرُهُ لَهُمْ إِنَّا رَبُّا﴾

"Tolkay kor iyo kalba waa aan ugu baaqay"

Hadalkani, waa mid u muuqda quus iyo qalbijab, waxa aanad moodaa in uu yahay xalkii ugu dambeeyay ee uu tolkii ugu soo jiidayay iimaanka iyo islaamnimada. Ilaahey (swt) waxa uu xusay shardigii laga doonayay; si ay u badbaadaan oo u badhaadhaan:

﴿فَقُلْتُ أَسْتَغْفِرُوا رَبَّكُمْ﴾

"Waxa aan ku idhi: Rabbigiin weydiista dambi dhaaf"

Dambidhaafku, waa in aad si dhab ah Ilaahey u weydiisata cafis iyo musaamaxo. Warcelinta shardigii hore; "*waxa aan ku idhi: Rabbigiin weydiista dambi dhaaf*", waxa shayga ugu qiimaha iyo qaayaha badan ee quudarraynayo qof kasta oo ku nooli dunidani.

﴿فَقُلْتُ أَسْتَغْفِرُوا رَبَّكُمْ إِنَّهُ كَانَ غَافِرًا ﴿١﴾ يُنْسِلِ السَّمَاءَ عَلَيْكُمْ

﴿وَمَدِرَارًا ﴿٢﴾ وَيُمْدِدُكُمْ بِأَمْوَالٍ وَبَيْنَ يَدَيْكُمْ جَنَّاتٍ وَيَجْعَلُ لَكُمْ أَنْهَارًا﴾

"Waxa aan ku idhi: Rabbigiin weydiista dambi dhaaf; maxaa yeelay, waa dambidhaaf badane. Haddii aad sidaa fashaan, samada ayuu idiinka soo da'siinayaa roob dhibicyo waaweyn. Waxa uu idiin kordhinayaan adduun iyo innamo, sidoo kale, waxa uu idiin yeelayaa bustaanno iyo webiyo burqanaya³"

Kani waa yabooh iyo ballanqaad ka yimid Allaha iska leh kaydadka cirarka iyo dhulka. Mar hore waxa aan soo xusay dunida oo baaba'da ayaa Ilaahey uga fudud in uu ka baxo ballan uu galay. Dunidu hawsheeda ha wadato, innaguna aynu rumaysanno wacadka Allaha

¹ Suuradda Nuux: 9

² Suuradda Nuux: 10

³ Suuradda Nuux: 10-12

naxariista badan. Isaga ayaynu dambidhaaf iyo cafis weydiisanaynaa, waanu innaga toobad aqbalayaa oo inna siinayaa dhaldhalaalka iyo quruxda adduunyada.

Waa aan bartay, kadibna caashaqay!

Ha u dadaalin si aad u tukato, laakiin, u dadaal; si aad u barato Ilaahay (swt), salaaddana waa aad caashaqiye.

GUNAANADKA MUCAASHAQA

Cid kasta oo u xiiso qabta kaahaa ifinaya noloshiisa mugdiga ah, cid kasta oo baadigoobaysa xasillooni ay walbahaarka kashooda holcinaya iskaga daweeyaan, cid kasta oo ku tagrifashay nafteeda, denbidhaaf durdur iyo daad ah oo hanuun iyo hagid u noqdana Guulleheed ka naawilaysaay, u firdho ardaaga salaadaha. Gelitaanka irridaha salaadaha, waxa aad kaga baxaysaa deyrka kooban ee cidhiidhyaya naftaada, waxa aanad la kor noqonaysaa ruuxdaada oo aad cirka iyo caadka sare la aadysaa, walwalka-laydheed ee wehelka Weynaha ee turxaanta iyo tiiraanyada la'na waa aad ku daanshoonaysaa.

Waxa kaahaysa noloshaada ay kadeeddada adduun mugdiyada kala gadaaleeya geliyeen, deganaan iyo dardarna waa aad ka halabsanaysaa. Raalli ahaansho Rabbi oo aad rakooyinka denbiyada ee iskaa dulraseeyay is kaga dumisana waa aad ka dheefaysaa.

Keliya waxa aad tebaysaa, waa in aad dabarka naftaadu ay kugu tigtigtay ka siibato oo aad dhanka salaadaha kaga eerato, marka aad isqiyaasaysana aad isku eegto muraayad siman oo sallaxan, deggan oo dulsiman, jajab iyo janjeedh ku dhantaalana aan lahayn, aadna isu aragto si ka xeeldheer sida uu hummaaggaagu u muuqdo, ruuxdaadana aad daleel ka hesho, qalbigaaga eedaadka soo mutay ee raadgoobayay nolol aanu hore u dhadhaminna, aad gacaltooyo-haanyoto (hab siiso) oo aad kasha si dhab ah ugu qabato, halbeegga iyo miisaanka aad sidaas oo dhan samahaaga uga dhex'eeganaysaana uu noqdo salaadaha, adiga oo salliga iyo siijaayadda ku qotomana aad sidaas isu aqoonsato.

Ardaaga salaadaha, waxa ay naftaadu u hanqaltaagaysaa dhanka hanuunka iyo hoggaansanaanta, iyada oo ka hayaamaysa haadaamaha werwerka iyo murugada, irridaha samadana waxa loo furaa soo-dhoweynta ilbidhiqsiyadaas saafinimada iyo samaha ku suntan, ee nuurka iyo naruurada la giblan. Ibliisna waxa uu ka gabbanayaa nuurkaas kaahaya ee afarta jihoo baahaya, kolkaasuu noole jiraba wadnuhu walhanayaa, dhaayihiisuna ay cirka kore isku shareerayaan, ruuxdooduna ay ka dhergaysaa gurmadkaa Ilaafiga ah iyo garab qabashadiisa.

Waadigaa dhexmuquurtay khulwadii iimaanka, adiga oo u dhabar jeedinaya eedaadkii dugaagnimada iyo dayaca ku baday, una waajahan dhanka weheshiga Weynaha xuskiisa. Guntiga dhiisha iskaga dhig oo yaanay dhankaaga ka dheelliin. Kabbo cibaadada iyo nuurka Rabbaaniga ah ee nabdoonaanta iyo naruurada oo ku naallood denbidhaaf, iskana jir jaljalleecada iyo jeedaalada jamashada dhow iyo ladnaan-jacaylku ay kugu jeedinayaan, yaadan gefin beegsigaagii oo aadan noqon qof haan gunla' soo dhaaminayay'e!

Sidee ayay u dhacaysaa addoon hogasho (khushuuc) ku jira oo Ilaahey hortaagani in uu naruuradaa uu hantiyay nimcooyin soke kaga jeestaa? Wax kasta oo kaleba waa ay fududaanayaan saacaddaas aad cibaadada ku jirto, xataa habfekerkaagu wuu dhibsanayaa in uu wax kale ku yara foogmo oo uu kaga jeesto nuurkaas hogashada iyo hanuunka ee uu kaahiisa korkiisa ka dheeganayo. Irridaha qalbigaagu waa ay ballaqan yihiin, dhaqdhaqaaciisauna ma qarsoona, ee Guulle Weyne ayaa kor iyo kalba la socda oo aan sinaba kuu moogganayn.

Cibaado laga soo asteyay waajibnimadeeda samada kore, malaa'ig la soo marsiiyayna aanay jirin oo ah; xorriyat kor ay ugu fanan karaan gacalloonayaasha gedgeddoonka qalbigoodu uu gacaltoooyada Rabbaaniga ah la gebidhaclaynayo weeye salaaddu, ee u dullahaw jidh

kastow la-qabsiga isnadiifinta iyo daхааро qaadashada; maxaa yeelay laan ka soo finiintay isha biyuhu, sida ay u qallaashaa waa calaacal timo leh, haddii aanay xididdadeedu ku qotomin xayndaabka biyahana, ugu yaraan qoyaanka dhankiisa ka soo baxaya ayay ka neecaw qaadataa. Dhabbaha aad marayso waxa ceegaaga caqabado iyo carqaladayn ku caabbiyaya, caynka keliya ee aad kaga gudbi kartaana waa in aad dhexda xidhato oo aad samirka dugsato, samirkuna waa mid ka mid ah midhaha geedka u-baahnaanta iyo u-oommanaanta Ilaahay Weynaa oo Korreeye.

Akhriska Faatixada barbilawga u ah furfurashada salaadaha iyo kitaabkaba, waxa ku milmaya nayaayirka iyo naawilaadaha madhacaanka loo arkayay ee la islahaa weligood ma hirgalayaan, culaysyada ku saaran oo dhanna waxa aad hordhigaysaa naxariis badane aan agtiisa lagu nitaaqoon, isaga ayaynu caabudaynaa, isaga ayaynu u irkanaynaa oo kaalmaysanaynaa. Markaa ayaad dareemaysaa nimcadaa baraarugsanaanta iyo macaansiga u-dhowaanshihiisa, Allaha deeqtoonidiisa iyo weynidiisu ay ifkan cimidha ka yihiin ee wixii ku ciila iyo calool xumo wixii ku badaba aad kaga raysanayso.

Naftaadu marka ay sidaas u xasisho, waxa ay dhambaallo daanshood iyo dangisgi muujinaya oo mahadin xanbaarsan u diraysaa Ilaahay, iyada oo korodhsi iyo badsi deeqtoonida Rabbi ah naawilaysana, sidii laan hareeri oo ay neecaw waaberi hadba dhan u liiliijinayso ay mahadinta Weyne, ammaantiisa uu mudan yahay iyo milgihiisa rabbinimo u heellanaato, si kal iyo laab ah oo lubbigeeda ka soo go'day gacalloonida ay rabbigeed u qabto ayay u muujisanaysaa. Magangelyada Guullaha iyo ammaan uu ku xasilinayo laabteeda oo laydh caafimaad u noqda ayay dareemaysaa. Habfekerkeedaa baqaha iyo rejada ka dhexeeyana wuu sugayaa oo u

saldhigayaa, markaasuu sidii qof wax u dhimaniba aanay jirin uu u raalli noqonayaa.

Waxa aad marba marka ka dambeeyaa u jeelaysaa (xiisaysaa) sujuudda iyo sijaayadda aad ku tukanayso, waxa anaad ku dhawraysaa (eegaysaa) dhaayo la dhacsan oo hogasho iyo khushuuci ay ceegaagaan, weynida iyo maamuuska uu saatirku sadrigaaga ku leeyahayna dareen san iyo daanshood ayuu gebigaagaba kugu maashaynayaa.

Ayaan daranaa qalbiga aan la gebidhaclaynayn cabsida Rabbi, dhadhaabbo adagna aan u dhalaalin karayn weynida Ilaahay iyo awoodiisa dartood! Waxa ku muquuninaya rabitaan xooggan oo ku muquursiinaya cabsida Ilaahay, markaasaad foorarsanaysaa adiga oo rukuucsan.

Islaweyni kasta oo laabtaada ka hugmaysay iyo wixii aad gocanaysayba inta aad weynida Rabbigaa la rukuucsan tahay ayay garbahaaga ka daadanayaan, sijaayaddaa dusheeduna waa ardaa lagu qummiyo oo hanuun iyo hagid toolmoon nafta loogu sameeyo, waana sabo lagu sooro jidhka jimicsi iyo dhisnaan uu cataw iyo calaacalba ku hilmaamo. Ruuxdaadu waxa ay u hoganaysaa weyneynta Guulleheeda darteed, mar kasta oo ay rukuucda ku dheeraatana, waxa kordhaya korukaca ay samada sare fananayso ee ay Ilaahay sarree oo korreeye si dhow u baranayso.

Qalbigaaga garaaciisu waa marka uu ugu deggan yahay, uguna debecsan yahay. Fiigganaantii iyo fayo darradii caadifadeed ee mugdiyada dhexmuquursiisay waa uu ka soo dhexbaxayaa, laydh caafimaad oo khushuucda Rabbigii uu ka dheefayna lubbigiisa waa ay maydhaysaa. Jidhkaaga oo dhami neecawdaa Rabbaaniga ah ayuu la dubaixinayaa. Markaa ayaad garanaysaa saamaynta ay ku leedahay

ijo heerka ay ka gaadhsiisan tahay qalbiga weynida Ilaaha awoodda leh ee ogaalka badani.

Waxa aad joogsanaysaa adiga oo qotoma oo edboon, mahadin, ammaan iyo qiraalna ku bixinaya siismada iyo deeqtoonida Rabbi. Waxa aad la kurbanaysaa qaneeco aad garan la'dahay sidii aad maamuusiddaa Rabbigaa uu kugu milgeeyay deeqdiisa uga mahad celin lahayd, markaasuu nafta buuxdhaafinaya dareen rabitaan oo ku guulaya in ay dhulka istuurto oo ay sujuudda sijaayadda la hesho oo ay sidaas mahadin dabada u qabsato. Inta aad sujuudsan tahay waxa kugu soo afrogamaya nuurka Weynaha oo gebi ahaantaadaba ku maashaynaya, arladuna markaasay kuu la qurxoonaanaysaa sidii luul rasaysan oo ay kaah iyo iftiin yeelanaysaa, xasillooni iyo degganaanna waad ka helaysaa.

Sarekac oo irridaha salaadaha gargaraac, kor u fano sabooyinka ay samaalayaashu ugu dheelmadaan dhanka Rabbi, denbidhaafku sidii miiraale roob ha kuugu soo da'o, diihaalkii socdaalka aad dhankaa sare u soo gashayna aad sidaas ku hilmaantid, agagaarkaagana deeqtoonida Rabbi sidii daruur roobban ha u heegayso.

Waxa aad markaa gaadhaysaa aagga ugu dhow ee aad u jirsanayso Rabbigaa, waana meel aanay dekayntaadaa kaa qasaynin xusuusaha xilliyada ee aad la daalaadhacayso iyo buuqa barada aad ku negidahay. Qofkii mooggan, ama ka didsan kaabadahaas dhanka kore loo fananayow, sujuud qudha bal dhadhami oo dhaayaha dhulka ku aaddi; si aad u dhugato deeqda aad ka qatan tahay.

Aragga ka lali canaanta ciil-la-meerrada, jeesjeeska dacaayadlayasha iyo yasidda islaweynayaasha, dhanka Rabbigaa jaahaaga u aaddi, sujuuddana sijaayadda ku hubso, waxa aad ka dhadhaminaysaa wax aanu carrabna kuu sharixi karin, caalimna kaa dhergin karin'e.

Kadib kor u qaad madaxaaga adiga oo la khushuucsan weynida Rabbigaa, sujuuddana dhulka ka qaad adiga oo aan aragga ka weecweecinayn, Guullaha ayuu wali qalbigaagu ka sii fekeraya oo weynidiisu ay maashaynaysaa, carshigiisa dushiisana kaa daawanaya oo xaalkaaga dul iyo hoosba la socda'e.

Deeqtoonuhu waa uu iskaa horfadhiisiyay isaga oo carshigiisa weyn ku neg, gabboodfalayaasha muquuniya, islaweynayaashana dulleeya.

Waxa uu u abuuray addoonkiisa in uu had iyo jeeraale arko isaga oo ku taagan dhabbaha uu u jeexay, amarradiisana u hoggaansan, diidmooyinkiisana ka didaya. Balse waa Ilaahay, waa boqorkaas deeqtoon, adiga oo fadhiya oo aan ujeedkii abuurkaagaba badanka ku aadayn, haddana marka aad u hinqataba wuu kaa aqbalayaa oo wuu ku soo dhoweynaya. Waxa aad xilli badan ku qaadanaysaa naawilidda denbidhaafka, adiga oo xus iyo feker aad maanka rogrogayso ka dhexeeya oo leh: Ilaahayow ii denbidhaaf... Ilaahayow ii denbidhaaf, ilaa uu xiisuhu kaa tanbato, ka dibna aad dib salaanta sijaayadda ula hesho oo aad sujuudda u degdegto, Weynaha kelida ah ee awoodda badanna aad ka ag dhawaato oo aad madaxa dhulka u dhigto.

Waxa aad ka dhex'arkaysaa weynida Rabbigaa iyo kaahiisa nuuraya gudaha qalbigaaga iyo garaaca wadnahaaga, markaa ayaad u fadhiisanaysaa bariidooyin iyo baryooyin, adiga oo deeqtoonida naxariistiisa iyo siismada nimcooyinkiisa garwaaqsanaya, wanaagyadiisa iyo barakoooyinkiisana ku bariidinaya Ilaahay. Intaa ka dib, waxa aad u ducaynaysaa oo ku salliyaysaa suubanihiisa Maxamed (NNKH), adiga oo leh: nabadgelyo korkaaga ha ahaato nebiyohow, nabadgelyo holcinaysa iftiinnada waaxaha qalbiyada kuu jeellan.

Alla qurxoonaan addoonka ay salaaddu u xidhan tahay, u socdaalaya dhanka Rabbigii, dheeraadkiisa iyo raalli ahaanshihiisana goobaya, ee ka tegaya buuqa kuwa dhaldhalaalka adduun la sakhradaysan iyo kuwa habaabay ee waayaha nololeed ku dhexlumay.

Alla qurxoonaan marka uu addoonku u diyaarsado gaadiidkiisa dhanka socdaalka xasilloonida iyo degganaashaha nafta, jarayana masaafooyin ay adag tahay in uu jaro insaanku intaa uu noolyahay. Masaaf oyinkaa, waxa uu ku jarayaa rukuuc iyo sujuud isaga oo ka mid ah kuwa u dheelmanaya dhanka Ilaahay (swt).

Mahad oo idil waxa iska leh Ilaahay (swt)

Dhammaad

Isniin, Sep, 27, 2021.